

TIHV

Türkiye İnsan Hakları Vakfı

**ALIKONULMA YERLERİNİN İZLENMESİ
CEZAEVİ İZLEME KILAVUZU**

Ankara, Mayıs 2008

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 54

Hazırlayanlar

Hülya Üçpınar - Nergiz Tuba Ataş

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

Akbaş Mah. Sarıca Sok. No: 7 Altındağ, 06080 Ankara

Tel: (312) 310 66 36 - Faks: (312) 310 64 63

E-posta: tihv@tihv.org.tr

<http://www.tihv.org.tr>

ISBN: 978-975-7217-63-3

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hiz. San. Tic. - Ankara

Tel: (312) 222 44 06 - Faks: (312) 222 44 07

***Bu belgenin basılmasında Fin İnsan Hakları STK Vakfı'nın
(KIOS- The Finnish NGO Foundation for Human Rights) da maddi katkıları olmuştur.
Bu belgenin içeriği yalnızca
Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde
KIOS'un duruşunu yansıttığı addedilemez.***

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	5
BÖLÜM I	6
ULUSLARARASI ASGARİ STANDARTLAR	9
İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ	
■ MUAMELE	11
● İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE	13
○ Uluslararası Standartlar.....	13
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	14
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	18
● TECRİT.....	20
○ Uluslararası Standartlar	20
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	21
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	22
● KISITLAMA ARAÇLARI	24
○ Uluslararası Standartlar.....	24
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	25
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	26
● GÜÇ KULLANIMI.....	28
○ Uluslararası Standartlar.....	28
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	29
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	30
■ KORUMA TEDBİRLERİ	33
● KAYIT DEFTERLERİ	35
○ Uluslararası Standartlar.....	35

○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	36
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	37
● TUTULANLARIN BİLGİLENDİRİLMESİ	39
○ Uluslararası Standartlar.....	39
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	39
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	40
● DENETİM.....	41
○ Uluslararası Standartlar.....	41
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	42
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	42
● DİSİPLİN PROSEDÜRLERİ	45
○ Uluslararası Standartlar	45
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	46
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	47
● ŞİKÂYET PROSEDÜRLERİ	51
○ Uluslararası Standartlar.....	51
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	52
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	53
● TUTULANLARIN KATEGORİLERE AYRIŞTIRILMASI	56
○ Uluslararası Standartlar.....	56
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	57
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	59
■ MADDİ KOŞULLAR	61
● BESLENME	63
○ Uluslararası Standartlar.....	63
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	64
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	65
● AYDINLATMA VE HAVALANDIRMA.....	66
○ Uluslararası Standartlar	66
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	67

○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	67
● TEMİZLİK OLANAKLARI.....	68
○ Uluslararası Standartlar.....	68
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	68
○ İç Hukuk Düzenlemeler.....	69
● KİŞİSEL TEMİZLİK.....	71
○ Uluslararası Standartlar.....	71
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	71
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	72
● GİYİSİ VE YATAK.....	74
○ Uluslararası Standartlar.....	74
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	74
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	75
● AŞIRI KALABALIKLIK VE YERLEŞTİRME.....	76
○ Uluslararası Standartlar.....	76
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	77
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	79
■ YÖNETİM VE FAALİYETLER	81
● AİLE VE ARKADAŞLARLA İLETİŞİM.....	83
○ Uluslararası Standartlar.....	83
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	84
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	86
● DIŞ DÜNYA İLE BAĞLANTI.....	90
○ Uluslararası Standartlar.....	90
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	91
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	92
● EĞİTİM.....	95
○ Uluslararası Standartlar.....	95
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları.....	96
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	97

● AÇIK HAVA EGZERSİZLERİ	99
○ Uluslararası Standartlar	99
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	99
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	100
● BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME VE KÜLTÜREL FAALİYETLER.....	101
○ Uluslararası Standartlar	101
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	102
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	102
● DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ	104
○ Uluslararası Standartlar	104
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	104
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	105
● ÇALIŞMA	106
○ Uluslararası Standartlar.....	106
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	109
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	111
■ SAĞLIK HİZMETLERİ	113
● SAĞLIK HİZMETLERİNE ERIŞİM	115
○ Uluslararası Standartlar	115
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	117
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	118
● SAĞLIK ÇALIŞANLARI.....	120
○ Uluslararası Standartlar	120
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	121
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	123
● KADINLARA VE BEBEKLERE ÖZGÜ SAĞLIK BAKIMI.....	125
○ Uluslararası Standartlar.....	125
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	126
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	126
● PSİKOLOJİK RAHATSIZLIĞI OLANLARA ÖZGÜ SAĞLIK BAKIMI.....	127

○ Uluslararası Standartlar.....	127
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	127
○ İç Hukuk Düzenlemeleri.....	128
■ PERSONEL	131
● PERSONEL	133
○ Uluslararası Standartlar	133
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	135
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	137
● CEZAEVİ PERSONELİNİN EĞİTİMİ	139
○ Uluslararası Standartlar	139
○ Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin Yorumları	140
○ İç Hukuk Düzenlemeleri	141
BÖLÜM II	143
UYGULAMA KILAVUZU	145
■ ZİYARET ÖNCESİ HAZIRLIK	147
● Ziyareti hangi amaçla yapıyoruz?	149
● Elimizde ne tür bilgi ve belgeler var?	150
● Ziyaret ekibi olarak nasıl hazırlanmalıyız?	151
○ Eğitim.....	151
○ İnceleme yapılacak yerin belirlenmesi.....	152
○ Ekibin hazırlığı	153
● Ziyaret edilecek kurumla önceden bağlantı kurulmalı mı?	155
■ İNCELEME – ZİYARET	157
● Görüşme.....	159
○ Cezaevi müdürü/yardımcısı ile görüşme	161
○ Savcı ile görüşme.....	163
○ İnfaz koruma memurları ile görüşme	164
○ Sağlık çalışanları ile görüşme	172
○ Psikolog ve sosyal hizmet uzmanı ile görüşme.....	177

○ Öğretmen ve atölye sorumlusu ile görüşme	179
○ Diğer personelle görüşme	181
○ Tutuklu ve hükümlülerle görüşme	182
● Kayıtlar	195
○ Tutulanlara ilişkin kayıtlar	196
○ Cezaevi işleyişine ilişkin kayıtlar	197
● Mekânsal inceleme	199
○ Tutulanların yaşadığı birimler	200
○ Tutulanların bulunduğu mekânlar	201
○ Cezaevi işleyişine dair birimler	201
■ ZİYARETİN TAKİBİ	203
● İç takip	205
● İzleme raporu	206
○ Ziyaret raporu	206
○ Genel rapor	207
■ Analitik rapor	207
■ Yıllık rapor	208
● Tavsiyelerin yaşama geçirilmesinin izlenmesi	209
BÖLÜM III	211
ÖRNEK MATERYALLER	211
■ Ek I. TİHV Eğitim Modülü	213
■ Ek II. BM Alan Çalışanları İçin Hazırlanmış Rapor Formatı	227

ÖNSÖZ

İşkenceyi yasaklamak, tıpkı köleliğin yasaklanması gibi insanlığın gelişim serüveninin en ayırt edici özelliklerinden birisidir. İnişli çıkışlı bir yol kat eden işkenceyi yasaklama mücadelesi, uluslararası insan hakları belgelerinde ilk kez İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1948'de kabul edilmesi ile ele alınmış ve işkence tüm dünyada mutlak biçimde yasaklanmıştır. 1987 yılında yürürlüğe giren "İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" ise bu mutlak yasağın ayrıntılı biçimde tanımlandığı ve buna özgülenmiş ilk uluslararası belgedir.

Uluslararası tüm insan hakları belgeleri ve insancıl hukuk, işkence ve kötü muameleyi istisnasız olarak mutlak biçimde yasaklamasına rağmen günümüzde işkence hâlâ modern devlet iktidarlarının kullandıkları insanlık dışı bir cezalandırma-yıldırma aracı olarak varlığını korumaktadır. Uluslararası insan hakları örgütlerinin raporlarına göre halen en az 81 ülkede insanların işkenceye maruz kaldığı görülmektedir.

Günümüzün modern işkence uygulamalarının geçmişe göre en önemli farkı kapalı kapılar ardında yapılması yani gizli tutulmasıdır. Çünkü görünüşte hiçbir devlet alenen işkence yasağına karşı çıkmamaktadır.

Son yıllarda işkencenin önlenmesi ve mutlak yasağın gerçeklik kazanması için çok önemli çalışmalar yapılmakta ve bu yönde atılması gereken adımlara rehberlik eden uluslararası belgeler oluşturulmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri Seçmeli Protokol'dür.

2002 yılında BM İnsan Hakları Komitesi, devletlerin işkence ve kötü muameleyi önleme yükümlülüklerinin yaşama geçip geçmediğini denetleyecek, rapor edecek ve çözüm önerileri sunacak mekanizmaların gerekli olduğunu saptayarak "İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine ek Seçmeli Protokol"ü hazırlamıştır. 20 ülkenin imzalaması ile yürürlüğe girmesi için gerekli olan prosedür tamamlanmış ve Protokol, Haziran 2006'da yürürlüğe girmiştir.

Protokol, işkence ve kötü muamele fillerinin henüz gerçekleşmeden önlenmesini amaçlayan bir mekanizma öngörmektedir. Buna göre legal ya da illegal biçimde, devlet güçleri ya da özel kişiler tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılan ya da özgürlüğü kısıtlanan bireylerin tutuldukları resmi ya da gayri resmi yerlerin, devlet mekanizması dışında bir mekanizma tarafından ve önceden haber verilmeksizin denetimi sağlanacaktır.

Türkiye de Seçmeli Protokol'ü 14 Eylül 2005 tarihinde imzalamış ancak henüz onaylamamıştır.

Diğer yandan hükümetin "işkenceye sıfır tolerans" söylemine karşın ülkemizde işkence ve kötü muamele vakaları azalmaksızın devam etmektedir. Nitekim işkence gördüğü gerekçesiyle TİHV'e 2007 yılı içinde 452 kişi, 2008'in ilk 6 ayında ise 231 kişi başvurmuştur.

Bu bakımdan işkence ve kötü muamele olaylarının önlenmesinde çok önemli bir işleve sahip Seçmeli Protokol'ün onaylanması ve Protokol'de öngörülen niteliklere sahip, tarafsız ve bağımsız mekanizmaların oluşturulması yönünde somut adımların atılması gerçekten "sıfır tolerans" söyleminin boş bir slogandan ibaret olmadığına göstergesi olacaktır.

Tüm bu nedenlerle Vakfımız (TİHV) tarafından Protokol'ün onaylanması ve etkili bir şekilde hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla bir proje gerçekleştirilmiştir. İki yıllık bu proje çerçevesinde Protokol'ü tanıtıcı ve bilgilendirici çalışmalarla birlikte uygulamaya dönük seminerler düzenlenmiş ve eğitim amaçlı alıkonulma yerleri ziyaretleri yapılmıştır.

Seçmeli Protokolde öngörülen 'mekanizma üyelerinin hem mesleki olarak ve hem de izleme yapma bilgi ve becerisi bakımından donanımlı olması gerekliliği', yapılan bu çalışmalar sonucunda da pratik bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir.

Bu ihtiyacın da bir sonucu olarak ortaya çıkan bu el kitabının, hem işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla oluşturulması gereken mekanizma üyelerine izleme bilgi ve becerisi sağlanması hem de alıkonulma yerlerine ziyaretler yapan diğer kişi ve kuruluşların donanımlarının artırılması yönünde değerli katkılar sağlayacağına inanıyoruz.

Yavuz ÖNEN

TİHV Başkanı

TEŞEKKÜR

Bu kitabı hazırlayan Nergiz Tuba Ataş ve Hülya Üçpınar'a; hazırlık aşamasında Vakfımıza destek olan Av. Aysun Koç ve Dr. Türkan Baykal'a, çeviriler konusunda yardımını esirgemeyen Emrah Dertli'ye; deneyimlerini bizlerle paylaşan Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi Cezaevi Komisyonu'na; Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi isimli el kitabını hazırlayarak alandaki geniş birikimlerini bizlerle paylaşan Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'ne (APT); Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi el kitabının Türkiye'de basımını sağlayarak bu konudaki çalışmalarından yararlandığımız Diyarbakır Barosu'na teşekkür ederiz.

Alıkonulma yerlerinin ziyaretler yoluyla izlenmesi konusundaki çalışmalarımıza ve bu kitabın ortaya çıkmasına katkı sağlayan Fin İnsan Hakları STK Vakfı'na (KIOS- The Finnish NGO Foundation for Human Rights) ayrıca teşekkür ederiz.

Şeffaflık, işkenceyle mücadelenin bir numaralı aracıdır. Ek Protokol'ün mantığı işkence ve kötü muamelenin, işkenceyi uygulayanın etkili bir izleme ve sorumluluk denetiminden uzak olduğu inancıyla hareket ettiği izole olmuş alıkonulma yerlerinde gerçekleştiği gerçeği üzerine kurulmuştur. Hemen her hukuk düzeni işkenceyi suç sayıp cezalandırdığı için işkence, sadece işkencecilerin meslektaşlarının ve üstlerinin bu davranışı onayladığı, hoşgörü ile karşıladığı, emrettiği bir sistemde gerçekleşebilir. İşkenceye uğrayanlar da böyle bir sistemde maruz kaldıkları muameleyi söylediklerinde öldürülürler veya tehdit edilirler. İşkenceden şikâyet ettiklerinde de bunu kanıtlamakta büyük sıkıntı çekerler. Çünkü onlar kanunsuzlardır, teröristlerdir, güvenilirlikleri otoriteler açısından şüphelidir. Bu kısır döngü ancak alıkonulma mekânlarını izlemeye açarak, onları şeffaf hale getirerek aşılabilir.

*Manfred NOWAK, BM İşkence Özel Raportörü**

* UN Doc. A/61/259 (14 August 2006), para. 67.

GİRİŞ

Alıkonulma yerlerinin izlenmesi kavramı ile farklı ülkeler değişik tarihlerde tanışmış ise de uluslararası hukuk, Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme'ye bir ek olarak hazırlanan ve 22 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe giren Seçmeli Protokol'le bu kavramın çerçevesini çizmiştir.

İşkence ve kötü muamelelerin tüm dünyada devam ettiği ve terörle mücadele adı altında temel hak ve özgürlüklerin daha fazla kısıtlandığı bir dönemde Birleşmiş Milletler, insan haklarının ve özellikle de işkence ve kötü muamele vakalarının önlenmesi amacıyla üye devletlerin çok daha aktif roller alması için Seçmeli Protokol'ü tüm üye devletlerin imza ve onayına sunmuştur.

Türkiye de Protokol'ü 14 Eylül 2005 tarihinde imzalamış ancak henüz onaylamamıştır.

Protokol, alıkonulma yerlerini belirli kurumlarla sınırlamamaktadır. 4.madde uyarınca; tutma işleminin *kamusal iradeyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olduğu ve kişinin kendi iradesi dışında terk edemediği* her türlü yer bu kavramın içindedir.

4. maddede herhangi bir sınırlama getirilmediği için söz konusu yerlerin, araçların veya alanların kamuya ya da özel kişilere ait olması arasında da herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Protokol, alıkonulma kavramını, kişilerin bir suç soruşturması kapsamında ya da yargılama sonucunda konuldukları yerlerle de sınırlamamaktadır. Alıkoyma hali yargısal bir mekanizma kararına dayanabilir ya da idari tutma çerçevesinde yapılmış ya da tamamen yasadışı olabilir. Ancak, örneğin, özel güvenlik firmalarının elemanları tarafından uygulanan muamele ya da özel okulların yatakhanelerindeki muamele de işlemin *kamusal otoriteyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olduğu durumlarda* Protokol kapsamına girecektir.

Protokolün bu kadar geniş bir çerçeve çizme gereksinimi;

- Kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, insan hakları ihlali riskini barındırması ve devlet tarafından gerçekleştirilen ciddi bir zorlayıcı fiil olmasından,
- Alıkonulma yerlerinin genellikle kapalı mekânlar olmasından,
- Bu yerlerin genelde toplumun hem bakış açısı hem de fiziksel olarak görüş açısının uzağında kalmalarından,
- Özgürlüğünden yoksun bırakılan ya da kısıtlan kişinin korunması ve varoluşunun tamamıyla yetkililere veya kamu görevlilerine bağlı hale gelmesinden,
- Alıkonulanların medeni, siyasal ve politik haklarını kullanmak için alıkoyma yeri yetkililerine bağımlı olmalarından,

- Devletlerin bir suç nedeniyle özgürlüklerinden alıkonanlar başta olmak üzere yaşlılar, çocuklar, mülteciler gibi özellikle toplumun çoğunluğunu oluşturan kategoriler dışında kalan bireylerin haklarının korunmasına yönelik politika ve uygulama zaaflarının olmasından,
- Bütün bu nedenlerle de alıkonulma yerlerinde tutulan kişilerin ***işkence ve kötü muamele uğrama risklerinin yüksek olmasından*** kaynaklanmaktadır.

Kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları ya da kısıtlandığı yerler elbette ki devletin denetimi altındadır. Bununla birlikte devletin kendi hiyerarşisi içinde yer alan müfettişler, denetleme kurulları gibi organlar ile devletin hiyerarşik yapısı dışında ancak yönetsel mekanizma içinde yer alan insan hakları kurulları, cezaevi izleme kurulları gibi mekanizmaların yaptığı denetim faaliyetleri, devletlerin politika ve uygulama zaaflarını yansıtmaları nedeniyle kişilerin işkence ve kötü muameleyle karşı korunmasında etkin bir güvence sağlamamaktadır.

Bu kaygıların giderilmesini sağlamak amacıyla Seçmeli Protokol, işkence ve kötü muamele fiillerinin, *ihlal gerçekleşmeden önce* engellenmesini öngören bir mekanizma getirmektedir. Bu mekanizma işkence ve kötü muamelenin önlenmesi için alıkonulma yerlerine ülke çapında habersiz ziyaretler yapan, yasal bir temeli olan, kendi bütçesi ve çalışanlarına sahip, üyeleri yönetsel yapıdan bağımsız uzmanlar olan ulusal önleme mekanizması ya da mekanizmalarıdır.

Seçmeli Protokol ayrıca ulusal düzeydeki önleme mekanizmalarının yanında ulusal mekanizma ile birlikte çalışan ve taraf devletlere habersiz ziyaretler yapan bir Alt Komite öngörmektedir. Alt Komite, Protokol'ün yürürlüğe girmesinin ardından kurulmuş ve 2007 yılından itibaren önleme ziyaretlerine başlamıştır.

Türkiye henüz imzalamamış olsa da hem hükümet düzeyinde ve hem de sivil toplumda Protokol'e ilişkin çalışmalar başlamış durumdadır.

Alıkonulma yerlerinde özellikle de cezaevleri ve gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muamele vakalarının ve hatta yaşam hakkı ihlallerinin devam etmekte olması Türkiye'de de Seçmeli Protokol'ün öğrenilmesi ve uygulanmasına ilişkin gereksinimini daha da arttırmaktadır.

Bununla birlikte alıkonulma yerlerinin izlenmesi konusunun insan hakları çalışmalarında yeni bir alan olması nedeniyle bu alanda izleme yapma bilgi ve becerisine sahip kişilerin yetişmesi de bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı olarak, sürdürmekte olduğumuz projeler çerçevesinde Protokol'ü tanıtıcı ve bilgilendirici çalışmalarla birlikte uygulamaya dönük seminerler düzenlemekte ve eğitim amaçlı alıkonulma yerleri ziyaretleri yapmaktayız.

Bu çalışmalar sırasında uluslararası standartlarla birlikte iç hukukun yer aldığı ve uygulamaya dönük bilgileri de içeren bir materyal hazırlanması gereksinimi ortaya çıktı.

Bu alanda Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği (APT) tarafından hazırlanan Ulusal Önleme Mekanizmalarının Kurulması ve Yetkilendirilmesi isimli kılavuz ile Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi isimli el kitabı, sağladığı kapsamlı bilgiler ve uygulamaya yönelik önerileri ile çalışmalarımızın verimini arttırdı.

Nitekim bu kitaplar özellikle de el kitabı, hazırladığımız bu yayının temel referansı oldu.

Kitabın ilk bölümünde yer alan uluslararası standartlara ilişkin bilgileri APT yayınlarındaki uluslararası standartları güncelleyerek oluşturduk.* Bu bölümdeki "Avrupa İşkence Önleme Derneği'nin Tavsiyeleri" başlığı altında yer alan değerlendirmeleri APT el kitabından olduğu gibi aktardık. Ancak bunu yaparken el kitabının Diyarbakır Barosu'nca yayınlanan Türkçe baskısındaki çevirileri gözden geçirdik.** Bunların üzerine o bölümle ilgili iç hukuk kurallarını ekledik.

Kitabın ikinci bölümü Vakfımızın işkencenin önlenmesi alanındaki ve özellikle de İstanbul Protokolü'ne yönelik eğitim çalışmalarından elde ettiğimiz birikimler ve Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi Cezaevi Komisyonu'nun deneyimleri üzerinde yapılandı. Bu bölümün hazırlanmasında da APT el kitabındaki bilgilerin de büyük yardımı oldu.

Ancak alıkonulma yerlerinin çok değişik kategorileri kapsamaması ve bir kılavuzda bu kategorilerin hepsinin ayrıntılı olarak ele alınması mümkün olmadığı için ve uygulamadaki gereksinimleri de göz önüne alarak çalışmamızın kapsamını cezaevlerinin izlenmesi ile sınırlı tuttuk.

Buna karşın kitap herhangi bir alıkoyma yerine ilişkin izleme çalışması yapan kişiler, gruplar ve kurumların da yararlanacağı bilgileri içeriyor. Bu nedenle, hukuksal bilgilerin daha ağırlıklı olduğu ilk bölüm de dâhil olmak üzere alandaki herkesin kullanabileceği bir dil kurulmaya çalışıldı.

Bu haliyle kitabın hem doğrudan izleme ve hem de izleme çalışmalarına ilişkin "gölge izleme" yapan kullanıcılar için işlevsel bir kaynak oluşturacağına inanıyoruz.

* Avrupa Cezaevi Kuralları (2006) Emrah Dertli tarafından çevrilmiştir.

** Gözden geçirme Hülya Üçpınar tarafından yapılmıştır.

ULUSLARARASI ASGARİ STANDARTLAR İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

MUAMELE

KORUMA TEDBİRLERİ

MADDİ KOŞULLAR

YÖNETİM VE FAALİYETLER

SAĞLIK HİZMETLERİ

PERSONEL

MUAMELE

İşkence ve Kötü Muamele

Tecrit

Kısıtlama Araçları

Güç Kullanımı

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Hiç kimse işkenceye ya da insanlık dışı yahut aşağılayıcı muamele ya da cezaya tabi tutulmayacaktır.

««« *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*
m. 3

İşkence; bir kişi üzerinde kasıtlı biçimde uygulanan ve o kişiden yahut üçüncü bir kişiden bir bilgi edinmek yahut itiraf elde etmek; o kişinin ya da üçüncü bir kişinin gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirdiğinden şüphelenilen eylemden ötürü cezalandırmak; ya da o kişiyi ya da üçüncü bir kişiyi korkutmak yahut yıldırımak/sindirmek için; ya da ayrımcılığın her hangi bir türüne dayanan her hangi bir nedenle, bir kamu görevlisi ya da resmi sıfatla hareket eden başka kimse tarafından bizzat yahut bu kimselerin teşviki ya da rızası yahut bu eylemi onaylaması suretiyle yapılan ve gerek fiziksel gerekse manevi/zihinsel ağır acı ve ıstırap veren herhangi bir eylemdir. Bu, kanuna uygun yaptırımların sadece uygulanmasından doğan ya da bu yaptırımların kendisinde var olan yahut arızı biçimde oluşan acı ve ıstırapı içermez.

««« *Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme*
m.1

1. Her taraf Devlet kendi egemenliği altındaki ülkelerde işkence fillerinin işlenmesini önlemek için etkili yasal, idari, yargısal veya diğer tedbirleri alır.

««« *Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme*
m.2

2. Her ne olursa olsun, savaş durumu, savaş tehdidi, iç siyasal karışıklık veya diğer olağanüstü hal gibi her hangi bir istisnai durum, işkenceyi haklı göstermek için ileri sürülemez.

3. Bir amirin veya bir kamu makamının verdiği bir emir, işkenceyi haklı göstermek için ileri sürülemez.

Her Taraf Devlet, yetkisi altındaki ülkelerde 1. maddede tanımlandığı şekilde işkence derecesine varmayan diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya ceza gibi fillerin, bir kamu görevlisi tarafından veya onun teşviki veya açık veya gizli onayı ile veya resmi sıfatla hareket eden başka şahıs tarafından işlenmesini önlemeyi üstlenecektir. (...)

««« *Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme*
m.16/1

Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulamayacaktır.

««« *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*
m. 37/a

Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz. Ayrıca hiç kimse, serbest iradesi olmadan tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamaz.

««« *Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*
m. 7

*Birleşmiş Milletler
Medeni ve Siyasi
Haklar Sözleşmesi
m. 10*

Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı gösterme hakkına sahiptir.

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 31*

Disiplin suçları bakımından bedensel ceza, karanlık bir hücreye konulma ve her türlü zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı ceza verilmesi tamamıyla yasaktır.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Tutuklu ve hükümlüler en çok alıkonulmalarının erken aşamalarında, özellikle soruşturma ve ifade alma sırasında işkenceye maruz kalma riski altındadır. Bir ziyaret organının görev alanı polisi ya da kişilerin yargılama öncesi tutuldukları yerleri kapsamasa dahi yakın bir zamanda gözaltından gelmiş olan tutuklu ve hükümlüleri görmeyi ve onlarla konuşmayı kapsamalıdır. Ziyaret organı bu kişilerin yakınmaları ile fiziki durumlarının belgelenmesi ve gerekli durumlarda resmi makamlara şikâyetle bulunma olanaklarının bulunup bulunmadığını gözlemlemelidir.

İşkence ziyaretçiler açısından baş edilmesi en zor alanlardan biridir. İletişim kuralları, hazırlık ve eğitim konularına özen gösterilmesi gerekir. İşkence görmüş kişilerle görüşme yapmak son derece hassas bir iştir.

Belirli bir zamandan sonra işkencenin ispat edilmesi zordur. Ziyaretçiler, ihlallerin üstünün örtülme biçimlerini ve en çok kullanılan yöntemler de dâhil olmak üzere yerel uygulamalar konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdırlar. İşkencenin önlenmesi için gerekli idari tedbirler konusunda da yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Ziyaretçiler aşağıda belirtilenlerin uluslararası mekanizmaların içtihatları tarafından işkence ya da diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele olarak belirlendiğini akılda tutmalıdırlar:

- Tek başına ya da diğer unsurlarla birlikte alıkonulma koşulları
- Tek başına tutma
- Uygun tıbbi tedavinin verilmemesi
- Duyusal yoksunluk

Mutlak İşkence Yasağı

İşkence uluslararası hukukta mutlak olarak yasaklanmıştır ve herhangi bir koşul gerekçe gösterilemez. İşkenceden korunma, olağanüstü hal, devlet

güvenliği ya da başka herhangi bir temelde devletin istisna getirmesine olanak tanınmayan, taviz verilmeyecek bir insan hakkıdır. İşkence ve kötü muamele geleneksel uluslararası hukukta da yasaktır.

İşkence manevi ya da fiziki olabilir. Elektrik şoku verme, falaka, acı veren biçimlerde asma, dayak, tecavüz, nefessiz bırakma, sigara söndürme, yemek, uyku ve iletişimden yoksun bırakma, aşağılama ve sahte infaz gibi farklı biçimlerde uygulanabilir.

Cinsel taciz, hem fiziksel hem de psikolojik anlamda aciz bırakma yöntemidir.

Ziyaret ekiplerinin klasik işkence tanımı içinde yer almayan, ortaya çıkarılması zor ve uzun erimde özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin psikolojik dengelerini bozacak uygulamaların olduğunun da farkında olmaları gerekir. Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin, uygulamaların mağdurları olarak bu muameleye alışık olmaları, uygulamaları ayırt edememeleri ve açık bir biçimde ortaya koyamayacak durumda olmaları onlara çok daha fazla zarar verir. Olgular, genel bir açıklama yoluyla aktarılabilir. Aşağıdakiler, bu uygulamaların örnekleridir:

- Bir talebin birçok kez tekrarlanana kadar sistematik olarak göz ardı edilmesi;
- Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerle, sanki küçük çocuklarmış gibi konuşulması;
- Alıkonulan kişinin gözlerine hiçbir zaman doğrudan bakılmaması;
- Alıkonulan kişinin hücre sine aniden ve herhangi bir neden olmadan girilmesi;
- Alıkonulan kişiler arasında kuşku ortamının yaratılması;
- Bir gün kuralın ihlaline izin verilmesi ancak ertesi gün cezalandırılması vb...

Mahpuslar Arası Şiddet

Ziyaretçiler, personelin bakım görevinin tutulanların birbirlerine karşı korunması sorumluluğunu da içerdiğini unutmamalıdır. Tutulanlar tarafından işlenen şiddet filleri göz ardı edilmemelidir (örn; vurma ve yaralama, tecavüz ve şiddet içeren diğer davranışlar). Bu tür şiddet vakaları mağdurlar tarafından misilleme korkusu nedeniyle bildirilmemektedir. Böylesi durumlar, personel tarafından "tutulanların kendi aralarındaki bir mesele" olarak değerlendirilip hoşgörü ile karşılanabilir ve sorun çıkarma kapasitesi yüksek olan tutulanlar arasında düşmanlık yaratılmasına izin verilebilir.

Ziyaretçiler daha zayıf olan tutulanların kaygılarını aktarabilecekleri bir ortamı ve bunun için gerekli koşulları yaratmalıdır.

Ziyaretçiler, mahpuslar arasındaki şiddeti sınırlamak için personelin kullanabileceği olanakların farkında olmalıdırlar ve bu olanakların ne ölçüde kullanıldığını izlemelidirler:

- Tutulanların farklı kategorilere ayrıştırılması;
- Aynı mekânı paylaşan tutulanların dikkatli seçimi;
- Kolayca erişilebilir ve gizli şikâyet sistemi;
- Yeterli sayıda ve eğitim almış personel;
- Tutulanların disiplin ve denetim rolünde kullanılmasından kaçınma;
- “Kabadayılığa karşı” açık ve iyi tanımlanmış politikalar.

İşkence İddiaları Karşısında Alınacak Tutum

Özel görüşmeler sırasında ziyaret ekibi işkence iddialarını alabilir. Bu iddialar, mevcut alıkonma yerine gelmeden önceki yerde karşılaşılan muamelelere ilişkin olabilir. İşkencenin yapılmış ya da yapılmakta olduğu yerlerde, misilleme tehdidi nedeniyle tutulanlar şikâyet konusunda isteksiz olabilirler. İddialar, gardiyan tarafından taciz edilme gibi bireysel olaylar ile isyan ya da disiplin cezası gibi özgül olaylarla ilgili olabilir. Ziyaretçi, kurumun genel koşullarının da işkenceye yol açabileceğini unutmamalıdır.

İşkence ya da kötü muameleye maruz kalmış biri için son derece aşığılayıcı bu deneyim hakkında konuşmak genellikle zordur. Dolayısıyla olaya ilişkin bilgi toplamak ziyaretçiler için son derece hassas bir iştir.

Ziyaretçiler sorularında ne kadar ileriye gidebileceklerini ve bir uzman müdahalesinin gerekip gerekmediğini belirleyebilmek için mutlaka bir eğitim sürecinden geçmelidirler. Gerekli bilgiyi elde etmekle yeniden travmaya uğratma riskinden kaçınmak arasındaki dengeyi sağlamak genellikle zordur.

Aktarılan iddiaların ve/veya kişisel bilgilerin kullanılıp kullanılmayacağını, bilginin sadece genel bir biçimde mi kullanılacağını sorulması alıkonulan kişinin korunması için son derece önemlidir.

İddiaları olabildiğince hızlı bir şekilde belgeleyebilmek için tıbbi muayene yoluyla fiziksel ve psikolojik kanıtların toplanması önemlidir.

İddia edilen muamelenin işkence suçunu oluşturup oluşturmadığına karar vermek ziyaret ekibinin rolü değildir. Doğruluğu konusunda ciddi şüpheler taşıyanların dışında işkence ve kötü muamele iddiaları, kişiler adına yapılan temsil açısından yukarıda bahsedilen önlemlerle ve iddiada bulunan kişiyi tehlike altına sokmayan bir işleyişin ardından (idari ve ceza) soruşturmadan sorumlu yetkililere iletilmelidir. İspat yükü ise mağdurda değil, uygun araştırma yoluyla iddiaya ilişkin gerçeği ortaya çıkarma sorumluluğu olan sorumlu yetkililerdedir.

İşkence/kötü muamele iddiası ile karşılaşıldığında toplanması gereken bilgiler:

- Kişinin tam kimliği;
- İddianın yapıldığı zaman ve yer;
- Alıkoyma yetkilileri;
- İşkence/kötü muamelenin tarihi ve yeri;
- Sorumlu yetkililer;
- İşkence/kötü muamelenin koşulları;
- Fiilin tanıkları;
- Fiilin ayrıntılı tanımı (ne, nasıl, ne kadar süre ile, hangi sıklıkta, kim tarafından), mağdur üzerinde o anda ve sonradan yarattığı etki, gözle görülebilen izler;
- Tıbbi rapor ve fotoğraf gibi kanıtlar.

Ekip içinde tıbbi personel varsa aşağıdakileri belgeleyebilir;

- Fiziki kanıt
- Psikolojik kanıt
- Tıbbi tedavi ihtiyacı

Takip faaliyeti:

- Bu iddia kime bildirildi ve sonucu ne oldu?
- İdari ya da cezai başvuru olanakları var mı?
- Kişi şikâyetinin yetkililere iletilmesine onay vermiş mi?
- Olaya herhangi bir resmi yanıt verilmiş mi (hiç yanıt verilmemesi ya da bu anlama gelecek bir yanıt verilmiş olması da dâhil olmak üzere)
- Şikâyet yapıldığında sonuçları ne olmuş (şikâyeti yazan için, şikâyet eden için)?
- Ziyaretçinin kişisel gözlemleri

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Anayasa m. 17/3

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan onuruyla bağdaşmayan bir ceza veya muameleyle tabi tutulamaz.

Türk Ceza Kanunu m. 94

1. Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
2. Suçun;
 - a. Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,
 - b. Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla işlenmesi hâlinde, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
3. Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi hâlinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
4. İşkence suçunun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.
5. Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

Türk Ceza Kanunu m. 95

1. İşkence fiilleri, mağdurun;
 - a. Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
 - b. Konuşmasında sürekli zorluğa,
 - c. Yüzünde sabit ize,
 - d. Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
 - e. Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, yarı oranında artırılır.
2. İşkence fiilleri, mağdurun;
 - a. İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

- b. Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
- c. Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
- d. Yüzünün sürekli değişikliğine,
- e. Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

3. İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması hâlinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.
4. İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.

«« **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**
m.2/2 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 4/1)

Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. (...)

«« m. 6/2-b (Ayrıca bkz. Tüzük m. 5/2-b)

ULUSLARARASI STANDARTLAR

**Mahpuslara
Uygulanacak
Muameleye Dair
Temel Prensipler**
Prensip 7

Bir cezalandırma yöntemi olarak tek başına hücre hapsinin ortadan kaldırılmasına ya da kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin gayret gösterilmeli ve teşvik edilmelidir.

**Birleşmiş Milletler
İnsan Hakları
Komitesi Medeni
ve Siyasi Haklar
Sözleşmesi'nin 7.
maddesine ilişkin
20 No.lu Genel
Yorumu,**
44. paragraf

Gözaltı ya da cezaevindeki kişilerin uzun süreli olarak tecride tabi tutulmaları, işkence suçunu oluşturabilir.

**BM İnsan Hakları
Komisyonu**
Karar no: 2003/38 14.
paragraf

Tam bir tecrit altında tutulma, kişilerin işkence ve kötü muamele görme riskini arttırmaktadır ve tecridin kendisi zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele oluşturabilir.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları**
Kural 43.2

Doktor veya bir doktora bağlı çalışan hemşire özellikle hücre hapsi koşullarında tutulan mahpusu dikkatle izlemeli, bu tür mahpusları günlük olarak ziyaret etmeli ve bu mahpusların veya cezaevi görevlilerinin talep etmesi halinde acilen tıbbi destek ve tedavi sağlamalıdır.

Kural 43.3

Doktor bir mahpusun fiziksel ya da ruhsal sağlığının hapis halinin devamı veya hücre hapsi de dâhil hapsedilme koşulları nedeniyle ciddi risk altına girmesi halinde durumu cezaevi müdürüne bildirmelidir.

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(2 No.lu Genel Rapor, 56.
Paragraf)

Nedeni ne olursa olsun (disiplin, 'tehlikeli' veya 'sorun yaratan' davranış, ceza soruşturmasının gerekleri ya da kişilerin kendi talebiyle) tek başına tutulan mahpuslara özel önem verilmelidir.

Oranlilik ilkesine göre, olayın gereklilikleri ile ilgili kişi için son derece zararlı sonuçlar doğurabilecek olan tek başına tutma- türü bir rejim arasında bir denge kurulmalıdır. Belli koşullarda insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele olabilen tek başına tutmanın her türü, her durumda, mümkün olduğunca kısa süreli olmalıdır.

Bu tür bir uygulamanın talep üzerine yapılması durumunda, söz konusu mahpus ya da bu mahpus adına bir cezaevi görevlisi bir hekim talebinde bulunduğu hekimin, mahpusun muayenesi için gecikmeden çağrılması temel bir güvencedir. Mahpusun fiziksel ve ruhsal durumunu ve gerekirse devam etmekte olan tek başına tutma uygulamasının öngörülebilir sonuçlarını da içeren muayene bulguları, ilgili makamlara gönderilmek üzere yazılı olarak ifade edilmelidir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret ekibi, nedeni ne olursa olsun, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin tecrit rejimi altında (diğer alıkonularla temasta bulunmama, dış dünya ile sınırlı ya da hiç temasta bulunmama) tutulması durumuna özel bir dikkat göstermelidir.

Bir insanı tam tecritte tutmak, ciddi bir cezalandırmadır ve eğer geniş bir zaman diliminde ve defalarca uygulanıyorsa bu durum, işkence yasağı kapsamındaki insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve hatta işkence filini oluşturabilir.

Tecrit, mahpusu daha da savunmasız hale getirebilir. Bu nedenle tecrit, istisnai olarak ve sınırlı bir zaman içinde uygulanmalı ve mümkün olduğunca kısa olmalıdır.

Ziyaret ekipleri, bu sistemlerin mahpusa ne derece etkili bir koruma sağladığını denetleyebilirler.

Tecridin bazen önleyici tedbir olarak kullanılması gerekebilir. Böylesi durumlarda, mahpusa uygulanan rejim, disiplin cezası alan bir mahpusa uygulanandan daha az kısıtlayıcı olmalıdır. Bu mahpuslar da bu tür uygulamalara karşı itiraz yollarına başvurabilmelidir.

Çocuklar hiçbir biçimde tek başına hücre hapsinde tutulmamalıdır.

Tam tecrit;

- Belirsiz süreli olmamalıdır.
- Uzatılmamalıdır.
- Tekrarlanmamalıdır.

Ziyaret ekibi tek başına tutma konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tek başına tutma için izin verilen azami süre nedir?
- Tecrit hangi tarihte başladı?
- Tek başına tutma uygulamasına kim karar veriyor?
- Tek başına tutma gerekçeleri nedir?
- Uygulamayla ilgili ne tür başvuru, itiraz sistemleri var?
- Tecrit altındaki kişiye her gün en az bir saat açık hava egzersizi olanağı sağlanıyor mu?

- Tecritteki kişilere uygulanan rejim nedir?
- Tek başına tutma öncesinde tıbbi muayene yapılıyor mu; bu muayene mahpusun yararını mı esas alıyor?
- Tek başına tutma sırasında tıbbi muayene hangi sıklıkta yapılıyor?
- Tecrit uygulamasına maruz kalan kişi istediğinde hekime ulaşabiliyor mu?
- Tecrit altındaki mahpusla kimler görüşüyor? Bu görüşmeler kayıt altına alınıyor mu?
- Tecridin herhangi bir azınlık grubuna uygulandığına dair herhangi bir kanıt var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
m. 9/1 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 11)

Yüksek güvenli kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fiziki engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. (...)

m.25/1 (Ayrıca bkz. Tüzük m.47)

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı rejimine ait esaslar aşağıda gösterilmiştir:

- Hükümlü, tek kişilik odada barındırılır,
- Hükümlüye, günde bir saat açık havaya çıkma ve spor yapma hakkı tanınır,
- Risk ve güvenlik gerekleri ile iyileştirme ve eğitim çalışmalarında gösterdiği gayret ve iyi hâle göre; hükümlünün, açık havaya çıkma ve spor yapma süresi uzatılabileceği gibi kendisi ile aynı ünitelerde kalan hükümlülerle temasta bulunmasına sınırlı olarak izin verilebilir,
- Hükümlü yaşadığı yerin olanak verdiği ve idare ve gözlem kurulunun uygun göreceği bir sanat veya meslek etkinliğini yürütebilir,
- Hükümlü, kurum idare ve gözlem kurulunun uygun gördüğü hâllerde ve onbeş günde bir kez olmak üzere (f) bendinde gösterilen kişilere, süresi on dakikayı geçmemek üzere telefon edebilir,

- f. Hükümlüyü eşi, altsoy ve üstsoy, kardeşleri ve vasisi, belirlenen gün, saat ve koşullar içerisinde onbeş günlük aralıklarla ve günde bir saati geçmemek üzere ziyaret edebilirler,
- g. Hükümlü hiçbir suretle kurum dışında çalıştırılmaz ve kendisine izin verilmez,
- h. Hükümlü kurum iç yönetmeliğinde belirtilenlerin dışında herhangi bir spor ve iyileştirme faaliyetine katılamaz,
- i. Hükümlünün cezasının infazına, hiçbir surette ara verilemez. Hükümlü hakkında uygulanacak tüm sağlık tedbirleri, tıbbî tetkik ve zorunluluklar hariç kurumlarda, mümkün olmadığı takdirde tam teşekküllü Devlet ya da üniversite hastanelerinin tek kişilik ve yüksek güvenli mahkûm koşullarında uygulanır.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

**Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar** »»»
Kural 33

Kelepçe, zincir, demir ve dar gömlek gibi kısıtlama araçları, bir cezalandırma vasıtası olarak hiçbir zaman kullanılamaz. Ayrıca zincir ve demir kısıtlamak için kullanılamaz. Aşağıdaki haller dışında, diğer kısıtlama araçları da kullanılamaz:

- a) Mahpusun yargısal veya idari bir makam önüne getirildiği zaman çıkarılması koşuluyla, nakil sırasında kaçmasına karşı bir önlem olarak kullanılması;
- b) Sağlık görevlisinin talimatıyla sağlık sebepleriyle;
- c) Kullanılan diğer yöntemlerin başarısız kalması halinde, bir mahpusun kendisini veya başkasını yaralamasını veya bir mala zarar vermesini önlemek amacıyla, kurum müdürünün talimatıyla; bu durumda kurum müdürü en az bir kez sağlık görevlisine danışır ve yüksek idari makamlara durumu bildirir.

Kural 34 »»»

Kısıtlama araçlarının kullanılma tarzı ve yöntemi hakkında hapishane merkezi idaresi karar verir. Bu tür araçlar, kesinlikle gerekli olduğundan daha uzun bir süre kullanılamaz.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları** »»»
Kural 68.4

Kısıtlama araçlarının kullanım şekilleri yasayla belirlenmelidir.

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi** »»»
(2 No.lu Genel Rapor, 53.
Paragraf)

Cezaevi personeli bazen şiddete başvuran tutuklu ve hükümlüleri kontrol altına almak için güç kullanmak ve istisnai durumlarda fiziksel olarak kısıtlayıcı gereçler kullanmak durumunda kalabilir. Bunlar, mahpusların kötü muamele görme olasılığı açısından yüksek riskli durumlardır ve bu yüzden özel önlemler alınmasını gerektirir.

Üzerinde herhangi bir biçimde güç kullanılan tutuklu ve hükümlüler, hemen muayene edilme ve gerekirse bir hekim tarafından tedavi edilme hakkına sahip olmalıdır. Söz konusu muayene tıp uzmanı dışındaki personelin duymayacağı ve tercihen göremeyeceği bir biçimde yapılmalı ve yapılan muayenenin sonuçları (mahkûmun konuyla ilgili ifadesi ve hekimin bulguları dâhil) resmi olarak kaydedilmeli ve mahkûma isterse verilmelidir. Fiziksel kısıtlama araçlarının kullanıldığı nadir durumlarda, mahpus sürekli ve gerektiği biçimde gözlem altında tutulmalıdır.

Ayrıca söz konusu kısıtlama araçları mümkün olan en kısa sürede çıkarılmalıdır; bu aletler ceza olarak kullanılmamalı veya kullanım süresi uzatılmamalıdır. Son olarak bütün vakalar kaydedilmelidir.

Aşağıda 64. kuralda belirtilen durumlar hariç, herhangi bir amaçla kısıtlama ve zor kullanma yöntemlerinin kullanılması yasaktır.

«« Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar
Kural 63

Kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri ancak kanunda ve hukuki düzenlemelerde açıkça belirtilip yetki verildiği ve diğer bütün denetim yöntemleri tüketilip de sonuç alınmadığı istisnai hallerde kullanılabilir. Bu yöntemler, küçükleri aşağılamadan ve onurlarını kırmadan, sadece zorunlu hallerde ve mümkün olan en kısa süre için kullanılabilir. Bu yöntemlere küçüğün kendisini veya başkalarını yaralamasını ve ciddi biçimde maddi zarar vermesini engellemek için, idari amirin emri ile başvurulabilir. Bu gibi durumlarda müdür ilk önce sağlık personeline ve diğer ilgili personele danışır ve durum hakkında en yüksek idari makama bilgi verir.

«« Kural 64

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Bazı kısıtlama araçları mutlak olarak yasaktır.

İzin verilmiş tüm kısıtlama araçları istisnai olarak kullanılmalıdır. Dahası bir dizi güvencenin sağlanması gerekir:

- Tutuklu ve hükümlüler mümkün olan en kısa süre için kısıtlanmalıdır;
- Kısıtlama araçlarının kullanımı mutlaka kayıt defterine işlenmelidir;
- Cezaevi müdürü vakit geçirilmeden bilgilendirilmelidir.

Kısıtlayıcı araçların kullanımında hekimin rolü özellikle hassas bir konudur. Asgari Standart Kurallar ve diğer uluslararası standartlar hekimin tıbbi temellerde bazı tedbirlerin alınmasını tavsiye edebileceğine işaret etmektedir. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin yorumunda da açık bir şekilde belirtildiği gibi, kısıtlamanın kullanıldığı durumda tutulan, vakit geçirilmeden bir hekim tarafından muayene edilme hakkına sahiptir. Bu hiçbir koşul altında hekimin "cezalandırmanın uygunluğunu" onaylaması anlamında yorumlanmamalıdır.

Hekimin böyle bir rol üstlenmesi açık bir şekilde uluslararası standartlar tarafından yasaklanmıştır ve hekimlerin mesleki etik ilkelerinin ihhalidir.

Ziyaret ekibi kısıtlama araçları konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Hangi durumlarda kısıtlama araçlarının kullanımına izin verilmektedir?
- Hangi sıklıkta kullanılmaktadır?
- Kısıtlama araçlarının kullanıldığı her durum kayıt defterine işleniyor mu?
- Kısıtlamaya maruz kalanların hekime erişimi var mı?
- Kısıtlama araçlarının kullanım süresi nedir?
- Kısıtlama araçlarının orantısız olarak azınlık gruplarına uygulandığına dair işaret var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 50 (Ayrıca bkz. Tüzük
m. 155)

1. Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;
 - a. Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,
 - b. Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,
 - c. Diğer kontrol usullerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle kullanılabilir.
2. Çocuk tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleri sırasında kısıtlama araçları kullanılamaz.

m. 115

Tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan tutuklulara soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince aşağıdaki tedbirler uygulanabilir:

- a. Tutuklunun tek başına, sıkı bir rejim altında muhafaza edilmesi ve kaldığı odanın kamera ile izlenmesi,
- b. Belirli süre ile dışarıyla ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması,

- c. Gerekirse kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyici biçimde hazırlanmış özel bir odada barındırılması ve kaldığı odanın kamera ile izlenmesi,
- d. Saldırganlık göstermesi hâlinde belirli süreyle kelepçelenmesi veya hareketlerinin engellenmesi,
- e. Yüksek güvenli bir kuruma nakledilmesi.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

**Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar**
Kural 54
(Bkz ACK Kural 66,69)

1. Kurum görevlileri mahpuslarla ilişkileri sırasında meşru müdafaa, kaçma teşebbüsü, yasaya veya hukuki düzenlemelere dayanan bir emre aktif veya pasif direnme halleri dışında zor kullanamazlar. Zora başvuran görevliler kesinlikle gerekli olandan daha fazla zor kullanamazlar; zor kullanmaları halinde olayı derhal kurum yöneticisine bildirirler.
2. Saldırgan mahpusları tutabilmeleri için hapisane görevlilerine özel olarak fiziksel eğitim verilir.
3. Mahpuslarla doğrudan irtibat halinde çalışan görevliler, özel durumlar dışında, silah taşıyamazlar. Ayrıca, silah kullanma konusunda kendilerine eğitim verilmemiş olan görevlilere hiçbir koşulda silah verilemez.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları**
Kural 65

Güç kullanımı konusunda aşağıdaki hususlar hakkında şartları da içeren ayrıntılı kurallar bulunmalıdır:

- a. Kullanılabilecek gücün değişik biçimleri,
- b. Her bir güç çeşidinin kullanılabileceği koşullar,
- c. Farklı güç biçimlerini kullanmaya yetkili personelin kimlerden oluştuğu,
- d. Herhangi bir biçimin kullanılması için gerekli olan yetki düzeyinin ne olduğu ve
- e. Güç kullanıldıktan sonra doldurulması gereken raporlar.

Kural 67

1. Kolluk kuvvetlerinin mensupları ancak istisnai durumlarda cezaevi içindeki mahpuslara müdahale etmelidir.
2. Ulusal mevzuatta herhangi bir düzenleme bulunmadığı hallerde cezaevi idaresi ve kolluk kuvvetleri arasında resmi bir protokol yapılmalıdır.
3. Bu protokol şu hususlarda kurallar getirmelidir:
 - a. Diğer kolluk kuvvetlerinin bir çatışmanın çözümü için hangi koşullarda cezaevine girebileceği,
 - b. Kolluk kuvvetlerinin cezaevi içerisindeyken sahip olacakları yetkinin sınırları ve bunların cezaevi müdürüyle ilişkileri
 - c. Kolluk kuvveti mensuplarının kullanabilecekleri güç biçimleri,

- d. Her bir güç biçiminin hangi koşullarda kullanılabilabileceği,
- e. Herhangi bir güç biçiminin kullanılması için gerekli olan yetki düzeyi ve
- f. Güç kullanıldıktan sonra doldurulması gereken raporlar.

Kanun adamları kendilerinin ve başkalarının öldürülmelerine veya ağır bir biçimde yaralanmalarına yönelik yakın bir tehlikeye karşı müdafaa halleri ile yaşama karşı ağır bir tehdit içeren ağır nitelikteki özel suçların işlenmesini önlemek, bu tür bir tehlike gösteren veya emirlere direnen bir kimseyi yakalamak veya böyle bir kimsenin kaçmasını önlemek amacı dışında ve bu amaçları gerçekleştirmek için daha hafif yöntemler yetersiz kalmadıkça başkalarına karşı silah kullanamazlar. Her durumda sadece yaşamı korumak için kesinlikle kaçınılmaz olduğu zaman öldürmeye yönelik silah kullanılabilir.

««« *Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Temel İlkeler*
İlke 9

Kanun adamları, kurum içinde güvenliğin ve düzenin sürdürülmesi için gerekli olmadıkça veya kişisel güvenlikleri tehdit edilmedikçe, hapsedilen kişilerle olan ilişkileri sırasında zor kullanamazlar.

««« İlke 15

Kanun adamları, kurum içinde güvenliğin veya başkalarını yakın bir ölüm veya ciddi surette yaralanma tehlikesine karşı savunma halleri dışında veya dokuzuncu prensipteki tehlikeliliği gösteren mahpus ya da tutulmuş kimsenin kaçmasını önlemek için kesinlikle gerekli olmadıkça, mahpus veya tutulmuş kimselere karşısında silah kullanamazlar.

««« İlke 16

Küçüklerin tutulduğu yerlerde personelin silah taşınması ve kullanması yasaklanmalıdır.

««« *Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması İçin Kurallar*
Kural 65

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret ekibi, güç kullanımının bir kural mı yoksa istisnai bir uygulama mı olduğunu incelemelidir.

Ziyaret ekipleri aynı zamanda zorunluluk ilkesi ile oranlılık ilkesinin gözetilip gözetilmediğine bakmalıdır.

Ekip aynı zamanda güç kullanımına ilişkin talimatlar ve sınırlamalara, bunlara cezaevine ilişkin yasal düzenlemelerde yer verilip verilmediğine, bu bilgilerin tutulanlarca ulaşılabilir olup olmadığına, personelin

kendilerine ya da mahpuslara zarar vermeden denetimi sağlamaya yönelik kontrol ve kısıtlama tekniklerine ilişkin ne tür bir eğitim aldıklarına bakmalıdır.

Genel bir ilke olarak, tutuklu ve hükümlülerle doğrudan ilişki içinde olan personel silah taşımamalıdır. Eğer cop gibi silahlar taşıyorlarsa bu tür silahları dikkat çekici ya da kışkırtıcı bir biçimde kullanmamalıdır.

Güç kullanımını ya da ateşli silah kullanımını içeren her türlü olay, resmi kayıtlara geçirilmeli ve soruşturularak kurum müdürüne yazılı şekilde iletilmelidir.

Ziyaret ekibi güç kullanımı konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Personel herhangi bir silah taşıyor mu?
- Mevzuata göre hangi personelin ateşli silah taşımaya izin veriliyor?
- Güç kullanımını içeren olayların sıklığı nedir? (tutulanlara, cezaevi müdürüne, kayıtlara ve diğer kaynaklara göre)
- Güç kullanımının herhangi bir azınlık grubu ile ilgili olarak orantısız kullanıldığına ilişkin bir işaret var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Türk Ceza Kanunu m. 256

Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması hâlinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 6 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 5/a,f)

- a. Hükümlüler ceza infaz kurumlarında güvenli bir biçimde ve kaçmalarını önleyecek tedbirler alınarak düzen, güvenlik ve disiplin çerçevesinde tutulurlar.
- f. Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbir alınması zorunludur.

m. 33

1. Kurumların iç güvenliği, Adalet Bakanlığına bağlı infaz ve koruma görevlileri tarafından sağlanır. İç güvenlik görevlileri, gerektiğinde dış güvenlik görevlileri ile işbirliği yapar.

2. Açık kurumlar ile çocuk eğitim evlerindeki idare ile infaz ve koruma görevlileri; firarların önlenmesi, asayiş ve disiplinin sağlanması için gözetim ve denetimle yükümlüdürler.

İnfaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru, kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanununun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hâllerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhâl en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
m.22/8

3. Kurumlarda meydana gelen isyan, yangın, deprem, toplu firar, tünel kazma, duvar delme gibi asayiş ve güvenlikle ilgili olaylarda, iç güvenlik görevlilerinin yetersiz kalması hâlinde, kurum en üst amirinin istemi üzerine, kapalı kurumlarda dış güvenlik görevlileri, açık kurumlar ile eğitim evlerinde kolluk görevlileri kuruma girerek olaya müdahale etmek suretiyle gerekli tedbirleri alır.
4. Asayiş ve güvenlikle ilgili olarak, kurumda meydana gelen olayın yatıştırılması ve gerekli tedbirlerin alınması için kurum dış güvenlik görevlilerinin de yetersiz kalması hâlinde, kurum en üst amirinin Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla yapacağı yazılı istem üzerine, kolluk kuvvetlerinden veya mahalli diğer kuvvetlerden ya da olayın kapsam ve mahiyetine göre diğer kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınabilir.

m. 44

Çıplak arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir. Aranılan kişinin beden çukurlarında bir şeyin bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin bulunması hâlinde öncelikle, hükümlüden madde veya eşyanın kendisi tarafından çıkartılması istenir, aksi hâldede bunun zor kullanılarak gerçekleştirileceği bildirilir. Beden çukurlarındaki arama, cezaevi tabibi tarafından yerine getirilir.

m.46/c

Kurumun düzeninin ve kişilerin güvenliklerinin ciddi tehlikeyle karşı karşıya kalması hâlinde, asayiş ve düzeni sağlamak için Kanunda açıkça belirtilmeyen diğer tedbirler de alınır. Tedbirlerin uygulanması, disiplin cezasının verilmesine engel olmaz.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
m. 49/2(Ayrıca bkz. Tüzük m.154/2)

KORUMA TEDBİRLERİ

Kayıtlar

Tutulanların Bilgilendirilmesi

Denetim

Disiplin Prosedürleri

Şikayet Prosedürleri

Tutulanların Kategorilere Ayırıştırılması

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Şu konular tam olarak tutanağa geerilir:
 - a. Gözaltına alma gerekçeleri,
 - b. Gözaltına alma zamanı; gözaltına alınan kişinin nezarete konulma zamanı ile birlikte yargısal veya diğer makamın önüne ilk kez çıkarılma zamanı,
 - c. İlgili kanun adamlarının kimlikleri,
 - d. Nezaret yeriyle ilgili tam ve açık bilgi,
2. Bu tutanaklar tutulan kişiye veya/ve varsa avukatına hukukun öngördüğü biçimde tebliğ edilir.

≪≪≪ *Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilenlerin Korunması İçin İlkeler Bütünü (TUHAK)*
İlke 12

1. Kişilerin hapsedildikleri her yerde, gelen her mahpusun giriŐinin yazıldığı, sayfaları numaralı bir kayıt defteri bulunur. Bu deftere Őunlar yazılır:
 - a. Gelen kişinin kimliği ile ilgili bilgiler,
 - b. Kişi hakkındaki kararın sebepleri ve bu kararı veren makam,
 - c. Kuruma giriŐin yapıldığı ve salıverileceği gün ve saat,
2. Hakkında geçerli bir karar bulunmayan ve hakkındaki karar önceden kayıtlarda yer almayan bir kimse, herhangi bir kuruma alınmaz.

≪≪≪ *Mahpusların İslahı İçin AŞgari Standart Kurallar*
Kural 7

Hiç kimse ulusal hukuka uygun geçerli bir mahkeme kararı olmaksızın cezaevine konulamaz veya kabul edilemez.

≪≪≪ *Avrupa Cezaevi Kuralları*
Kural 14

Cezaevine kabul sırasında her mahpusla ilgili olarak aşağıdaki ayrıntılar derhal kayıt altına alınmalıdır:

≪≪≪ *Kural 15.1*

- a. Mahpusun kimliğine ilişkin bilgiler;
- b. Kararın gerekçesi ve kararı veren merci;
- c. Cezaevine getirildiği tarih ve saat;
- d. Mahpusun Kural 31'e uygun olarak emanete alınacak kişisel eŐyalarının listesi;
- e. Mahpusun vücudundaki gözle görülür bütün yaralar ve kötü muamele yapıldığına ilişkin Şikâyetler ve
- f. Mahpusun ya da diğerlerinin fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin tıbbi gizliliğin gereklerine uygun olarak kaydedilecek her türlü bilgi.

**BM İnsan Hakları
Komisyonu**
(20 No.lu Genel Yorum,
11. paragraf)

Tutulu kişilerin etkili bir biçimde korunmasını güvence altına almak için, resmi alıkoyma yeri olarak kabul edilmiş yerlerde alıkoymasının yanı sıra alıkonulmanın ismi ve alıkoymadan sorumlu kişilerin isimlerinin ulaşabileceği kayıtlarda tutulmasına ilişkin hükümler geliştirilmelidir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Resmi kayıtlar esaslı bir koruma tedbiridir. Kayıtlar aynı zamanda yetkililerin şeffaflığının ve tutulanların korunmasının güvence altına alınmasında önemli bir öğedir.

Tutulanların ceza ve tutukevlerine giriş ve çıkışları, zor kullanımı ve disiplin tedbirlerine ilişkin kayıtlar ziyaret mekanizmalarının kayıt defterleri açısından özellikle bakmaları gerekenlerdir.

Kayıtlarda aşağıdakiler yer almalıdır:

- Tutulunun kimliği;
- Özgürlüğünden yoksun bırakılmanın yasal gerekçeleri;
- Yakalama zamanı;
- Yakalananın alıkonulma yerine getirildiği zaman;
- Tutulunun (örneğin bir soruşturma kapsamında ya da duruşmaya katılmak üzere) dışarıya çıkarıldığı ve alıkonulma yerine geri getirildiği zaman;
- Ayrılma ve geri dönme sırasında tutulunun fiziksel durumu;
- Kişinin adli ya da başka bir yetkilinin huzuruna ilk kez çıkarıldığı zaman;
- İlgili kanunların uygulanmasından sorumlu olanların kimliği;
- Kişinin gözaltına alındığı yere ilişkin kesin bilgi (özgürlüğünden yoksun bırakılmış herkesin bazı yerlerde çok kısa sürelerde tutulmuş olması mümkündür).

Olayların düzenli bir şekilde kayıt altına alındığı (zor kullanımı, disiplin tedbirleri vb.) bir kayıt defteri olmalıdır.

Bazı durumlarda bir ziyaret programının açık hedeflerinden birisi, [kişinin] kaybedilmesine yönelik önlem almaktır. Bu tür durumlarda kayıt defterinde yer alan bilginin izlenmesi son derece önemlidir. Bir ziyaretin takibi, başka bir alıkonulma yerine nakil ya da serbest bırakılmaya ilişkin bilginin doğrulanmasını da içerecektir.

Bu doğrulama, diğer alıkonulma yerine yapılacak takip ziyareti, alıkonulanın ya da serbest bırakılanın aileleriyle temas yoluyla yapılabilir.

Ziyaret ekibi kayıtlar konusunda şu referans noktalarını dikkate alabilir:

- Giriş ve çıkış kayıtları titizlikle tutuluyor mu?
- Önemli olayların hepsi tutanaklara kaydedilmiş mi?
- Kayıt defterindeki bilgiler nasıl kullanılıyor?
- Tutulanın yasal olarak ne zaman serbest bırakılacağına ilişkin tarihler kayıt defterinde yazıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Haklarında kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet ve ödenmeyen adli para cezalarının hapse çevrilmesine ilişkin karar bulunanlar, Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilirler. Üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konulur ve hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri yapılır.
2. Ceza infaz kurumuna alınan hükümlülerin adı ve soyadı, işledikleri suç, cezalarının türü ve süresi, mahkûmiyet ilâmının tarih ve numarası ve infaza başlandığı gün "hükümlü defteri"ne kayıt olunur. Bu defterdeki sıra numarası, hükümlünün numarasını oluşturur.
3. Tanıya yönelik olarak hükümlülerin parmak ve avuç içi izleri alınır, fotoğrafları çekilir, kan grupları, vücutlarının dış özellikleri ve ölçüleri belirlenir. Kayıt altına alınan söz konusu bilgiler hükümlünün kişisel dosyasında veya elektronik ortamda saklanır. Bu bilgiler, Kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

Kurullar tarafından verilen kararlar ilgili kurulların karar defterine yazılır, üyeler tarafından imzalanır ve teftişe hazır halde tutulur. Bu defterlere kayıt usul ve esasları yönetmelikte gösterilir.

««« **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**
m. 21 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 67)

««« **Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük**
m. 39

***Ceza İnfaz
Kurumlarında
Kullanılacak
Defter ve Belgeler
ile Bunların
Düzenlenmesine
Dair Yönerge****
Madde 6

Kurumlarda, aşağıdaki sınıflandırmaya uygun defterler kullanılır.

- a. Genel idare ve infaz işleriyle ilgili defterler,
- b. Genel idare ve infaz işleriyle ilgili belgeler,
- c. İşyurtlarıyla ilgili defterler,
- d. İşyurtlarıyla ilgili belgeler,

*Ayrıntılar için bkz. 07.07.2006 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarında Kullanılacak Defter ve Belgeler ile Bunların Düzenlenmesine Dair Yönerge

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Bir kimsenin sahip olduğu haklar, gözaltına alındığı ve alıkonulması veya hapisliğin başladığı anda veya hemen sonra gözaltına alan, tutan veya hapseden yetkililer tarafından kişinin kendisine bildirilir.

««« *Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilenlerin Korunması İçin İlkeler Bütünü (TUHAK)*
İlke 13

1. Girişi yapılan her mahpusa, kendisinin bulunduğu kategorideki mahpuslara uygulanan rejimi düzenleyen kurallar, kurumun disiplin şartları, bilgi edinmek ve şikâyette bulunmak için izleyeceği usuller ile hak ve yükümlülüklerini anlaması ve kurumun yaşamına uyum sağlaması için gerekli diğer bütün konularda yazılı olarak bilgi verilir.
2. Okuryazar olmayan mahpuslara yukarıdaki bilgiler sözlü olarak anlatılır.

««« *Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*
Kural 35

Cezaevine kabul sırasında bütün mahpuslar Kural 30'a uygun olarak bilgilendirilmelidir.

««« *Avrupa Cezaevi Kuralları*
Kural 15.2

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret ekibi, alıkonulanların sahip oldukları haklar ve yükümlülükler konusunda hangi ölçüde bilgilendirildiğini incelemelidir. Bu bilginin aktarılma yönteminin uygunluğu, mahpusların bunu ne ölçüde anladığı ve sonuç olarak bilgiye erişim olanakları incelenmelidir.

Tutulanlar alıkonulma yerine ilk getirildiklerinde kafaları karışmış, zayıf ve incinebilir durumda olabilirler. Bilgilendirme yapılırken bu durumun göz önünde bulundurulması gerekir.

Ziyaret mekanizmaları; tutulanın ailesinin özellikle ziyaretler, haberleşme, eşyalar ve telefonla iletişim olmak üzere kurumun işleyişi ile ilgili bilgilere erişiminin mümkün olup olmadığını kontrol etmelidir.

Ziyaret ekibi tutulanların bilgilendirilmesi konusunda şu referans noktalarını dikkate alabilir:

- Alıkonulma yerine girişte tutulanlara verilen bilgiler nelerdir?
- Bu bilgiler nasıl verilmektedir?

- Kullanılan dil anlaşılır mı (ve yabancıların bilgilendirilmesini sağlamak için özel düzenlemeler var mı)? Okuryazar olmama durumu dikkate alınıyor mu?
- İç kurallar herkesin görebileceği bir yerde asılı mı?
- İç kuralların içeriği, tutulanlara yönelik muamele standartlarına uygun mu?
- Bunlar net bir biçimde kaleme alınmış mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
m. 22 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 68)

1. Hükümlülere, kuruma alındıklarında uygulanacak iyileştirme çalışmaları, disiplin suçları ve cezaları, bilgi edinme ve şikâyet yolları, hak ve sorumlulukları gibi konular ile kurumdaki yaşam biçimine uyum sağlamları için gereken bilgiler, kurum yöneticileri tarafından sözlü olarak anlatılır ve yazılı olarak tebliğ olunur. İnfaz sonrası koruma ve yardım konusunda ayrıca bilgi verilir. Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu hükümlülere kendi dilinde, mümkün olmadığında İngilizce, Fransızca veya Almanca olarak bildirilir. Duyma ve konuşma engellilere işaret diliyle anlatılır. Görme engellilere ise kendi alfabeleri ile yazılmış kitapçık verilir.
2. Hükümlülerin ceza infaz kurumlarına alınmalarında, başka kuruma nakillerinde ve hastaneye yatırılmalarında, istekleri üzerine ailelerine veya gösterdikleri kişilere; hükümlü yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması hâlinde, uyuştu olduğu devletin diplomatik temsilcilik veya konsolosluluğuna durum bildirilir.
3. Askerlik çağına giren, hâlen silâh altında bulunan kişilerin ceza infaz kurumlarına alınmalarında, başka kuruma nakillerinde veya kurumda iken askerlik çağına girmeleri veya salıverilmeleri hâlinde durum, kayıtlı buldukları askerlik şubesine bildirilir.
4. Hükümlülerin ölümü hâlinde de yukarıdaki hükümler uygulanır ve ayrıca durum ailelerine derhâl bildirilir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
m. 39

Kurullar tarafından verilen kararlar ilgili kurulların karar defterine yazılır, üyeler tarafından imzalanır ve teftiş hazır halde tutulur. Bu defterlere kayıt usul ve esasları yönetmelikte gösterilir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Alıkonulma yerlerinde kanunlara ve hukuki düzenlemelere tam olarak uyulup uyulmadığının denetlenmesi için, tutma yerinin idaresinden doğrudan sorumlu makamın dışında yetkili bir makam tarafından atanan ve bu makama karşı sorumlu olan ehliyetli ve deneyimli kişiler tarafından düzenli olarak ziyaret edilir.
2. Tutuklanan veya hapsedilen bir kimse, bu tür yerlerde güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul koşullar içinde, bu ilkenin birinci fıkrasına göre tutma yerini veya cezaevini ziyaret eden kişilerle serbestçe ve tam bir gizlilik içinde iletişim kurma hakkına sahiptir.

Herhangi
Bir Biçimde
Tutulan veya
Hapsedilenlerin
Korunması İçin
İlkeler Bütünü
(TUHAK)
İlke 29

Cezaevleri ve bu kurumdaki hizmetler, yetkili bir makam tarafından atanmış vasıflı ve deneyimli müfettişler tarafından düzenli olarak denetlenir. Müfettişlerin görevi, cezaevinin amaç ve ıslah edici işlevlerinin yerine getirmesini göz önünde tutarak, özellikle bu kurumların yürürlükte bulunan yasalara ve hukuki düzenlemelere göre idare edilmesini sağlamaktır.

Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kuralları
Kural 55

Cezaevleri ulusal ve uluslararası hukuk düzenlemelerine ve Avrupa Cezaevi Kuralları hükümlerine uygun olarak yönetilip yönetilmediklerinin belirlenmesi amacıyla düzenli olarak idari bir organ tarafından denetlenmelidir.

Avrupa Cezaevi
Kuralları
Kural 92

Etkin şikâyet ve denetim prosedürleri, cezaevlerinde kötü muameleye karşı temel önlemlerdir. Mahpusların, şikâyet sisteminin içinde ve dışında ilgili makamlara denetime tabi olmaksızın görüşme olasılığı dâhil, başvurabilecekleri şikâyet kanalları olmalıdır. AİÖK, her bir cezaevi kurumuna, mahpusların şikâyetlerini dinleme (ve gerekirse bu konuda harekete geçme) ve kurumun tesislerini denetleme yetkisine sahip bağımsız bir makam (örneğin denetleme kurulu veya denetçi hâkim) tarafından düzenli aralıklarla ziyaret yapılmasına özellikle önem vermektedir. Bu tür makamlar, cezaevi yönetimi ve belirli bir mahpus veya genel olarak tutuklu ve hükümlüler arasında ortaya çıkabilecek görüş farklılıklarını azaltmak konusunda da önemli bir rol oynayabilir.

Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi
(Genel Rapor 2, 54.
paragraf)

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Tamamlayıcı farklı iç ve dış denetim sistemleri tutulanların haklarının korunması açısından gereklidir. Ziyaret mekanizması bu sistemlerden birini oluşturur.

Tutulanlar, denetim mekanizmaları ile özgürce ve denetime tabi olmadan iletişim kurabilmelidir.

Ziyaret mekanizmaları, alıkonulma yerlerinin bu tür organların gözlem ve tavsiyelerini ne ölçüde dikkate aldığını izlemelidir.

Ziyaret ekibi denetim konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- İç denetim mekanizması var mı?
- Bu mekanizmanın kompozisyonu nedir?
- Denetimler hangi sıklıkla yapılmaktadır?
- Tutulanlar, denetim mekanizmalarına herhangi bir denetim olmaksızın ulaşabiliyorlar mı?
- Bu mekanizma şikâyet alıyor ve inceliyor mu?
- Raporlara kimin erişimi var? Raporlar kamuoyuna açık mı?
- Denetimlerin sonuçları/çıktıları nelerdir?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m.5

Mahkeme, kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı cezaya ilişkin hükmü Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Bu hükme göre cezanın infazı Cumhuriyet savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.

m.6/e

Cezanın infazında adalet esaslarına uygun hareket edilir. Bu maksatla ceza infaz kurumları kanun, tüzük ve yönetmeliklerin verdiği yetkilere dayanarak nitelikli elemanlarca denetlenir.

**Ceza İnfaz
Kurumlarının
Yönetimi İle
Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Tüzük**
m.4

Mahkeme kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı ceza ve güvenlik tedbirine ilişkin hükmü Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Kesinleşen mahkûmiyet kararlarının infazı Cumhuriyet savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.

- a. Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı; kurumun mevzuata göre yönetilmesini ve infaz hizmetlerinin temel insan haklarına uygun olarak yerine getirilmesini ister ve denetler. Görüş ve önerilerini denetleme defterine yazar, gerekli gördüğü durumlarda Bakanlığa bilgi verir.
- b. Kurumda çalışan tüm görevliler Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısının istediği her türlü bilgiyi vermekle yükümlüdür.

(...) Bu Kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulan infaz hâkimliklerine ilişkin hükümleri kapsar. (...)

««« *İnfaz Hâkimliği Kanunu*
m. 1

(...)Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında resen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır. (...)

««« m. 6

Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinin yönetimine dair tüm işlem ve uygulamalar ile işyurtlarının denetimi kontrolörlerin görev alanını teşkil eder.

««« *Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri Kontrolörleri Yönetmeliği**
m. 8

Kontrolörler, ceza infaz kurumları ve tutukevleri ile işyurtlarında görevli olup atamaları Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yapılmış olanları denetleyemezler.

Denetim sırasında savcı sınıfından bir görevli hakkında inceleme ve soruşturmayı gerektiren bir halin tespitinde, bununla ilgili evrak tefrik edilerek gereği mercince takdir edilmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilir.

Kontrolörler, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri ile İşyurtlarının;

««« m. 9

- a. Bütün işlemlerinin denetimini yapmak,

* Ayrıntı için bkz. Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri Kontrolörleri Yönetmeliği (R.G: 01.11.1997-23157)

- b. Savcı dışındaki görevliler hakkında hal kâğıdı veya gizli rapor tanzim etmek,
- c. Denetimini yaptığı kurum ve işyurdunun genel yönetim durumu, mevzuatın uygulanması, memur ve halkla münasebetler konularında düşünce ve tavsiyelerini raporla bildirmekle, görevlidir.

Kontrolörler;

m.10 >>>

- a. Gerekli gördükleri her türlü defterlerle, kayıt, belge, evrak ve bilgileri ilgili dairelerden istemek, görmek ve bunların örnekleri ile herhangi bir yolsuzluğun sübut delilini teşkil edenlerin de asıllarını almak, (Asılları alınan belgelerin kontrolör tarafından onaylı örneği dairesine verilir.)
- b. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin; hükümlü ve tutuklu emanet para hesabı, ambar hesabı, cezaevi yapı pulu hesabı, avans para-hesabı, demirbaş hesabının,

İşyurtlarının; kasa, banka, ambar, atölye, kantin, çayocağı, tabldot, müessese dışındaki satış mağazaları, mandıra, besihane, fabrikalar, vesair faaliyet konusu işkolları ile demirbaş eşyaların, mevcudunu saymak, işlemlerini incelemek, gerektiğinde tetkikatı sağlıklı bir şekilde yapabilmek için mühür altına almak,
- c. Görevleri ile ilgili konularda, gerek buldukları yerlerdeki, gerek bu yerlerin dışındaki resmi ve özel bütün kuruluş, makam ve şahıslarla yazışma yapmak, (Adalet Bakanlığı ve diğer bakanlıkların merkez teşkilâtı birimleri ile yazışmalar Genel Müdürlük aracılığı ile yapılır.)
- d. Suç sayılan eylem ve işlemleri görülenler hakkında inceleme yapmak, 3628 sayılı Kanun hükümleri uyarınca inceleme neticesinde delil veya emare elde ettikleri takdirde Cumhuriyet Başsavcılığına ihbar etmek, yetkilerine sahiptir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Tutuklanan veya hapsedilen kimselerin tutuldukları veya hapislikleri süresince disiplin suçu oluşturan davranışlarının türleri, uygulanabilecek olan disiplin cezasının tanımı ve süresi ile bu tür cezaları verebilecek olan yetkili makamlar konusunda veya kanuna dayanan düzenlemelerde belirtilir ve usulüne göre yayınlanır.
2. Tutulan veya hapsedilen bir kimse hakkında disiplin cezası verilmeden önce kendisi dinlenir. Bu kimse verilen cezanın denetlenmesi için daha üst makamlara başvurma hakkına sahiptir.

Herhangi
Bir Biçimde
Tutulan veya
Hapsedilenlerin
Korunması İçin
İlkeler Bütünü
(TUHAK)
İlke 30

Disiplin ve düzen, sebatla sürdürülür; ancak cezaevi güvenliği ve topluluk yaşamının huzuru için gerekli olandan daha fazla kısıtlama yapılamaz.

Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 27

Hiç bir mahpus, disiplin gerekçesiyle kurum hizmetlerinde çalıştırılmaz.

Kural 28

Ancak bu kural, uygulanacak rejimin amacı bakımından mahpuslardan oluşturulan gruplara, denetim altında belirli sosyal, eğitimsel ve sportif faaliyetler ve işlerin yaptırıldığı öz yönetime dayanan sistemlerin gereği gibi yürütülmesini engellemez.

Aşağıdaki konular ancak yasayla veya yetkili idari makamların yaptığı düzenlemelerle tespit edilir:

Kural 29

- a) Disiplin suçu oluşturan eylemler,
- b) Uygulanabilecek cezaların türleri ve süreleri,
- c) Bu tür cezaları vermeye yetkili makam.

1. Hiç bir mahpus yasada veya tüzükte öngörülmemiş bir ceza ile cezalandırılmaz; bir mahpusa aynı suçtan ötürü iki kez ceza verilemez.

Kural 30

2. Bir mahpus, hakkındaki suçu ile ilgili olarak bilgilendirilmedikçe ve kendisine savunma imkânı tanınmadıkça cezalandırılmaz. Yetkili makam, olay hakkında tam bir inceleme yapar.

3. Gerekli ve mümkün olduğu zaman, mahpusun savunmasını çevirmen aracılığıyla yapmasına izin verilir.

Disiplin suçları bakımından bedensel ceza, karanlık bir hücreye konulma ve her türlü zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı ceza verilmesi kesinlikle yasaktır.

Kural 31

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(Genel Rapor 2, 55.
paragraf)

Net olarak belirlenmiş disiplin usullerinin hem resmi biçimde tesis edilmesi ve hem de uygulanması tutuklu ve hükümlülerle birlikte cezaevi personelinin de yararına; bu konulardaki belirsizlikler, resmi olmayan (ve kontrol edilmeyen) sistemlerin oluşma riskini içerir. Disiplin prosedürü, mahpusların, işledikleri iddia edilen suçlarla ilgili olarak savunma ve uygulanan yaptırımlar konusunda bir üst makama itiraz etme hakkını da içermelidir.

Resmi disiplin prosedürünün yanı sıra bir mahpusun disiplin veya güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı (örneğin; kurumda “düzeni” korumak amacıyla), kendi isteği dışında diğer tutuklu ve hükümlülerden ayrı tutulduğu başka prosedürler de genellikle mevcuttur. Bu tür usuller için de etkin önlemler olmalıdır. Güvenlik nedeniyle aksi durum söz konusu olmadıkça mahpusa, yapılan uygulamanın nedeni hakkında bilgi, konuyla ilgili kendi görüşlerini ifade etme fırsatı ve söz konusu uygulamaya itiraz etme hakkı verilmelidir.

**Türk Hükümeti’ne
iletilen ziyaret
raporu ***
40. paragraf

Kurallara uymayan herhangi bir mahpus sadece disiplin cezası için öngörülen usullere uygun olarak cezalandırılabilir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ’NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, net bir kurallar dizisi olarak somutlaştırılan disiplin cezaları sisteminin personel ve mahpuslara iletilip iletilmediğini, anlaşılıp anlaşılmadığını ve disiplin ihlali sayılan bütün fiillerin listesinin yayınlanıp yayınlanmadığını incelemelidirler. Mekanizmalar, kurallarda sadece neyin suç olduğu değil, verilecek cezanın da açık olup olmadığını; disiplin cezalarını verecek kişilerin hiyerarşik düzeylerinin ne olduğunu ve yaptırıma maruz kalan kişinin kendi bakış açısını ifade edip etmediğini ve itiraza ilişkin usullerin ne olduğunu da değerlendirmelidir.

Mekanizma, kuralların nasıl iletildiği ve nerede görünür kılındığına da dikkat etmelidir.

Mekanizma aynı zamanda disiplin kurallarının (düzenin sağlanması ve düzgün bir organizasyon için gerekli olanla kişinin onuruna saygı duyulması arasındaki oranlılık ilkesi üzerine kurulu olması gereken) niteliğini de gözden geçirmelidir.

* CPT/Inf (2006) 30

İzlenen usullerin niteliği de araştırılmaya değer bir konudur. Disiplin cezalarına ilişkin izlenen usul işlemleri, temsil edilme gibi yargılamaya ilişkin güvencelerle mümkün olduğunca uyumlu olmalıdır.

Ziyaret mekanizmaları, disiplin cezalarının işlenen suçla orantılı olmadığı, keyfi olduğu ya da haklı gösterilemeyecek bir baskı ya da eziyet kaynağı oluşturduğu durumlarda kötü muamele haline geldiğini akılda tutmalıdır.

Mekanizmalar, disiplinin mahpuslar arasında resmi olmayan bir hiyerarşiye terk edilmesi eğiliminin olup olmadığına bakmalıdır. Bu yasaktır.

Ziyaret ekibi disiplin prosedürü konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Hangi tür davranış ve fiiller cezalandırılmaktadır?
- Cezaya kim ve hangi temelde (yazılı/sözlü) karar veriyor?
- Kişinin kendisini savunma olanağı var mı?
- Kişi kendisine uygulanacak ceza konusunda bilgilendiriliyor mu?
- Uygulanan cezanın niteliği ve süresi nedir?
- İtiraz mekanizması nasıl çalışıyor?
- Tutulan lehine sonuç veren herhangi bir itiraz var mı?
- Belirli bir dönem içerisinde cezalandırılmış olanların, tutulanların toplam sayısına oranı nedir?
- Cezalandırmanın orantısız biçimde azınlık gruplarına uygulandığına dair bir işaret var mı?
- Tutulanların, disiplin tedbirlerinin uygulamasına müdahil olduklarına ilişkin herhangi bir işaret var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır.

m. 38 »»

2. Suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davası, disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemez.
1. Çocuklar haricindeki hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları ağırlık derecesine göre şunlardır: *
 - a. Kınama.
 - b. Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma.
 - c. Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma.
 - d. Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama.
 - e. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma.
 - f. Hücreye koyma.
2. Toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı veya küçültücü cezalar disiplin cezası olarak uygulanamaz.

m. 45 »»

1. Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek **disiplin tedbirleri**, çocuğun disiplin cezası gerektiren eyleminin gerçekleşme riskinin bulunması hâlinde bu riski ortadan kaldırmak veya soruşturma sürerken giderilmesi güç ve imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla uygulanan ve ceza niteliği taşımayan koruma ve önleme amaçlı tedbirlerdir.
2. Çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri şunlardır: **
 - a. Teşvik esaslı ayrıcalıkları ertelemek
 - b. Kaldığı odayı ve yatakhaneyi değiştirmek
 - c. Bulunduğu kurumun başka bir kısmına nakletmek
 - d. Meslek eğitiminin bütünlüğünü ve sürekliliğini bozmayacak şekilde çalıştığı işyerini veya atölyeyi değiştirmek
 - e. Belli yerlere girmesini yasaklamak
 - f. Bazı eşyaları bulundurmasını veya kullanmasını yasaklamak

* Disiplin cezaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 39 vd.

** Ayrıntılı bilgi için bkz. m. 45

Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek **disiplin cezaları** ***
 m. 46

1. Uyarma (...)
2. Kınama (...)
3. Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme (...)
4. Harcamalarına sınır koyma (...)
5. Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma (...)
6. Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma (...)
7. İznin ertelenmesi (...)
8. Kapalı ceza infaz kurumuna iade (...)
9. Odaya kapatma cezası (...)

1. Uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezaları kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır.
2. Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhâl ve en geç iki gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır.
3. Soruşturma en geç yedi gün içerisinde tamamlanır ve düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hâkiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir.
4. Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır.
5. Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır. Disiplin kurulu, yasada yazılı disiplin cezası uygulanmasına veya disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Disiplin kurulu kararları gerekçeli olarak yazılır ve kararda şikâyet mercii ve süresi açıkça gösterilir.

 m. 47

*** Ayrıntılı bilgi için bkz. m.46

6. Disiplin kurulu kararı, haklarında soruşturma yapılanlara yönetim tarafından derhâl tebliğ edilir.
7. Kurumun iç düzenini ve hükümlülerin yaşam ve beden bütünlüklerinin ciddî tehlike altında bulunması nedeniyle derhâl tedbir alınması zorunlu olan hâllerde, kurumun en üst amiri 49 uncu maddede belirtilen tedbirleri almakla beraber soruşturmayı başlatır. Bu hâlde infaz hâkimine bilgi verilir.

m. 48/1

37 ilâ 46. maddelerde yer alan eylemlerin tanımına uymayan ve kanunda tanımları yapılmamış olan eylemler, nitelik ve ağırlıkları bakımından bunlara benzediklerinde, aynı maddelerdeki disiplin cezaları ile karşılanırlar.

**Hükümlü ve
Tutukluların
Ziyaret Edilmeleri
Hakkında
Yönetmelik**
m. 14/2

Kınama cezası dışında disiplin cezası almış ve bu cezası kaldırılmamış hükümlü ve tutuklular açık görüşten faydalanamaz. Koşullarının uyması durumunda kapalı görüş hakkı saklıdır.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse veya avukatı, kendisine yapılan muamele hakkında ve özellikle maruz kaldığı işkence veya diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleler konusunda tutma yeri veya hapisshaneden sorumlu makama ve daha yüksek bir makama ve gerekirse denetleme ve hukuki çözüm getirme yetkisine sahip makama şikâyet ve talepte bulunma hakkına sahiptir.
2. Tutulan veya hapsedilen kimsenin veya avukatının bu prensibin 1. fıkrasında belirtilen hakları kullanma imkânı bulunmuyorsa, tutulan veya hapsedilen kimsenin ailesinin bir üyesi veya bu durum hakkında bilgisi olan herhangi bir kimse yukarıda belirtilen hakları kullanabilir.
3. Şikâyet edenin talebi halinde, yapılan şikâyet veya taleple ilgili gizlilik korunur.
4. Her bir talep veya şikâyet hemen ele alınıp incelenir ve gereksiz gecikmeye meydan vermeksizin cevaplanır. Eğer talep veya şikâyet reddedilirse veya aşırı bir gecikme varsa, şikâyetçi durumu yargıya veya bu prensibin birinci fıkrasında belirtilen şikâyetler bir talepte veya şikâyette bulunmaktan ötürü zarara maruz bırakılamazlar.

Herhangi
Bir Biçimde
Tutulan veya
Hapsedilenlerin
Korunması İçin
İlkeler Bütünü
(TUHAK)
İlke 33

1. Her mahpusa haftanın bir günü, kurumun müdürüne veya müdürü temsil etmeye yetkili bir görevliye taleplerini ve şikâyetlerini bildirme imkânı tanınır.
2. Talepleri ve şikâyetleri kurumu teftiş eden müfettişe bildirmek mümkündür. Mahpuslara, müfettişle veya teftiş yapan herhangi bir görevli ile kurum müdürü veya kurum mensubu bir görevlinin hazır bulunmadığı bir ortamda konuşma imkânı tanınır.
3. Bütün mahpusların, talep ve şikâyetlerinin içeriği sansür edilmeksizin gerekli şekliyle hapisshane merkez idaresine, yargısal makamlara ve yetkili kılınmış diğer makamlara bu talep ve şikâyetlerini bildirmelerine izin verilir.
4. Açıkça manasız veya temelsiz olmayan bütün talep ve şikâyetler hemen ele alınır ve gereksiz biçimde geciktirilmeden yanıtlanır.

Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 36

Mahpuslar tek tek ya da toplu olarak cezaevi müdürüne veya benzer mercilere taleplerini iletmek ya da şikâyetlerini bildirmek konusunda geniş bir imkâna sahip olmalıdırlar.

Avrupa Cezaevi
Kuralları
Kural 70.1

Kural 70.3 »»

Bir talep ya da şikâyetin reddedilmesi halinde bunun gerekçeleri mahpusa bildirilmeli ve mahpus bağımsız bir mercie itiraz hakkına sahip olmalıdır.

Kural 70.7 »»

Mahpuslar şikâyet ve başvuru prosedürü konusunda adli danışma ve hakkaniyetin gerektirdiği hallerde adli yardım alma hakkına sahiptirler.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ’NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizması, mahpusların alıkonulma yerindeki yaşamlarıyla ilgili konuları müzakere etme ve [gerektiğinde] itiraz etme yollarına vakıf olup olmadıklarını incelemelidir. Şikâyete ilişkin usullerin biçim ve içeriği ya da böylesi usullerin olmayışı mahpuslara gösterilmesi gereken saygının düzeyine ilişkin önemli bir gösterge olabilir.

Kaç düzeyde şikâyet olanaklıdır? Birinci düzey, kurumun müdürüne yapılacak şikâyet olabilir. Tutulan kişi daha üst bir kuruma sansürsüz ve denetime tabi olmaksızın şikâyette bulunma olanağına sahip midir? Ziyaret mekanizması, mahpusların cezaevi sisteminden bağımsız ve cezaevi dışından bir yetkili makama sansürsüz bir biçimde erişme olanaklarının olup olmadığını incelemelidir.

Ziyaret ekibi şikâyet sistemini izlemelidir:

- Şikâyete ilişkin usuller hak ve nesafete uygun mu?
- Tutulanlar bu usulleri ne ölçüde kullanabiliyor?
- Gizliliğe saygı gösteriliyor mu?
- Usul işlemleri şeffaf mı?
- Şikâyeti alanlar nesnel, tarafsız bir biçimde davranıyorlar mı?
- Sistem, tutulanların gereksinimlerine ve durumun gereklerine uygun mu? (esneklik)
- Şikâyetçi, şikâyetinin esasına dair yanıtı zamanında alıyor mu? (etkililik)
- Şikâyetler sonucunda yapılan işlemlere ilişkin istatistikler tutuluyor mu, bunlar analiz ediliyor ve girişimlerde bulunuluyor mu?

Denetim organlarının şikâyet alma ve inceleme yapma olanaklarına sahip olması gerektiğinden (bkz. Denetim bölümü), [bu bağlamda] şikâyet için var olan mekanizmalar da denetim [işlevi] bakımından incelenmelidir.

Ziyaret ekibi şikâyet prosedürü konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tutulanların sahip oldukları şikâyet yolları nelerdir?
- İtirazın niteliği nedir – idari/adli?
- İtiraz usulü nedir, kime ve nasıl yapılmaktadır?
- Tutulanların her biri (yabancı uyruklu olanlar, okuma yazma bilmeyenler, okuması yazması iyi olmayanlar da dâhil olmak üzere) bu usullere kolaylıkla erişebilmekte midir?
- Dışarıdan birinin, tutulan adına kurum idaresine şikâyetle bulunma olanağı var mıdır?
- Dışarıdan birinin, tutulan namına idari denetim makamına şikâyetle bulunma olanağı var mıdır?
- Şikâyetlerin incelenmesi süresi nedir?
- Son altı ayda yapılan şikâyetlerin sayısı nedir (cezaevinde tutulan kişilerin sayısına kıyasla)?
- Bu dönemde en çok hangi konuda şikâyet yapılmaktadır?
- İtirazların en alışılmış sonucu nedir?
- Şikâyetçi lehine sonuçlanan şikâyet sayısı nedir?
- Şikâyet ettiği için misillemeye maruz kalındığına dair iddia var mıdır?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Vatandaşlar ve karşılıklılık esaslı gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazılı ile başvurma hakkına sahiptir.
2. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

*Dilekçe Hakkının
Kullanılmasına Dair
Kanun*
m.3

Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler.

Türkiye’de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.

*Bilgi Edinme Hakkı
Kanunu*
m.4

Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

*İnfaz Hâkimliği
Kanunu*
m.4

İnfaz hâkimliklerinin görevleri şunlardır:

- a. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.
- b. Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tabi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.
- c. Hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun, tüzük veya yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.
- d. Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurumlarının kendi yetki alanlarına giren ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki tespitleri ile ilgili olarak düzenleyip intikal ettirdikleri raporları inceleyerek, varsa şikâyet niteliğindeki konular hakkında karar vermek.
- e. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak. (...)

Kanunlarda başka bir yargı merciine bırakılan konulara ilişkin hükümler saklıdır.

Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

Ceza Muhakemesi Kanunu
m. 160/1

Disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı şikâyet ve itiraz durumunda 16.5.2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu hükümleri uygulanır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
m. 52

Diğer mevzuattan kaynaklanan dilekçe ve şikâyet hakkı saklıdır.

Hükümlü tarafından **resmî makamlara** veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir.

m. 68/4 (Ayrıca bkz. Tüzük m. 91/4)

ULUSLARARASI STANDARTLAR

**BM Medeni ve
Siyasi Haklar
Sözleşmesi**
Madde 10/2

Sanık kimseler, istisnai koşullar dışında, hüküm giymiş olanlardan ayrı tutulur ve hüküm giymemiş kişi konumuna uygun olarak ayrı davranış görür.

Ergin olmayan sanıklar yetişkinlerden ayrı tutulur ve durumları karara bağlanmak üzere elden geldiğince çabuk yargı önüne çıkarılır.

**BM İnsan Hakları
Komitesi**
(Genel Yorum 20, 9,
Paragraf)

10.maddenin 2/a paragrafı, olağanüstü koşullar haricinde tutukluların hükümlülerden ayrılmasını sağlar. Böylesi bir ayırıştırma, aynı zamanda 14.maddenin 2.paragrafında belirtilen masumiyet karinesi hakkına sahip olan tutukluların statülerini belirgin hale getirmek için gereklidir.

10.maddenin 3.paragrafına göre, alıkonulma koşulları açısından genç suçlular yetişkinlerden ayrı konulmalı ve yaş ve hukuki statülerine göre muamele görmelidirler.

**Mahpusların Islahı
İçin Aşgari Standart
Kurallar**
Kural 8

Cinsiyetleri, yaşları, ceza sicilleri, alıkonulmalarının hukuki nedenleri ve kendilerine uygulanacak rejimin gerekleri dikkate alınarak farklı kategorilere ayrılan mahpuslar, ayrı kurumlarda ve bu kurumların ayrı bölümlerinde tutulurlar. Bu nedenle,

- Erkekler ve kadınlar mümkün olduğu kadar ayrı kurumlarda tutulurlar; hem erkekleri hem de kadınları barındıran kurumlarda kadınlara tamamıyla ayrı yerler tahsis edilir.
- Tutuklular, hükümlülerden ayrı mekânlarda tutulurlar,
- Borç nedeniyle veya diğer hukuki nedenlerle hapsedilenler ile cezai bir fiil nedeni ile hapsedilenler ayrı yerlerde tutulurlar,
- Genç mahpuslar yetişkin mahpuslardan ayrı yerde tutulurlar.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları**
Kural 18.8

Mahpusların belli başlı cezaevlerine veya bir cezaevinin belli başlı bölümlerine yerleştirilmelerine karar verilirken

- Tutuklu ve hükümlü mahpusların,
- Erkek ve kadın mahpusların,
- Genç yetişkin ve yaşlı mahpusların birbirlerinden ayrı yerlerde tutulmalarına dikkat edilmelidir.

Bir devletin özgürlüğünden yoksun bırakılanlar için üstlendiği bakım görevi, kişilerin onlara zarar vermek isteyebilecek kişilere karşı korumasını da içerir. AİÖK, bazen kadınların kadınlara yaptığı istismar iddialarıyla karşılaşmıştır. Ancak kadın mahpuslara erkekler tarafından kötü muamele (özellikle cinsel imalar içeren sözler olmak üzere cinsel taciz) yapılması, kadın mahpuslar için yeterince kadın personelin çalıştığı ayrı bir mekânın devlet tarafından sağlanmadığı durumlarda daha sık rastlanan bir olgudur.

İlke olarak, özgürlüğünden yoksun kadınlar, aynı kurumda kalan erkeklerden fiziksel olarak ayrı yerlerde alıkonulmalıdır. Bazı ülkelerde (her ikisi de özgürlüğünden yoksun olan) çiftler için bir arada kalış düzenlemeleri ve/veya cezaevlerinde belirli dereceye kadar her iki cinsin bir araya geldiği sistemler yapılmaya başlanmıştır. Bu tür ilerici düzenlemeler, ilgili mahpusların katılım onayının alınması, programların dikkatle seçilmesi ve uygun biçimde denetlenmesi şartıyla AİÖK tarafından olumlu karşılanmaktadır.

««« *Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi*
(10 No.lu Genel Rapor,
24. paragraf)

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Tutulanların ayrıştırılmasında temel ilke, farklı kategorilerdeki tutulanların kendine özgü statü ya da ihtiyaçlarının tanınması olduğu kadar koruma ilkesidir. Tutulanlar, bu ilkede belirtilenden başka nedenlerle ayrıştırılmamalıdır.

Tutulanlar normal olarak aşağıdaki kriterlere göre ayrıştırılırlar:

- Cinsiyet ve yaş; erkeklerle kadınlar, yetişkinlerle küçükler
- Adli ya da hukuki statü; tutuklular ya da hükümlüler

Ziyaret mekanizması, cezaevi koşullarını koruma ve kendine özgü gereksinimler bakımından incelemelidir. Ayrıştırma, tutulanlara yönelik nesnel risk değerlendirmesi temelinde yapılmalıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakılanlar, ciddi bir korunma meselesi olduğunda, ayrı tutulmayı talep etme olanağına sahip olmalıdır. Tutulanların bazıları diğer tutulanlardan, etnik köken, dini inanç, cinsel yönelim gibi nedenlere dayanan tehditler alması durumunda kişisel güvenlik gerekçesiyle ayrı tutulabilirler. Mekanizmalar, ayrıştırmanın farklı kategorideki tutuklu ve hükümlüler açısından bir dezavantaj etkisi yaratıp yaratmadığını incelemelidirler. Örneğin, genel cezaevi nüfusu içinde kadınlar ve küçükler bir azınlık grubu olmaları nedeniyle ayrı tesislerde tutulmaları, genellikle aileleri ve arkadaşları ile görüşmeme sonucunu doğurabilir. Tutuklular, hukuki statüleri bakımından masum sayılmalarına karşın

hükümlülere göre daha kötü koşullarda tutulurlar ve dış dünyaya erişimleri daha sınırlıdır.

Tutulanların sadece HIV pozitif (AIDS) olmaları nedeniyle ayrıştırılmalarının herhangi bir tıbbi gerekçesi olamaz.

Ziyaret mekanizmaları, engelli ve yaşlı mahpusların kendine özgü gereksinimlerinin, cezaevi nüfusunun büyük bölümünü oluşturan bedensel olarak engelsiz kişilerle aynı yerde tutulduklarında karşılanıp karşılanmadığını da incelemek durumundadır.

Mekanizmalar, tutulanların nakiller sırasında korunması konusunu unutmamalıdır.

Özgürlüğünden yoksun bırakılmış küçükler, küçüklere özgü gereksinimlere göre düzenlenmiş yapı ve koşullarda alıkonulmalıdırlar.

Ziyaret ekibi tutulanların kategorilere ayrıştırılması konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Küçükler, yetişkinlerden günün her saatinde etkili bir biçimde ayrı tutuluyorlar mı?

Farklı kategorilerdeki insanların tutulduğu alıkonulma yerlerinde;

- Kadınlar, erkeklerden günde 24 saat, etkili bir biçimde ayrı tutuluyorlar mı?
- Kadınlar, temel olarak kadın personelin sorumluluğu altında mı?
- Haklı bir güvenlik kaygısının var olduğu durumlarda hassas gruplar içinde nitelendirilebilecek tutulanlar ayrı olarak yerleştiriliyor mu?

Toplu alıkonulma yerlerinde;

- Yerleştirmeye kim, hangi temelde karar veriyor?
- Tutulanlar yerlerini değiştirme talebinde bulunabiliyor mu?
- Evetse, hangi temelde?
- Personel, özellikle aynı cinsiyete sahip tutulanlardan gelen cinsel tacizi olmak üzere taciz riskini nasıl önlüyor ve bu konuyu nasıl ele alıyor?
- Azınlık gruplarının, haklı güvenlik kaygıları dışında bir nedenle ayrı tutulduğuna ilişkin herhangi bir kanıt var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlüler;

- İlk defa suç işleyenler, mükerrirler, itiyadî suçlular veya suç işlemeyi meslek edinenler,
 - Aklî ve bedensel durumları nedeniyle veya yaşları itibarıyla özel bir infaz rejimine tâbi tutulması gerekenler,
 - Tehlike hâli taşıyanlar,
 - Terör suçluları,
 - Suç örgütlerine veya çıkar amaçlı suç örgütlerine mensup olan suçlular,
- Gibi gruplara ayrılırlar.

««« *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun* m. 24

2. Hükümlüler ayrıca yaşları, hükümlülük süreleri ve suç türleri itibarıyla da gruplandırılırlar.

- Tutuklular, iç ve dış güvenlik görevlisi bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engelleri olan, 34 üncü maddede sayılan hâller dışında oda ve koridor kapıları sürekli olarak kapalı tutulan ve yasal zorunluluklar ayırık, dışarıyla irtibat ve haberleşme olanağı bulunmayan normal güvenlik esasına dayalı tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde diğer kapalı ceza infaz kurumlarının bu amaca ayrılmış bölümlerinde tutulurlar.
- Eylem ve davranışları ile 9 uncu madde kapsamına giren tutuklular, yüksek güvenliktir tutukevlerinde veya buna olanak bulunmadığı hâllerde yüksek güvenliktir kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.
- Kadın, çocuk ve gençlik tutukevleri müstakil olarak kurulabilir. Tutuklular, tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde, büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar olmak üzere ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırılırlar.

««« m. 111

İdare ve gözlem kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir;*

- Hükümlülerin suç türlerini belirleyerek, durumlarına uygun

««« *Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük* m. 40/1

* Ayrıca bkz. Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği (R.G. 17.06.2005 - 25848)

- kurumlara ayrılmaları ve bunlara uygun olacak infaz ve iyileştirme rejimini saptamak,
- b. Hükümlülerin kurumlara kabullerinden sonra kalacakları odaları belirlemek,
 - c. Kurumlarda kalmakta olan hükümlüleri gruplandırmak,
 - d. Hükümlülerin kalmakta oldukları odaları değiştirmek,
 - e. Hükümlülerin bireysel olarak, psiko-sosyal yardım servisinde hazırlanan iyileştirme programlarına uyumunu ve sonuçlarını değerlendirmek,
 - f. İyileştirme programları kapsamında spor alanları, çok amaçlı salon, kütüphane ve iş atölyelerinden yararlanma gibi faaliyetlere katılabilecek durumdaki hükümlüler ile kurumun iç hizmetlerinde çalıştırılacak hükümlülerin belirlenmesi ile ilgili karar almak, (...)

MADDİ KOŞULLAR

- Beslenme
- Aydınlatma ve Havalandırma
- Temizlik Olanakları
- Kişisel Temizlik
- Giysi ve Yatak
- Aşırı Kalabalıklık ve Yerleşirme

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Kurum idaresi tarafından her mahpusa sağlık ve güç için yeterli ölçüde besin değerine sahip olan, iyi hazırlanan ve uygun saatlerde servisi yapılan yemek verilir.
2. Her mahpusun ihtiyacı olduğu her an içebileceği içme suyu bulundurulur.
1. Sağlık görevlisi, aşağıdaki konularda düzenli olarak denetim yapar ve alıkonulma yerinin yöneticilerine tavsiyelerde bulunur.
 - a. Yiyeceklerin kalitesi, niceliği, hazırlanması ve servisi,
 - b. Kurumun ve mahpusların hijyen koşulları ve temizliği,
 - c. Kurumun temizliği, ısınması, aydınlatılması ve havalandırılması,
 - d. Mahpusların giysilerinin ve yatacak yerlerinin uygunluğu ve temizliği,
 - e. Beden eğitimi ve spor faaliyetlerinden sorumlu bir teknik personelin bulunmaması halinde, beden eğitimi ve sporla ilgili kurallara uyulması
2. Kurum yöneticisi, sağlık görevlisinin 25/2 ve 26 no.lu kurallara göre sunduğu raporları ve tavsiyeleri dikkate alır, yapılan tavsiyelere yöneticinin de katılması halinde, bu tavsiyeleri uygulamak için acil tedbirler alınır, eğer alınacak tedbirler yöneticinin yetkisine girmiyorsa veya yönetici yapılan bu tavsiyelere katılmıyorsa, hemen kendi raporunu ve sağlık görevlisinin yaptığı tavsiyeyi daha yüksek makamlara sunar.

≡≡≡ **Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar**
Kural 20

≡≡≡ Kural 26

Mahpuslara yaşları, sağlık durumları, fiziksel durumları, din ve kültürel yapıları ile yaptıkları için niteliği dikkate alınarak besleyici gıdalar verilmelidir.

≡≡≡ **Avrupa Cezaevi Kuralları**
Kural 22.1

Besleyici gıdalar verilmesine ilişkin gereklilik, asgari kalori ve protein değerleri de dâhil olmak üzere ulusal yasada belirtilmelidir.

≡≡≡ Kural 22.2

Yemekler hijyenik biçimde hazırlanmalı ve servis edilmelidir.

≡≡≡ Kural 22.3

Günde üç öğün yemek verilmeli ve bunların arasında uygun süreler olmalıdır.

≡≡≡ Kural 22.4

Kural 22.5 >>>

Mağpuslar, temiz içme suyuna her zaman erişebilmelidir.

Kural 22.6 >>>

Tıp doktoru ya da nitelikli bir hemşire, tıbbi nedenle gerekli olduğunda belli mağpuslara verilen gıdaların değişmesini istemelidir.

Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması için
Kurallar
Kural 67

(...) Hangi sebeple olursa olsun, verilen yemeğin azaltılması ve aile üyeleriyle ilişki kurmanın kısıtlanması veya kaldırılması yasaktır. (...)

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmalarının, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin sağlıklı oldukları ve yetersiz beslenmeyle birlikte sağlık koşullarına yenik düşmemeleri için mağpusların günlük besinlerinin miktar, nitelik ve çeşitlilik açısından yeterli olup olmadığını düzenli bir biçimde kontrol edecek bir yöntem geliştirmeleri gerekir. Tutulanlara içme suyu sürekli olarak sağlanmalıdır.

Bazı ülkelerde, aileler tarafından gıda takviyesi yapılabilir ya da illa ki gerekli olabilir. Bu durumda mekanizmanın, cezaevi dışından birilerinden destek alamayanların durumunu, özellikle de cezaevinin bu kişileri ve özel gereksinimlerinin ne olduğunu saptayıp saptamadığını izlemek durumundadır.

Mekanizmalar hijyen ve yemeğin verilme saatleri, yemek yemeye ayrılan süre ve yemeğin verilme biçimi gibi tutulanların onuruyla bağlantılı diğer konulara dikkat etmelidir.

Ziyaret ekibi, beslenme konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Miktar, nitelik ve çeşitlilik açısından mevcut standartlar nelerdir? Yemek listelerine kim karar veriyor? Bunda tıbbi personelin düzenli bir rolü var mıdır?
- Gıda için ayrılmış yıllık bütçe (ve her bir tutulan için günlük olarak ayrılmış miktar) ne kadar?
- Yemeğin verilme saatleri nedir? Öğünler arasındaki süre uygun mudur?
- Yemek tutulanlara saygılı bir biçimde veriliyor mu? Dağıtılan ve mutfakta çalışan tutulanlara ayrılan yemek arasında olumsuz bir ayrımcılık var mı?

- Öğünler dışındaki zamanlarda tutulanların yiyecek ve suya erişimleri var mı?
- Ne tür bir su kaynağı mevcut? Temiz ve yılın her zamanı mevcut mu?
- Hastalar, yaşlılar ve anneleriyle birlikte olan çocuklara özel yemek hazırlanıyor mu?
- Dinin gerektirdiği yemek sınırlamalarına saygı gösteriliyor mu?
- Tutulanların etnik kompozisyonuna uygun yemek çıkarılıyor mu?
- İçeride, tutulanların yiyecek satın alabileceği bir kantin var mı ve hangi koşullarda alışveriş yapılıyor?
- Stokla ilgili kim karar veriyor?
- Ailelerin yiyecek getirmesine ilişkin uygulama ve kurallar neler?
- Mutfağın durumu nedir? Sağlık ve güvenlik açısından düzenli olarak denetleniyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlüye Adalet ve Sağlık bakanlıklarınca birlikte belirlenecek kalori esasına göre, sağlıklı ve güçlü kalması için nitelik ve nicelik olarak besleyici, sağlık koşullarına uygun, makul çeşitlilikte, yaş, sağlık, çalıştığı işin özelliği, dini ve kültürel gerekleri göz önünde tutularak besin verilir ve içme suyu sağlanır.
2. Hükümlü, kendisine verilen günlük besin ve ihtiyaç maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını kurum kantininden sağlayabilir. Kantini bulunmayan kurumlarda, bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışarıdan sağlanabilir.
3. Hasta hükümlüye, kurum hekiminin belirleyeceği besinler verilir.
4. Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara ve süt emziren annelere durumlarına uygun gıda verilir.

««« *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun* m. 72

Analarının yanında kalan çocuklara, yaş ve durumlarına ve ihtiyaçlarına göre yiyecek ve içecek verilir.

««« m. 65/2

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Mahpusların Islahı
için Aşgari Standart
Kurallar*
Kural 11

Mahpusların yaşamaları ve çalışmaları istenen yerlerde,

- a. Pencereler, mahpusun gün ışığında okuyabilmesine veya çalışabilmesine imkân verecek yeterli büyüklükte ve havalandırma tertibatı yapılmış olsa da, temiz havanın girebileceği bir biçimde yapılıdır.
- b. Mahpusun okuma veya çalışması için, görme yeteneğine zarar vermeyecek ölçüde yeterli aydınlatma sağlanır.

Kural 26/c

Sağlık görevlisi kurumun temizliği, ısınması, aydınlatılması ve havalandırılması konularında düzenli olarak denetim yapar ve yöneticiye tavsiyelerde bulunur.

*Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi*
(11 No.lu Genel Rapor,
30. paragraf)

AİÖK sıklıkla metal panjur, kapak ve plaka gibi hücre pencerelerine yerleştirilerek tutukluları gün ışığına erişimden mahrum bırakan ve kaldıkları yere temiz hava girmesini engelleyen araçlarla karşılaşmaktadır. Bunlara özellikle dava öncesi mahkeme önüne henüz çıkarılmamış tutukluların bulundurulduğu yerlerde rastlanmaktadır. AİÖK, belli tutuklular açısından hile ve/veya suça yönelik faaliyetlerle ilgili riskin önlenmesine yönelik özel güvenlik önlemlerinin gerekli olabileceğini tamamen kabul etmektedir. Ancak bu tür önlemlerin uygulanması kural değil, istisna olmalıdır. Bunun anlamı şudur; yetkililer her bir tutuklunun durumunu ayrı ayrı değerlendirerek belli güvenlik önlemlerinin hakikaten gerekli olup olmadığını incelemelidir. Bunun da ötesinde, böyle önlemler gerekli olsa dahi, hiçbir zaman söz konusu tutukluların gün ışığı ve temiz havadan mahrum bırakılması anlamına gelmemelidir. Bunlar her tutuklunun erişme hakkı bulunan yaşamın temel unsurlarıdır. Ayrıca, bu unsurların yokluğu hastalıkların, özellikle de veremin yayılmasına uygun koşullar yaratmaktadır.

AİÖK, cezaevlerinde uygun yaşama koşullarının sağlanmasının çok maliyetli olabileceğini ve birçok ülkede bunun için ayrılan fonların yetersiz olduğunu kabul etmektedir. Ancak tutukluların kaldığı bölümlerin pencerelerini kapatan araçların kaldırılması (ve gerekli görülen istisnai hallerde uygun tasarıma sahip alternatif güvenlik araçlarının yerleştirilmesi) büyük bir maliyet gerektirmez ve herkes için büyük fayda sağlar.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, tutulanların doğal ışığa, temiz havaya ve yeterli ısıya hangi ölçüde erişebildiklerini hem kendileri gözlemlemeli ve hem de tutulanlar ve personel ile görüşerek izlemelidir.

Ziyaretçiler, içinde yaşanılan mekânın büyüklüğü ile burada kalanların sayısını oranlayarak havalandırmanın yeterli olup olmadığına bakmalıdır. Pencere sabitlenmiş olmamalı ve havalandırmaya açılması mümkün olmalıdır. Tutulanlar, kaldıkları birimlerdeki ışıkları kendileri açıp kapayabilmelidir.

Alıkonulma yerlerindeki barınmaya ilişkin temel standartlar disiplin hücreleri için de uygulanmalıdır.

Ziyaret ekibi, aydınlatma ve havalandırma konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Kalınan yerdeki havalandırma yeterli mi?
- Kalınan yerin ısısı yeterli mi?
- Pencere boyutları nedir? Açılabilirler mi?
- Tutulanlar aydınlatma, havalandırma ve ısınmayı kendileri ayarlayabiliyor mu?
- Isınma nasıl sağlanıyor, ısınma sistemi güvenli mi?
- Işıklandırma okuma için yeterli mi?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Oda ve kısımlarda iklim koşulları göz önüne alınarak yeterli yer, ışık, ısınma, havalandırma ve hijyen sağlanır.

1. Kurumlarda; oda, yatakhane, atölye ve diğer ortak kullanım alanlarının temiz tutulmasına ve uygun zamanlarda havalandırılmasına özen gösterilir. Bu amaçla, gerekli araç ve gereçler kurum idaresince sağlanır.
2. Kurumun bulunduğu yer ve iklim koşulları dikkate alınarak, kurum binası uygun sıcaklıkta tutulur.
3. Kurum binasının bakımı, temizliği, ısıtılması ve tesisatında meydana gelecek hasar veya bozuklukların onarımından kurumun en üst amiri sorumludur.

««« **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**
m.63/4

««« **Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük**
m.111

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar*
Kural 12

Her mahpusun doğal ihtiyaçlarını karşılayabileceği ölçüde yeterli sıhhi tesis bulunur ve bu tesisler temiz ve bakımlı tutulur.

*Avrupa Cezaevi
Kuralları*
Kural 19.5

Mahpuslar bedenlerini, kıyafetlerini ve yattıkları yerleri temiz ve düzenli tutmalıdırlar.

Kural 19.6

Cezaevi yetkilileri bu amaçla mahpuslara tuvalet ve genel temizlik malzemeleri de dâhil olmak üzere gerekli araçları sağlamalıdır.

*Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi*
(2 No.lu Genel Rapor, 49.
paragraf)

Uygun tuvalet imkanına rahat erişim ve iyi hijyen standartlarına uyum, insancıl bir ortamın temel unsurlarıdır.

AİÖK bu bağlamda, bazı ülkelerde mahpusların atıklarının hücrelerindeki kovalarda toplanması (ve bu kovaların belirli zamanlarda "dökülmesi") uygulamasını beğenmediğini ifade etmek durumundadır. Ya hücrelerde (tercihen ayrı bir tuvalet bölmesinde) tuvalet olmalı ya da tuvaleti kullanması gereken mahpusların günün her saatinde (gece dâhil) gecikme olmadan hücrelerinden çıkabilmesi sağlanmalıdır.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları kişisel temizlikle ilgili birimleri bunların düzgün çalışıp çalışmadıklarını, yeterli mahremiyet sağlayıp sağlamadıklarını ve hijyen koşullarına sahip olup olmadıklarını kontrol etmelidir. Mekanizmalar, tuvalete erişimin makul olmayan gerekçelerle sınırlandırılıp sınırlandırılmadığını öğrenmek için büyük bir ihtimalle tutulanlarla konuşmak isteyeceklerdir.

Ziyaretçiler, tuvaletlerin yaşanılan yerin içinde olduğu durumlarda bir duvarla ya da bölmeyle ayrılmış olup olmadığını kontrol etmelidir. Tuvaletlerin sifonsuz olması durumunda, foseptiklerin hangi sıklıkla boşaltıldığını kontrol etmelidirler.

Tuvaletlerin yaşama alanlarının dışında olduğu durumlarda, derhal ulaşılabilir olup olmadığına bakılmalıdır.

Ziyaretçiler, alıkoymamakamlarının yeterli hizmeti sağlayıp sağlamadığını dikkate almalıdır.

Ziyaret ekibi, temizlik olanakları konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tutulan sayısına göre tuvalet oranı nedir ve tuvaletler asgari standartlara uygun mu?
- Tutulanların hepsi tuvaletleri, mahremiyete olanak sağlayan koşullarda kullanabiliyor mu?
- Alıkonulma yerinde tuvalet yoksa
 - Dışarıdaki tuvaleti kullanmak için kişi ne kadar süre beklemek zorunda?
- Üzerlerinden kilitlenen kişiler, ihtiyaçlarını geceleyin nasıl gideriyorlar;
 - Nöbetçi personele sorarak?
 - Kapaklı kova kullanarak?
- Kişisel temizlikle ilgili birimler ne kadar temiz ve hijyenik? Bunları temiz ve işler koşulda tutmak için sağlanan olanaklar neler?
- Temizlik olanaklarına erişimde azınlık gruplarına karşı olumsuz ayrımcılık yapıldığına dair kanıt var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlü, sağlığının korunması ve salgın hastalıkların önlenmesi için gerekli ve alınmış tedbirlere uymak, kişi sağlığı için tehlike doğuran durumları gecikmeksizin kurum yönetimine bildirmek, kendi ve içinde yaşadığı ortamın temizliğine uygun davranışlar göstermek zorundadır.
2. Hükümlü, hem kendi, hem de diğer hükümlülerin sağlığını tehlikeye düşürebilecek eylemlerden kaçınmakla yükümlüdür.

Oda ve kısımlarda iklim koşulları göz önüne alınarak yeterli yer, ışık, ısınma, havalandırma ve hijyen sağlanır.

««« **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**
m. 27

««« m. 63/4

Hükümlüler, yaşadıkları, çalıştıkları ve ortak etkinliklerde buldukları mekânların temizliğini yapmak zorundadır.

««« **Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük**
m.83/i

m.111 »»

1. Kurumlarda; oda, yatakhane, atölye ve diğer ortak kullanım alanlarının temiz tutulmasına ve uygun zamanlarda havalandırılmasına özen gösterilir. Bu amaçla, gerekli araç ve gereçler kurum idaresince sağlanır.
2. Kurumun bulunduğu yer ve iklim koşulları dikkate alınarak, kurum binası uygun sıcaklıkta tutulur.
3. Kurum binasının bakımı, temizliği, ısıtılması ve tesisatında meydana gelecek hasar veya bozuklukların onarımından kurumun en üst amiri sorumludur.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Her mahpusun yararlanabileceği yeterli banyo ve duş tesisi bulunur. Mahpuslara iklim şartlarına uygun ısıda, mevsimlere ve coğrafi bölgeye göre genel hijyenik koşullar için gerekli aralıklarda, ılık bir iklim varsa haftada en az bir kez banyo veya duş alma imkânı verilir.

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar
Kural 13

Mahpusların kendilerini temiz tutmaları istenir ve bu amaçla kendilerine sağlıkları ve temizlikleri için gerekli su ve tuvalet malzemesi sağlanır.

Kural 15

Mahpusların özsayılarına uygun bir dış görünümü sürdürebilmeleri amacıyla, saç ve sakalların uygun şekilde bakımı için gerekli araçlar sağlanır ve erkeklerin düzenli olarak tıraş olmalarını imkân verilir.

Kural 16

Her mahpusun genel hijyen ihtiyacı doğrultusunda mümkünse her gün, en az haftada iki gün (ya da ihtiyaca göre daha sık) iklim şartlarına uygun sıcaklıktaki suyla banyo yapabilmesi veya duş alabilmesi için gerekli koşullar sağlanmalıdır.

Avrupa Cezaevi Kuralları
Kural 19.4

Ayrıca tutuklu ve hükümlüler uygun duş veya banyo imkânlarına sahip olmalıdır. Hücrelerde akan su olması da tercih edilmektedir.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
(2 No.lu Genel Rapor, 49. paragraf)

Kadınlara özel hijyen ihtiyaçları da uygun biçimde ele alınmalıdır. Temizlik ve banyo imkanlarına kolay erişim, kan lekeli giysilerin güvenli bir biçimde atılmasının yanı sıra, kadın bağı ve tampon gibi hijyenik eşyaların sağlanması da özellikle önemlidir. Bu tür temel ihtiyaçların karşılanmaması onur kırıcı (aşağılayıcı) davranış olabilir.

(10 No.lu Genel Rapor, 31. paragraf)

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

İyi bir bedensel hijyen hem sağlık hem de kişinin kendine ve diğerlerine karşı saygı sorunudur.

Aynı zamanda kişisel temizlik, saygı duyulması gereken ibadete ilişkin de olabilir. Uygun koşullarda temizlik olanaklarının yanı sıra duş ve banyoya erişim, tutulanlar ve personel arasında hastalığın yayılması olasılığını azaltmanın bir aracı olarak temel önem taşımaktadır. Bu, tutulanların aşırı kalabalık koğuşlarda uzun süre tutulduğu durumlarda özellikle önemlidir.

Kişisel temizlik ve alıkonulma yerinin temizliğine, yetkili makamların tutulanlara uyguladığı muamele açısından bakılmalıdır. Kötü temizlik koşullarında zorla alıkonulmak onur kırıcı ve aşağılayıcıdır.

Alıkoyma makamları, kişisel temizliklerini yapmaları için tutulanlara gerekli malzemeyi sağlamalıdır. Alıkonulma yerindeki düzenlemelerin, herkesin içinde duş yapmak zorunda bırakılmak gibi tutulanları aşağılayıcı olmaması önemlidir.

Kadınlar, adet dönemlerinde gerekli ve olağan hijyen malzemelerini düzenli olarak ve mahremiyet duygularına saygı gösterecek biçimde alabilmelidir. Eğer kadınların yanlarında genç çocukları varsa, çocuklar için uygun olan ek malzemeleri de almalıdırlar.

Duş alma sıklığı, iklim ve tutulanların faaliyet düzeyi dikkate alınarak düzenlenmelidir.

Ziyaret ekibi, kişisel temizlik konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tutulanlar, çamaşır yıkamak için suya sürekli olarak erişebiliyorlar mı?
- Kişiler (çalışanlar ya da çalışmayanlar) ne kadar sıklıkla banyo yapıyorlar?
- Banyolar sayı olarak yeterli mi?
- Banyolarda tamire ve temizlik yapılmasına gereksinim var mı?
- Yetkililerce hangi temizlik malzemeleri, hangi sıklıkla dağıtılıyor?
- Dini ve kültürel gereksinimler karşılanıyor mu?
- Banyo olanaklarına erişimde azınlık gruplarına yönelik olumsuz ayrımcılık yapıldığına dair delil var mı?
- Adet döneminde bulunan kadınların gereksinimleri (gerekli malzeme ve çamaşır yıkama olanakları) karşılanıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlülerin kişisel bakım ve temizliklerinin sağlanmasına yönelik tedbirler kurum idaresince alınır.
2. Hükümlülerin barındırıldıkları odalarda gerekli sağlık ve hijyen kurallarına uymaları özendirilir.

3. Hükümlülerin kurum olanakları ölçüsünde kısa aralıklarla yıkanmaları sağlanır.
4. Hükümlülerin, toplum içinde alışılmışın dışında saç, bıyık ve sakal uzatmalarına izin verilmez.
5. Hükümlülerin kişisel bakım ve temizliklerinin sağlanmasına ilişkin esas ve usuller kurum iç yönetmeliklerinde düzenlenir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar* >>>
Kural 17

Şahsi elbisesini giymesine izin verilmeyen her mahpusa, iklim şartlarına uygun ve kendisinin sağlığını koruyacak türden giysiler verilir. Mahpuslara hiçbir biçimde onur kırıcı veya aşağılayıcı giysi giydirilemez.

Bütün giysiler temiz olur ve giysiler uygun şartlarda tutulur. İç çamaşırları hijyenik şartların gerektirdiği sıklıkta değiştirilir ve yıkanır.

Bir mahpusun kurumun dışına çıkmasına izin verildiği istisnai hallerde, mahpusun kendi giysilerini veya mahpus olduğunu fark ettirmeyecek giysiler giymesine izin verilir.

Kural 18 >>>

Mahpusların kurum içinde kendi giysilerini giymelerine izin verilmesi halinde, kuruma girişleri sırasında temiz ve kullanıma uygun olmasını sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılır.

Kural 19 >>>

Her mahpusa, yerel ve ulusal standartlara uygun olan ve verildiği anda temiz bulunan, iyi korunan ve temizliğin sağlanmasına sıklıkta değiştirilen tek kişilik ve yeterli büyüklükte bir yatak sağlanır.

*Avrupa Cezaevi
Kuralları* >>>
Kural 21

Her mahpusa ayrı bir yatak ve uygun yatak takımı sağlanmalı ve bunlar temiz kalmaları için düzen içinde bulundurulacak yeterli sıklıkla değiştirilmelidir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, tutulanların iklim koşullarına uygun ve saygınlıklarını koruyan giysilerinin var olduğundan emin olmak için depoları kontrol edebilir, personel ve tutulanlarla görüşebilir. Aşağılayıcı nitelikte giysilerin kullanılması cezalandırma sisteminin bir parçası olarak hiçbir koşulda haklı gösterilemez. Tutulanların kendi elbiselerini ya da sivil elbise giymeleri, bireysel kimlik duygusu vereceği için tercih edilmelidir.

Her tutulanın, başta iç çamaşırları olmak üzere bütün giysilerinin düzenli aralıklarla toplu ya da bireysel olarak yıkanabileceği çamaşırhane olanaklarına erişimi olmalıdır.

Tutulanların malzemeleri temiz ve iyi durumda olan kişisel yatakları

olmalıdır. Yatağın paylaşılması ya da dönüşümlü olarak aynı yatak üzerinde uyuma kabul edilemez. Aşırı kalabalıklığın yüksek düzeye ulaştığı durumda, alıkonulma yerinden sorumlu hükümet organları durumu iyileştirmek için gerekli tedbirleri bir an önce almalıdır.

Yatak çarşafı düzenli olarak değiştirilmelidir.

Ziyaret ekibi, giysi ve yatak konularıyla ilgili şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tutulanlar ne tür giysi giyiyorlar?
- Giysi (ayakkabı ve diğer kıyafetler) iklime ve mevsime uygun mu?
- Çalışan mahpusların uygun giysileri var mı?
- Tutulanlar çamaşırhane ve kurutma olanaklarından yararlanıyor mu?
- Tutulanların hepsinin ayrı yatak ve yatak malzemesi var mı?
- Yatak malzemesi hangi sıklıkla yıkanıyor? Giysi ve yatak malzemeleri için depo var mı?
- Bunlar iyi durumda mı?
- Tutulanlar duruşmalara giderken kendi giysilerini kullanabiliyor mu?
- Giysiler ve yatak malzemeleri ayrımcı olmayan temelde ve adil bir şekilde dağıtılıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Her hükümlüye yöresel iklime uygun nitelikte tek tip yatak ve yeterli sayıda yatak takımı verilir.

1. Muhtaç hükümlülere talepleri hâlinde, idare tarafından iklime ve sağlığa uygun giysiler verilir.
2. Hükümlülerin giysileri, iç ve dış güvenlik görevlilerinin giymekte olduğu üniformalara benzer şekil ve renkte olamaz.

««« **Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 63/2

««« m. 64

ULUSLARARASI STANDARTLAR

**Mahpusların Islahı
İçin Aşgari Standart
Kurallar**
Kural 9

1. Mahpusların uyuyacakları yerler, tek kişilik küçük bir yer veya oda ise, her mahpus gece tek başına bu odada kalır. Geçici kalabalıklık gibi özel nedenlerle hapishane merkez idaresinin bu kurala istisna getirmesi gerektiğinde bile, iki mahpusun küçük bir yerde veya odada bir arada alıkonulması uygun değildir.
2. Koşu sisteminin uygulandığı yerlerde, aynı koşu bu şartlar altında birbirleri ile uyuşabilecek kişiler dikkatle seçilerek yerleştirilir. Kurumun özelliği dikkate alınarak, düzenli biçimde gece denetimleri yapılır.

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(Genel Yorum 2, 46.
paragraf)

Aşırı kalabalık, AİÖK'nin görev alanını doğrudan ilgilendiren bir konudur. Bir cezaevindeki bütün hizmetler ve faaliyetler, planlanandan daha çok kişinin olması durumunda olumsuz yönde etkilenecektir; söz konusu tesisteki genel yaşam kalitesi, belki de çok ciddi biçimde düşecektir. Ayrıca cezaevindeki veya cezaevinin bir bölümündeki aşırı kalabalıklaşma fiziksel açıdan insanlık dışı veya aşağılayıcı düzeye gelebilir.

(11 No.lu Genel Rapor,
28. paragraf)

Cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması Avrupa çapındaki cezaevi sistemlerinin hepsini etkilemekte ve koşulların iyileştirilmesine yönelik çabaları da sekteye uğratmaktadır. Cezaevlerinin kalabalıklaşmasının olumsuz etkileri, önceki Genel Raporlarda da ele alınmıştır. AİÖK'nin faaliyet alanı bütün Avrupa kıtasına yayıldığı için, Komite çok yüksek hapsedme oranlarıyla ve dolayısıyla cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması olgusuyla karşılaşmıştır. Bir devletin bu kadar yüksek sayıda vatandaşını hapsedmesi tamamen yüksek suç oranıyla açıklanamaz. Bundan emniyet birimleri ve yargının genel yaklaşımının da kısmen sorumlu olması gereklidir.

Böyle durumlarda, cezaevine gittikçe artan oranda para aktarılması çözüm sağlamaz. Bunun yerine, tutukluluk ve mahkûmiyet ile ilgili mevcut yasaların ve uygulamaların ve yürürlükte olan gözetim dışı ceza seçeneklerinin de gözden geçirilmesi gereklidir. Bakanlar Komitesi'nin cezaevlerinin kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusundaki enflasyon konulu R(99) 22 sayılı tavsiyesinde ortaya konulan yaklaşım da zaten budur. AİÖK bu önemli metinde ortaya konulan ilkelerin üye devletler tarafından uygulanacağını ümit etmektedir. Bu tavsiyenin uygulanışı Avrupa Konseyi tarafından yakından takip edilmelidir.

AIÖK tarafından ziyaret edilen birçok ülkede, özellikle de orta ve doğu Avrupa'da, tutuklu ve hükümlüler genellikle her gün kullandıkları, uyuma, yaşama alanları ve sıhhi bölümler gibi imkânların tamamını veya büyük bir bölümünü içeren yüksek kapasiteli koşullarda kalmaktadırlar. AIÖK'nin kapalı cezaevlerinde bu tür bir yaşam düzenlemesine itirazları vardır; zaten yapılan incelemelerde de, tutukluların söz konusu koşullarda son derece dar ve sağlığa zararlı bir ortamda buldukları görüldükçe bu itirazlar haklı çıkmaktadır. Hiç şüphesiz, kültürel sebepler de dâhil olmak üzere belli faktörler, bazı ülkelerde tutuklular için münferit hücreler yerine çoklu yerleşim birimlerinin tercih edilmesini haklı kılabılır. Ancak onlarca tutuklunun aynı koşušta birlikte yaşadığı ve uyuduğu düzenlemeler lehine söyleyecek çok az şey, aleyhine söylenebilecek ise çok şey vardır.

(11 Nolu Genel Rapor, 29. paragraf)

Yüksek kapasiteli koşullar, tutukluların günlük hayatlarında mahremiyetinin olmaması anlamına gelir. Bunun dışında, sindirme ve şiddet riski yüksektir. Bu tür düzenlemelerde suçlu alt kültürlerinin oluşması ve suç örgütlerinin tutunması ihtimali yüksektir. Aynı zamanda bu rotamda personel kontrolü de çok zor, hatta imkânsız hale gelebilir; cezaevi huzursuzluklarında, dışarıdan gücün kullanıldığı müdahaleler kaçınılmaz olabilir. Bu tür bir düzenlemede, belli tutukluların risk ve ihtiyaçlar doğrultusunda uygun bir şekilde dağıtılması da imkânsız olur. Bütün bu sorunlar, kalan tutukluların sayısının makul bir düzeyin üzerine çıkmasıyla daha da artar. Ayrıca böyle durumlarda, lavabo veya tuvalet gibi ortak alanlar üzerine aşırı yük binmesi ve bu kadar insan için yetersiz havalandırma ile birlikte koşullar daha da çekilmez bir hal alır.

Bununla birlikte AIÖK, yüksek kapasiteli koşullarda daha küçük yaşama birimlerine nakil sırasında, tutukluların günün belli bir bölümünü kendi yaşama birimleri dışında farklı amaçlara yönelik çeşitli faaliyetlerle uğraşarak geçirmeleri için gerekli önlemlerin de alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Mahpusların, organize edilen etkinliklere birlikte katılımının sağlanması amacıyla 8.paragrafın öngördüğü şekilde ayrı ayrı yerleştirilmelerine istisnalar getirilebilir; ancak bu gruplar onayları olmadıkça ve cezaevi yetkilileri bunun söz konusu tüm mahpusların yararına olduğuna karar vermedikçe geceleri her zaman ayrı tutulmalıdır.

Avrupa Cezaevi Kuralları
Kural 18.9

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Alıkonulma yerlerinde kalabalıklık temel bir sorundur ve alıkonulara uygulanan muamele, sağlık, güvenlik ve rehabilitasyon alanlarında ciddi ikincil sorunların kaynağını oluşturur.

Genel olarak bakıldığında uluslararası standartlar her bir mahpus için ayrılması gereken asgari yer ya da hacim tanımı yapmaz. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi son yıllarda bu yöne doğru ilerlemeye başlamıştır. Komite, tek kişilik bir birimin $7m^2$ 'den daha az olmamasını tavsiye etmektedir. Komite birden fazla kişinin kaldığı birimlerde 2 mahpus için $10 m^2$, 5 mahpus için $21 m^2$ ve 7 mahpus için $35 m^2$, 12 mahpus için ise $60 m^2$ 'lik alanı kabul edilebilir bulmuştur.

Ziyaret mekanizmalarının, cezaevlerinin çeşitli mekânlarının resmen belirlenmiş maksimum kapasitelerini ve bunların hangi temelde hesaplandığını bilmesi gerekir. Bu temel normalde yerin yüzey alanı ile o alanı kullanan kişi sayısı arasındaki ilişkiye dayanır. Bununla birlikte, ziyaretçiler matematik denklemine güvenmemelidir. 24 saatlik bir zaman dilimi içinde o alanda geçirilen zaman ve alıkonulma yerinin tasarımı gibi her zaman dikkate alınması gereken başka noktalar da vardır. Her tutulunun en azından ayrı bir yatağı olmalıdır.

Ziyaret ekibi aşırı kalabalıklıkla ilgili gözlemlerini ve tavsiyelerini uygun tedbirleri alabilecek farklı makamlara yöneltmelidir.

Durumun düzeltilmesi için yapılacak tavsiyeler bağlama göre değişecektir. Belli bir cezaevindeki kullanılmayan bir alan, sıkışıklık koşullarının hafifletilmesi için düzenlenebilir ancak ziyaret mekanizması hukuk ya da yargı reformu ile hapis cezasına alternatif cezaların desteklenmesine işaret edebilir. Ziyaret organları ek ceza ve tutukevi yapılmasının uzun erimde bir çözüm sağlamayacağını farkında olmalıdır.

Uluslararası standartlar, alıkonuların aynı yerde toplu olarak kalmasından ziyade tek kişi kalınmasını tavsiye eder. Bazı kültürlerde, tutulanlar görece küçük bir grupta kalmayı tercih edebilirler. Toplu kalma, birlikte kalanların sayısı bakımından sınırlandırılmalıdır ve mahpusların seçiminde mahpuslar arası taciz riskini azaltıcı bir yol izlenmesi önemlidir.

Ziyaretçiler mahpusların yaşadığı mekânların temizliğine dikkat etmelidir.

Ziyaret ekipleri, aşırı kalabalıklık ve yerleştirme konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Yaşam alanları aşağıdaki konularda yeterli mi?
 - Kişi başına düşen m^2 ?
 - Tutulanların kaldıkları yerde geçirmek zorunda oldukları süre (24 saat boyunca kilitli kaldığı süre)?

- Kapılar kapandığında havalandırma ve hava miktarı?
- Özgürlüğünden yoksun bırakılma süresi?
- Bütün tutulanların kendi yatağı var mı?
- Yaşam alanı düzenli olarak temizleniyor mu ve temizlik malzemesi mevcut mu?
- Birlikte kalınan birimlerde aynı mekânı paylaşanlar hangi gruplardan? Tutulanlar hangi kriterlere göre yerleştiriliyor?
- Birlikte kalınan birimlerde yer dağılımı adil bir şekilde ve ayrımcılık yapılmaksızın mı gerçekleşmiş?
- Aşırı kalabalıklık durumunda hücre ya da koğuş dışında kullanılmayan mekânlar var mı? Bunlar kullanım için düzenlenebilir mi?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Kapalı ceza infaz kurumları

İç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu, yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup hâlinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesislerdir.

««« *Ceza ve Güvenlik
Tedbirinin İnfazı
Hakkında Kanun*
m. 8

1. Yüksek güvenliklı kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. Bu kurumlarda bireysel veya grup hâlinde iyileştirme yöntemleri uygulanır.
2. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ile süresine bakılmaksızın, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgütün faaliyeti çerçevesinde, Türk Ceza Kanununda yer alan;
 - a. İnsanlığa karşı suçlardan,

««« m.9

- b. Kasten öldürme suçlarından,
 - c. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan,
 - d. Devletin güvenliğine karşı suçlardan,
 - e. Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan,
- Mahkûm olanların cezaları, bu kurumlarda infaz edilir.
3. Eylem ve tutumları nedeniyle tehlikeli hâlde bulunan ve özel gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekli olduğu saptananlar ile buldukları kurumlarda düzen ve disiplini bozanlar veya iyileştirme tedbir, araç ve usullerine ısrarla karşı koyanlar bu kurumlara gönderilirler. (...)

m.25/1-a >>> Hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilen hükümlü tek kişilik odada barındırılır.

YÖNETİM VE FAALİYETLER

- Aile ve Arkadaşlarla İletişim**
- Dış Dünya ile Bağlantı**
- Eğitim**
- Açık Hava Egzersizleri**
- Boş Zamanları Değerlendirme ve Kültürel Faaliyetler**
- Din ve Vicdan Özgürlüğü**
- Çalışma**

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Bu ilkelerden 16. ilkenin 4. fıkrasında ve 18. ilkenin 3. fıkrasında yer alan istisnalar dikkate alınmaksızın, alıkonulan veya hapsedilen bir kimsenin dış dünyayla ve özellikle ailesi ve avukatı ile iletişim kurması yaklaşık bir-iki günden daha uzun bir süre engellenemez.

Herhangi Bir
Biçimde Tutulan
veya Hapsedilen
Kişilerin Korunması
İçin İlkeler Bütünü
(TUHAK)
İlke 15

Alıkonulan veya hapsedilen bir kimsenin kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine yeterli olanak verilir.

İlke 19

Gözetim altında mahpusların düzenli aralıklarla aileleri ve yakın arkadaşları ile haberleşmelerine ve ziyaret edilmelerine imkân verilerek onlarla iletişim kurmalarına izin verilir.

Mahpusların İslahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 37

Tutukluların ailelerini, alıkonulmaları konusunda hemen haberdar edebilmelerine izin verilir, tutukluların aileleri ve arkadaşlarıyla irtibat kurabilmeleri ve adalet dağıtımının yararı ve kurumun güvenliği ve düzeni için gerekli kısıtlama ve denetime tabi olarak, aileleri ve arkadaşları tarafından ziyaret edilebilmeleri için kendilerine her türlü makul kolaylık gösterilir.

Kural 92

Mahpuslar olanaklar dahilinde evlerine veya sosyal rehabilitasyon yerlerine yakın cezaevlerine gönderilmelidirler.

Avrupa Cezaevi
Kuralları
Kural 17.1

Mahkûmların dış dünyayla temaslarını makul düzeyde devam ettirmesi de çok önemlidir. Her şeyden önce mahkûmlara aileleriyle veya yakın arkadaşlarıyla ilişkilerini devam ettirebilme imkânı verilmelidir. Buradaki temel ilke, dış dünyayla iletişimin desteklenmesi olmalıdır; bu tür iletişimin sınırlanması sadece kayda değer güvenlik endişeleri veya yeterli kaynak bulunmayışı gerekçesine dayandırılabilir.

Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi
(2 No.lu Genel Rapor, 51.
Paragraf)

AİÖK bu bağlamda, ailesi uzakta yaşayan (bu nedenle düzenli ziyaret imkânı olmayan) mahkûmlar için ziyaret veya telefon teması kurallarının uygulanması konusunda esnekliğin gerektiğinin altını çizer. Örneğin bu tür mahkûmların ziyaret süresini biriktirebilmesine ve/veya aileleriyle telefonla iletişim kurabilmek için daha iyi imkânlara sahip olmasına izin verilebilir.

**Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar**
Kural 59

(...) Küçüklerin aileleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer kimselerle veya saygın sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle iletişim kurmalarına, evlerini ve ailelerini ziyaret etmeleri için kurumdan ayrılmalarına ve eğitim, mesleki veya diğer önemli nedenlerle alıkonulma kurumundan çıkmalarına, özel izin almalarına imkân tanınır. (...)

**BM İnsan Hakları
Komitesi**
(Genel Yorum 21, 13.
Paragraf)

10. maddenin 3. Paragrafın kapsamında küçükler, alıkonulma koşullarının elverdiği ölçüde girişimlerini sağlama ve rehabilitasyon amacıyla yaşlarına ve hukuki statülerine uygun (örneğin, aileleriyle temas gibi) muamele göreceklendir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMU

Ziyaret mekanizmaları, tutulanların ailelerine erişim koşullarının son derece büyük önem taşıdığı farkında olmaları gerekir. Tutulanların pek çoğu bir gün özgürlüğüne kavuşacaktır. Eğer aile ve arkadaşlarıyla mümkün olduğunca fazla bağlantıları olması teşvik edilir ve buna izin verilirse tutulanların serbest bırakıldıklarında toplumla yeniden bütünleşmeleri kolaylaşacaktır.

Ziyaretçiler, güvenlik ihtiyacı ve insani ilişkiler arasındaki dengeyi korunup korunmadığını izlemelidirler. Aile ve arkadaşlarla temas bazı tutulanlara sağlanmış bir ayrıcalık olmamalıdır ancak tutulanların tamamı için sağlanmış bir haktır. Tutulanlar bir disiplin tedbiri olarak ziyaret ve iletişimden yoksun bırakılmamalıdır.

Arama ve üst aramaları saygı, nezaket ve ölçülülük içinde yapılmalıdır. Aile üyelerinin ve arkadaşların hakları da ziyaret mekanizmasının ilgi alanı içindedir.

Ziyaretler, bağları korumanın en iyi aracıdır. Ziyaretlerin gerçekleştiği yerin koşulları, tutulanlara ve ailelerine yetkililerce gösterilen saygının ölçüsünü tespit edebilmek amacıyla izlenmelidir. Tutulanlarla fiziki temasa normal olarak izin verilmelidir. Özel ya da aile ziyaretlerinin daha fazla mahremiyete izin veren odalarda yapılması teşvik edilmelidir. Düzenli aile ziyaretlerini kolaylaştırmak için tutulanlar kendi evlerine en yakın alıkonulma yerinde tutulmalıdırlar.

Ziyaret ekipleri, telefon iletişimi için sağlanan olanakların özellikle yabancılar için yeterli olup olmadığını, tutulanların postalarını zamanında ve açılmamış bir biçimde alıp almadıklarını kontrol etmelidirler.

Ziyaret mekanizmaları, ne tür bir sansür ya da izleme sisteminin olduğunu ve bazı kişilerden gelebilecek potansiyel risklerle orantılı bir izleme yapılıp yapılmadığını bilmelidirler. Yabancıların durumu sürekli bir dikkat sarf etmeyi gerektirir. Ziyaret mekanizmaları, yabancıların aile ve arkadaşlarla temas, serbest bırakılma düzenlemeleri ve kendi ülkelerine geri dönüşle ilgili olarak yaşadıkları özel sorunların çözümü için ne tür bir destek sunulduğunu izlemelidirler.

Ziyaret mekanizmaları küçükler ve kadınlara da özel bir dikkat göstermelidir. Küçüklerin hassas konuları, topluma yeniden uyum sağlamaları için aileleriyle ve özellikle de ebeveynleriyle ilişkilerini sürdürmeyi ve geliştirmeyi son derece önemli kılar.

Pek çok kültürel yapıda kadınlar çocuk bakımında birincil sorumluluğu üstlenirler ve bir annenin hapsedilmesi çocuklarını etkiler. Ziyaret mekanizmaları, küçüklerin ve anne olan tutulu kişilerin ailelerinin normalden çok daha uzak mesafelere yolculuk yapmaları gerekiyorsa, bu kişilere yardımcı olmak üzere ne tür düzenlemeler yapıldığını izlemelidirler (kadınlar ve küçükler sayı olarak daha az olduklarından bunlara ilişkin alıkoyma mekânlarının, evlerinden daha uzak yerlerde olması muhtemeldir).

Ziyaret mekanizmaları, silahlı çatışma ya da doğal afetler nedeniyle aileleriyle bağlantısını yitirmiş olan tutulanların bağlarını yeniden kurmaları için cezaevi yönetiminin ne tür olanaklar sağladığını kontrol etmelidirler. Bu bağlamda cezaevi yönetimi, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ile doğrudan ya da ulusal düzeydeki Kızılhaç ve Kızılay aracılığıyla bağlantı kurmalıdır.

Ziyaret ekibi, tutulanların aile ve arkadaşlarıyla temasları konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

Ziyaretler

- Dışarıdan gelen kişilerin ziyaretine hangi sıklıkta izin veriliyor?
- Bu tür ziyaretlerin süresi nedir?
- Belirli kategorilerdeki tutulanlar için ziyaret kısıtlaması var mı?
- Varsa, bu kısıtlamalar hangi temelde uygulanıyor?
- Aileler alıkonulma yerine nasıl alınıyor?
- Ailelere, tutulu bulunan yakınıyla bağlantı kurma ve görüşme konusunda verilen bilgi ne?
- Ziyaretçi çocuklar için özel düzenleme var mı?

- Cezaevi ya da dışarıdan bir kuruluş ailelerin bekleyebileceği bir yer sağlıyor mu?
- Ziyaret mekânının durumu ne?
- Cezaevi hiç ziyaretçisi olmayan tutulanlar için alternatif bir düzenleme yapıyor mu?
- Yabancı uyrukluların kendi aileleri ile temasları için özel düzenlemeler var mı (özellikle telefon görüşmeleri)?

Yazışmalar

- Özel mektuplar sansüre tâbi mi?
- Eğer öyleyse, sansür kriterleri nelerdir? Bu kriterler personel ve tutulanlar tarafından biliniyor mu?
- Kargo yoluyla paket almanın koşulları nelerdir? Hangi sıklıkta alınabilir?

Telefon

- Mahpusların telefon görüşmesi yapması olanaklı mı?
- Hangi sıklıkta? Ödeme sistemi nasıl?
- Ziyaretlere, yazışmalara ve telefona erişim adil, şeffaf ve ayrımcı olmayan bir şekilde sağlanıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 66 (Ayrıca bkz. Tüzük
m.88, 89)

Telefon ile haberleşme hakkı

1. Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, tüzükte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.
2. Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde hükümlüler, ücretli telefonlarla serbestçe görüşme yapabilirler.
3. Açık ve kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler altsoy, üstsoy, eş ve kardeşlerinin ölüm, ağır hastalık veya doğal afet hâllerinde, kuruma ait telefon ve faks cihazından derhâl yararlandırılırlar. Görüşmeler, tutanak ile belgelenir ve tutanaklar özel bir dosyada saklanır.

4. Hükümlüler açık ve kapalı ceza infaz kurumlarında, çocuk eğitim evlerinde araç telefonu, telsiz telefon veya cep telefonu ve benzeri iletişim araçlarını bulunduramaz ve kullanamazlar.

Ziyaret

m. 83

1. Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir.
2. Birinci fıkrada belirtilenler dışındaki kimselerin ziyaretine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yazılı olarak izin verilebilir.
3. Görüşler, koşul ve süreleri Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır. *

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlüyü eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri ve vasisi, belirlenen gün, saat ve koşullar içerisinde on beş günlük aralıklarla ve günde bir saati geçmemek üzere ziyaret edebilirler.

m. 25/f

Yabancılar için ziyaret

m. 84

1. Yabancı hükümlülerin, vatandaşı olduğu devletin diplomatik temsilciliği veya konsoloslğunun ziyaret istemleri, mevzuatta belirlenen esas ve usullere uygun olarak geciktirilmeden yerine getirilir.
2. Diplomatik temsilciliği veya konsoloslğu bulunmayan devletler vatandaşlığındaki hükümlüler ile mülteci veya vatansız olan hükümlülerin, yararlarını koruyan devletin diplomatik temsilciliği veya bu gibi kimseleri koruma görevini üstlenmiş ulusal veya uluslararası kuruluşlarla görüştürülmelerinde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.
3. 83. madde hükümleri saklıdır.

* Ayrıntı için bkz. Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik

m.42 >>>

Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma/kısıtlama

1. Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar mektup, faks ve telgraf almak ve yollamaktan, televizyon izlemekten, radyo dinlemekten, telefon etmekten ve diğer iletişim araçlarından yararlanmaktan tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasıdır.
2. Bu cezayı gerektiren eylemler şunlardır:
 - a. Protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katılmak
 - b. Kurum işyurdu yönetim kurulunca uygun görülen işte çalışmamak
 - c. Herhangi bir şeyi protesto amacıyla veya idareye karşı toplu olarak sessiz direnişte bulunmak
 - d. Odalarda, eklentilerinde ve diğer alanlarda ilaç ve gıda maddesi stoku yapmak
 - e. Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak
3. Hükümlüye gelen mektup, faks ve telgraflar, disiplin cezasının infazından sonra kendisine verilir. Aynı türden olsa bile sonraki disiplin cezasının infazına bu işlem yapılmadan başlanamaz.
4. Anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları ile doğal afet hâllerinde yapılması gereken haberleşmeler ve avukat ile ilişkilerde bu madde hükmü uygulanmaz.

m.43 >>>

Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma

1. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası, hükümlünün bir aydan üç aya kadar ziyaretçi görüşüne çıkarılmamasıdır.
2. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:
 - a. Sayım yapılmasına karşı çıkmak
 - b. Aramaya karşı çıkmak
 - c. Sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak
 - d. Kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak

- e. Hükümlülerin haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum hekimince muayene ve tedavi edilmelerini, avukat tayin etmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet Başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engellemek, hükümlü ve tutukluları bu fiillere teşvik etmek, bu yolda talimat vermek, mevzuatın hükümlü ve tutuklulara tanıdığı sair her türlü görüşme ve temas olanaklarını engellemek
- f. Kumar ve benzeri oyunlar oynamak veya oynatmak (...)

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Herhangi Bir
Biçimde Tutulan
veya Hapsedilen
Kişilerin Korunması
İçin İlkeler Bütünü
(TUHAK)
İlke 18*

1. Tutulan veya hapsedilen bir kimse avukatı ile iletişim kurma ve avukatına danışma hakkına sahiptir.
2. Tutulan veya hapsedilen bir kimseye avukatıyla görüşebilmesi için yeterli zaman ve kolaylıklar sağlanır.
3. Kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen istisnai hallerde güvenliği ve düzeni korumak için yargısal veya başka bir makam tarafından kısıtlamanın zorunlu olduğuna karar vermedikçe, tutulan veya hapsedilen bir kimsenin hemen avukatı tarafından ziyaret edilebilme, hiçbir sansüre tabi olmaksızın tam bir gizlilik içinde görüşebilme ve iletişim kurabilme hakkını kullanması geciktirilemez veya kısıtlanamaz.
4. Tutulan veya hapsedilen bir kimsenin avukatıyla yaptığı görüşmeler bir kanun adamı tarafından gözle izlenebilir, ancak dinlenemez.

*Mahpusların İslahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 38*

Yabancı ülke vatandaşı olan mahpusların vatandaşı oldukları ülkenin diplomatik ve konsolosluk temsilcileriyle makul imkânlarla iletişim kurmalarına izin verilir.

Hapsedilen ülkede, vatandaşı oldukları Devlet diplomatik veya konsolosluk temsilcileriyle veya bu durumdaki kimseleri korumakla görevli ulusal veya uluslar arası makamlarla aynı imkânlarla iletişim kurmalarına izin verilir.

Kural 39

Mahpusların gazete, dergi veya kurumların özel yayınlarını okumaları, radyo dinlemeleri, konferansları veya kurum idaresinin çıkardığı veya denetlediği benzeri araçları izlemeleri sağlanarak, önemli haberler hakkında düzenli olarak bilgi sahibi olmaları sağlanır.

Kural 93

Tutukluların savunmalarını hazırlayabilmeleri için ücretsiz adli yardım almak üzere başvurmalarına ve savunmaları konusunda görüşmek üzere avukatı tarafından ziyaret edilmelerine ve hazırladıkları gizli talimatları avukatlarına verebilmelerine imkân tanınır. Bu amaçlar için, tutuklunun istemesi halinde kendisine yazılı materyaller sağlanır. Mahpuslar ile avukatları arasındaki görüşmeler gözle izlenebilir, ancak polislin veya kurum personeli onları dinleyemez.

Adil ve insani bir muamele görme hakkının bütünleyici bir parçası ve küçüklerin topluma yeniden kazandırılmalarında esaslı bir unsur olarak, küçüklerin dış dünya ile yeterli bir iletişim kurmaları için her türlü imkân sağlanır.

«««
Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar
Kural 59

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, izin verilen kişilerle bağlantı kurmada karşılaştıkları sorunlar hakkında tutulanlarla konuşmayı arzu edebilirler. Tutulanların tamamının herhangi bir müdahale olmaksızın bir avukatla, herhangi bir denetime tabi olmaksızın görüşebilmesi özel bir önem taşır. Tutulanlar aynı zamanda kendi seçtikleri dini temsilcilerle görüşme olanağına sahip olmalıdırlar. (bkz. Din ve Vicdan Özgürlüğü bölümü)

Yabancı tutulanlar, kendi devletlerinin diplomatik temsilcisi ile görüşme hakkına sahip olmalıdırlar. Eğer bir diplomatik temsilcilik yok ise kendilerini temsil eden ya da koruyan bir kuruluş ya da devletin görevli birimi ile ilişki kurmalarına olanak sağlanmalıdır. Eğer bir yabancı uyruklu kişi kendi diplomatik temsilciliğine bildirimde bulunmak istemez ise bu isteğine saygı gösterilmelidir. Mülteci statüsü iddiasında bulunan kişilerin BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin temsilcisi tarafından ziyaret edilme hakları vardır.

Dış dünya ile ilişki, tutulanın aynı zamanda toplumda yaşanan gelişmelerden haberdar olması anlamına da gelir. Ziyaret mekanizmaları tutulanların, özellikle uzun dönemli olarak cezaevinde kalacak olanların gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi çeşitli medya araçlarına erişimlerinin olup olmadığını izlemelidir.

Ziyaret mekanizmaları, tutulanların oy verme açısından ulusal mevzuat kapsamında haklarının ne olduğunu bilmeli ve uygulamada bu haklarını kullanıp kullanmadıklarını kontrol etmelidir.

Ziyaret ekibi, tutulanların dış dünya ile temasları konusunda Şu referans noktalarını kullanabilir:

Avukata erişim

- Tutulanlar avukatlarıyla özgürce ve herhangi bir denetime tabi olmaksızın iletişim kurabiliyorlar mı?
- Avukat ziyaretleri hangi koşullarda gerçekleşiyor?

Yabancı uyrukluların dış dünya ile temasları

- Tüm yabancı uyruklular kendi diplomatik temsilcilikleri ile bağlantıya geçiyor mu?
- Bağlantı kurmayı reddedenlere ne oldu?
- Eğer bir diplomatik temsilcilik kendi ülkesinin vatandaşı olan özgürlüğünden yoksun bırakılmış bir kişinin talebine yanıt vermezse ne olur? (Özellikle uyruklukla ilgili belgelerin süresinin geçmiş ya da kaybedilmiş olması durumunda önemlidir)

Dış bilgiye erişim

- Tutulanların medyaya erişimi nasıl (gazete, televizyon)?
- Herhangi bir kısıtlama var mı ve kriterler nelerdir?
- Yetkililer, tutulanlara radyo ya da televizyon alıcısına erişim sağlıyor mu ya da erişimi kolaylaştırıyor mu?
- Yetkililer gazete, dergi ya da diğer periyodik yayınları ücretsiz sağlıyor mu? Sağlamıyor ise mahpusların bunları edinmesi ya da satın alması olanaklı mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

*Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun
m. 59*

Avukat ve noterle görüşme hakkı

1. Hükümlü, avukatlık mesleğinin icrası çerçevesinde avukatları ile vekâletnamesi olmaksızın en çok üç kez görüşme hakkına sahiptir.
2. Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır.
3. Avukatlar, vekâletnameleri olsa da aynı anda birden fazla hükümlü ile görüşme yapamazlar.
4. Avukatların savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve müvekkilleri ile yaptıkları konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak, 5237 sayılı Kanunun 220 nci, İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatları ile ilişkisi; konusu suç teşkil eden filleri işlediğine, infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye

düŐürdüĐüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin avukatlarına verdiği veya avukatlarınca bu kişilere verilen belgeler infaz hâkimince incelenebilir. İnfaz hâkimi belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer, 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edebilirler.

5. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere ve karşılıklılık esasına uygun olmak koşuluyla, yabancı ölkelerde haklarında soruşturma veya kovuşturma yapılmakta olan, yabancı ölkede veya uluslararası yargı mercilerinde dava açmak isteyen, leh veya aleyhine açılmış davası olan Türk vatandaşı veya yabancı uyruklu hükümlülerle yabancı uyruklu avukatları, bu soruşturma ve kovuşturma, açılacak veya açılmış davalarla sınırlı olmak ve vekâletname sunmak koşuluyla görüşebilirler. Vekâletnamesi olmayan yabancı uyruklu avukatlar, hükümlü ile Türkiye barolarına kayıtlı bir avukatla birlikte görüşme yapabilirler.

Sürelili veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı

1. Hükümlü, mahkemelerde yasaklanmamış olması koşuluyla sürelili ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.
2. Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerde yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. EĞitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.
3. Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.

«« m. 62

Radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı

1. Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.
2. Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler

«« m. 67

alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa dışarıdan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz.

3. Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.
4. Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.

Mektup, faks, telgraf alma ve gönderme hakkı

m. 68 »»

1. Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.
2. Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.
3. Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yoneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.
4. Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir.

Hediye kabul etme hakkı

m. 69 (Ayrıca bkz. Tüzük m.92) »»

Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlü, dinî bayram, yılbaşı veya kendi doğum günlerinde, dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği için tehlikeli olmayan bir hediyeyi kabul etme hakkına sahiptir. Bunun esas ve usulleri tüzükte gösterilir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Eğitsel ve kültürel materyalleri elde etme hakkı:

Alıkonulan veya hapsedilen bir kimse, mevcut kamu kaynaklarının imkân verdiği ölçüde ve alıkoyma yerinde veya hapisanede güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul sınırlara tabi olarak, makul miktarda eğitsel, kültürel ve basın ürünü ve aracını elde etme hakkına sahiptir.

1. Bütün mahpuslara kendilerine yarar sağlayacak öğretim ile, dinsel eğitimin verilmesi mümkün olan ülkelerde dinsel eğitim de verilir. Okur-yazar olmayan mahpuslar ile genç mahpusların eğitimi zorunludur ve idare tarafından bu kişilerin eğitimine özel bir dikkat gösterilir.
2. Mahpusların eğitimi, salıverildikleri zaman güçlükle karşılaşmadan eğitimlerini sürdürebilmeleri için, mümkün olduğu takdirde, ülkenin eğitim sistemi ile bütünleştirilir.

Zorunlu okul çağındaki her küçüğün ihtiyaçlarına ve kabiliyetlerine uygun ve kendisini topluma dönüşe hazırlamak için tasarlanmış bir eğitim almaya hakkı vardır. Küçüklerin bu tür eğitimi, mümkün olduğu takdirde, islahevi dışındaki kamu okullarında almaları sağlanır; bu eğitim, küçüğün salıverildikten sonra güçlük çekmeden eğitime devam edebilmesini sağlamak amacıyla, ülkenin genel eğitim sistemi ile bütünleşmiş bir okulda ve nitelikli öğretmenler tarafından verilir. (...)

Yukarıda sözü edilen zorunlu okul çağındaki küçüklerden eğitimlerini daha sonra sürdürmek isteyenlere gerekli izin verilir ve kendileri buna teşvik edilir; ayrıca bu küçüklerin kendilerine uygun okullara gitmeleri için çaba gösterilir.

Tatminkâr bir faaliyet programı (çalışma, eğitim, spor, vs.) mahpusların iyiliği açısından çok önemlidir. Bu durum hem hükümlü ve hem de tutukluların bulunduğu kurumlar için geçerlidir. AİÖK, birçok ceza/tutukevindeki faaliyetlerin çok kısıtlı olduğunu gözlemlemiştir. Özellikle tutukluların sık sık değiştiği bu tür kurumlarda faaliyetlerin düzenlenmesi kolay bir mesele değildir. Açıkçası, hükümlülerin bulunduğu kurumlarda hedeflenen türden bireye yönelik programların geliştirilmesi söz konusu olamaz.

Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin İlkeler Bütünü (TUHAK)
İlke 28

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar
Kural 77

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması İçin Kurallar
Kural 38

Kural 39

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
(2.No.lu Genel Rapor, 47. paragraf)

Ancak mahpuslar, içinde buldukları hücredeki fiziksel şartlar ne kadar iyi olursa olsun, haftalar belki de aylar boyunca hücrelerinde kilitli biçimde çürümeye bırakılamazlar. AİÖK'ye göre tutukevlerindeki mahkûmların günün makul bir kısmını (sekiz saat veya daha fazla) hücreleri dışında, belirli amacı olan ve değişen faaliyetler yaparak geçirmeleri hedeflenmelidir. Doğal olarak, hükümlülerin bulunduğu kurumlardaki programlar daha da uygun olmalıdır.

(10 Nolu Genel Rapor,
25. paragraf)

Özgürlüğünden yoksun bırakılan kadınlar, erkek mahkûmlarla aynı şartlar altında anlamlı faaliyetlere (çalışma, eğitim, spor vs.) erişim hakkına sahip olmalıdır. Komitenin son Genel Raporda ifade ettiği gibi, AİÖK heyetleri genellikle kadın mahkûmlara "uygun" olacağı düşünülen faaliyetlere (dikiş veya eliş gibi) katılma imkânı verildiğini, erkek mahkûmlara ise çok daha fazla mesleki eğitim verildiğini görmüştür. AİÖK'nin görüşüne göre bu tür ayrımcı yaklaşımlar sadece kadınların toplumsal rolü hakkında modası geçmiş kalıpcı düşünce ve davranışların güçlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca mevcut şartlara bağlı olarak, kadınların faaliyetlere eşit katılımını sağlamamak da aşağılayıcı davranış olabilir.

BM Ekonomik ve Sosyal Konsey
(Cezaevlerinde Eğitime İlişkin 1990/20 sayılı Karar)

h) Olanaklı olan durumlarda, mahpuslar cezaevi dışındaki öğretim faaliyetlerine katılmaya teşvik edilmelidir;

i) Eğitimin cezaevi içinde verilmesi zorunlu olduğu durumlarda, cezaevi dışındaki toplum bu eğitime, olanaklı olduğu ölçüde katılmalıdır.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmalarının ne tür bir eğitim sunulduğuna ve cezaevi sisteminde önceliğin ne olduğuna bakması gerekir.

Eğitim, tutulanın topluma yeniden uyum sağlamak üzere hazırlanması ve kişisel gelişimini devam ettirmesi için önemli bir unsurdur. Eğitim, cezaevinde bulunanların yerel dili öğrenme, okuma, yazma ve saymayı öğrenme gibi özel gereksinimlere yanıt verebilir.

Uluslararası standartlar, eğitimi tutulanların serbest bırakılma süreçlerine hazırlanması için gereksinimleri ve potansiyellerine uygun bir bireysel rehabilitasyon programına ilişkin bütünsel yaklaşımın bir unsuru olarak düzenlemektedir.

Topluma yeniden uyum sağlama ve dış dünya ile temas açısından eğitim faaliyetlerinin dışarıdan gelenler (yereldeki okullardan öğretmenler

gibi) tarafından yürütülmesinin avantajları vardır. Hatta eğitim dışındaki okullarda da yapılabilir.

Eğitim sonucunda elde edilen bilgi ve beceri dış dünyadakilere aynı olmalıdır.

Eğitim verme, bir iş olarak ücretlendirilmelidir.

Ziyaret ekibi, eğitim konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Ne tür bir eğitim verilmektedir?
- Eğitim faaliyetine katılan tutulanların oranı nedir?
- İsteklilerin hepsi eğitim faaliyetlerine katılabiliyor mu?
- Eğitime erişim ve başarı oranlarına ilişkin ne tür istatistikler tutuluyor?
- Mevcut eğitim, bu eğitim için belirlenen hedefle uyumlu mu? Faaliyetler, kişisel ihtiyaçlara ve belirli kategorideki tutulanların ihtiyaçlarına göre uyarlanmış mı (örneğin; yabancılar)?
- Eğitim için ücret ödenmiş mi?
- Eğitim ve öğretim için dışarıdan eğitmen-öğretmen geliyor mu?
- Eğitim faaliyetleri nerede yapılıyor?
- Tutulanlar, hangi koşullarda kütüphaneden yararlanabiliyor?
- Kütüphanede, tutulanların konuştuğu farklı dillerde yayınlar var mı?
- Kadınlara, erkek tutulanlara verilenle eşit nitelik ve koşullarda eğitim veriliyor mu?
- Tutulanların eğitim fırsatları, dış dünyada sahip olunan eğitim fırsatları ile kıyaslanabilir nitelikte mi?
- Eğitime erişim adil ve ayrımcı olmayan bir şekilde sunuluyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır.

2. Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko- sosyal hizmet konularını kapsar.

m. 76 (Ayıca bkz. Tüzük
106)

Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

m. 61

1. Ceza infaz kurumlarında, kurumun büyüklüğüne göre, kütüphane veya kitaplık oluşturulur. Kütüphanelerde veya kitaplıklarda verilen derslere kaynaklık edecek kitapların yanı sıra olanaklar ölçüsünde hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmelerini, okuma alışkanlığı edinmelerini ve kültür bakımından ufuklarını geliştirmelerini sağlayacak kitaplar da bulundurulur.
2. Hükümlüye kurum kütüphanesinden yararlanma imkânı verilir.
3. Bu hizmet, gezici kitaplıklarla da yerine getirilebilir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Dışarıda çalıştırılmayan her mahpusun, hava koşulları müsaade ettiği zaman günde en az bir saat açık havada uygun bir biçimde beden eğitimi yapmasına imkan verilir.
2. Genç mahpuslara ve fizik durumu itibarıyla uygun olan diğer mahpuslara, egzersiz süreleri içinde fiziksel eğitim ile eğlenmeleri için eğitim verilir. Bunun için kendilerine yer, tesis ve araç sağlanır.

**Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kuralları**
Kural 21

Her mahpusa, hava şartları elverdiği müddetçe günde en az bir saat açık havada spor yapma imkânı sağlanmalıdır.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları**
Kural 27.1

Hava şartlarının elverişli olmadığı hallerde mahpusların spor yapabilmelerinin sağlanması için gerekli alternatif düzenlemeler yapılmalıdır.

Kural 27.2

Fiziksel zindeliği teşvik etmek ve uygun sporların yapılmasını sağlamak amacı doğrultusunda düzenlenecek etkinlikler ve eğlence dinlence imkanları cezaevi rejimlerinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Kural 27.3

Cezaevi yetkilileri yeterli donanım ve araç gereç sağlayarak böylesi etkinliklerin düzenlenmesine yardımcı olmalıdır.

Kural 27.4

Açık havada egzersiz yapma konusunun üzerinde özellikle durulmalıdır. Mahpusların (tercihen genel bir faaliyet programının bir parçası olarak) her gün açık havada en az bir saat egzersiz yapılabilmesi şartı, temel bir önlem olarak genel kabul görmüştür. AİÖK, istisnasız bütün mahpuslara (ceza olarak hücre hapsinde olanlar dâhil) her gün açık havada egzersiz yapma imkânı verilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Açık havada egzersiz yapılacak yerlerin makul büyüklükte ve mümkün olduğunca kötü hava şartlarında koruma sağlayacak biçimde olması gerektiği açıktır.

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(2 No.lu Genel Rapor, 48.
paragraf)

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, istisnasız bütün tutulanlara düzenli olarak her gün en az bir saat fiziksel egzersiz yapma olanağı sağlanıp sağlanmadığına dair bilgi edinmek için tutulanlar ve personel ile konuşabilirler. Ancak, kalınan yerin dışında geçirilecek zaman, özellikle özgürlüğünden alıkonulma durumu birkaç günden daha fazla sürecekse, kısıtlanmamalıdır.

Tutulanlar, egzersiz yaptıkları süreçte görece büyük alanları kullanabilmeli ve ideal olarak, doğayı ve bitkileri görebilmelidir. Yüksek duvarlı küçük avlular - çatısı olmayan hücre etkisi verdikleri için - açık hava egzersizi olanağının sağlanması yükümlülüğünü tam olarak karşılamaz.

Ziyaret mekanizmaları, egzersizlerin yapıldığı yeri ziyaret ederek ve egzersiz sırasında tutulanların ne tür faaliyetler yaptığını açık hava egzersizlerinin yapıma biçimini gözleme olanağı yaratmalıdır.

Ziyaret ekibi, açık hava egzersizleri konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Tutulanların hepsinin günde en az bir saatlik fiziksel egzersiz yapması kuralına saygı gösteriliyor mu?
- Egzersiz yapılan alanın büyüklüğü ve niteliği nedir?
- Açık hava egzersizi için ayrılan zamanda tutulanların yaptığı faaliyetler nelerdir (spor, yürüyüş, vb.)?
- Kalınan yer dışında geçirilen toplam zaman nedir?
- Kalınan yer dışında geçirilecek zamana ilişkin bir sınırlama varsa personel bu sınırlamalar için hangi gerekçeleri göstermektedir:
 - Aşırı baskıcı cezaevi rejimi,
 - Güvenliğe ilişkin altyapının kötü olması,
 - Personel yetersizliği,
 - Mimari yapı ve mevcut alan,
 - Belirli olaylar nedeniyle kısa dönemli kısıtlamalar,
 - Diğer...

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 87
(Tüzük m. 131)

1. Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.
2. Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki etkinliklere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilirler.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Mahpusların ruhsal ve fiziksel sağlıkları için her kurumda eğlendirici ve kültürel faaliyetler düzenlenir.

☞ *Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar*
Kural 78

Her kurumda, her kategoriden mahpusların kullanabileceği, kendilerini geliştirici ve eğitici yeterli sayıda kitabın bulunduğu bir kitaplık bulunur. Bu kitaplıktan tam olarak yararlanmaları için mahpuslar teşvik edilir.

☞ Kural 40

Cezaevi yetkilileri ihtiyaç duyan mahpuslar için özel etkinlikler organize etmek amacıyla gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar.

☞ *Avrupa Cezaevi Kuralları*
Kural 27.5

Spor, oyun, kültürel etkinlikler, hobiler ve diğer boş zaman faaliyetlerini de içeren eğlence dinlenme imkânları sağlanmalı ve bunların mümkün olduğunca mahkûmlar tarafından organize edilmesine izin verilmelidir.

☞ Kural 27.6

Mahpusların spor sırasında ve eğlence dinlenme faaliyetlerine katılmak amacıyla birbirleriyle ilişki kurmalarına izin verilmelidir.

☞ Kural 27.7

Alıkonulan veya hapsedilen bir kimse, mevcut kamu kaynaklarının imkân verdiği ölçüde ve alıkonulma yerinde veya hapisshanedede güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul sınırlara tabi olarak makul miktarda işitsel, kültürel ve basın ürünü ve aracını elde etme hakkına sahiptir.

☞ *Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin İlkeler Bütünü (TUHAK)*
İlke 28

Küçüklerin tutuldukları kurumların planı ve fiziksel çevresi, yatışlı ıslahın amacına uygun olarak, küçüklerin mahremiyetini, duygusal uyarımlarını, yaşlılarıyla ilişki kurmalarını ve sporla, beden eğitimiyle ve boş zamanlarla ilgili faaliyetlere katılmaya olan ihtiyaçlarını dikkate alır. (...)

☞ *Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması İçin Kurallar*
Kural 32

Her küçüğün eğlenebilmesi ve beden eğitimi yapabilmesi için kendisine tanınan zaman içinde, hava şartlarının uygun olduğu zamanlarda açık havada serbestçe oynayabilmesi için gerektiği kadar zamana sahip olma hakkı vardır. Bu faaliyetler için gerekli mekân, tesis ve araç sağlanır. Her küçük günlük boş zaman faaliyetlerinde bulunabilmek için ek bir zamana sahip olur; bu zamanın bir kısmı, küçüğün istemesi halinde sanata ve el becerilerini geliştirmesine ayrılır. Alıkonulma kurumları her küçüğün, kendisine sunulan fiziksel eğitim programlarına katılması için, fiziksel olarak yeterli duruma gelmesini sağlar. İhtiyacı bulunan çocuklara sağlık kontrolü altında fiziksel eğitim tedavisi ve terapi sağlar.

☞ Kural 47

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Tutulanlar da bir toplulukta olduğu gibi boş zamanı değerlendirme faaliyetlerine gereksinim duyarlar. Özellikle spor, fiziksel enerjiyi arttırarak tutulanın fiziki sağlığına katkıda bulunur. Spor aynı zamanda tutulanlar ve personel ile ilişkilerin gelişmesini de sağlayabilir.

Yetkililerin, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler için bundan tatmin elde edecekleri ve özsaygılarını koruyacakları uğraş alanları sağlanmasına ilişkin çabaları da ziyaret mekanizmaları tarafından incelenmelidir. Ne tür olanakların mevcut olduğunu ve bunların tutulanların iyiliği için kullanılıp kullanılmadığını bilmek önemlidir.

Ziyaret ekibi, alıkonulma yerlerini ziyaretlerinde, boş zamanları değerlendirme ve kültürel faaliyetler konusunda şu referans noktalarına dikkat etmelidir:

- Tutulanlar hangi spor faaliyetlerini, hangi sıklıkta ve ne kadar sürelerle yapıyor?
- Kültürel faaliyetler de dâhil olmak üzere başka hangi faaliyetler mevcuttur?
- Eğer az sayıda faaliyet çeşidi varsa ve bunlar için ayrılmış zaman sınırlı ise nedenleri nasıl açıklanmaktadır? Size göre bunların nedeni ne?
- Bir kütüphane var mı? Kütüphaneden hangi koşullarda yararlanılıyor?
- Tutulanlar tarafından konuşulan dillerde yayın var mı?
- Boş zamanları değerlendirme faaliyetleri için bir oda ya da mekân var mı? Ne tür faaliyetler yapılabiliyor?
- Bütün faaliyetlere herkesin katılımı olanaklı mı ve bu faaliyetlere katılacakların belirlenmesi adil, şeffaf ve ayrımcılık içermeyen bir şekilde yapılıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Ceza infaz kurumlarında, olanaklar elverdiğince, kültürün ve sanatın çeşitli dallarını temsil eden programlar hazırlanır ve hükümlülerin bunlara katılmaları hususundaki usuller düzenlenir.

2. Bu programların temel hedefi, hükümlülerin ifade yeteneklerini geliştirmelerini ve bilgilerini artırmalarını sağlamaktır.
3. Kurumun kültür ve sanat programları, Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara göre kurum en üst amiri tarafından düzenlenir. Bu maksatla Devletin kültür ve sanat işleriyle görevli kuruluşları gerekli yardımları yaparlar.
4. Hükümlülerin ifade özgürlüğü çerçevesinde gerçekleştirebilecekleri yayın etkinlikleri, kurumda çalışma esaslarını düzenleyen hükümlere ve bu husustaki koşullara bağlıdır.

Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir. Bu konudaki programlar uzmanların önerileri ve hükümlünün istekleri dikkate alınarak kurum yönetimince belirlenir.

m. 88 (Ayrıca bkz. Tüzük
m. 132)

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar*
Kural 41

1. Kurumda aynı dine mensup önemli sayıda mahpusun bulunması halinde bir din görevlisi atanır veya seçimi onaylanır. Mahpusların sayısının gerektirmesi ve şartların imkân vermesi halinde, din görevlisinin tam gün çalışması sağlanır.
2. Birinci fıkraya göre atanan veya onaylanan din görevlisinin düzenli hizmetleri yerine getirmesine ve uygun zamanlarda kendi dinindeki mahpuslarla baş başa görüşmesine izin verilir.
3. Bir mahpusun din görevlisi ile görüşme talebi reddedilemez. Öte yandan bir mahpusun din görevlisinin kendisini ziyaret etme talebine karşı çıkması halinde, kendisinin bu tutumuna tam olarak saygı gösterilir.

Kural 42

Şartlar elverdiği ölçüde her mahpusun kurumda verilen din hizmetlerine katılması ve mensubu bulunduğu mezhebin gereklerini yerine getirmesini ve ibadeti ile ilgili dinsel kitapları bulundurması sağlanarak, dinsel ihtiyaçlarını karşılamasına izin verilir.

*Mahpuslara Karşı
Davranışlara Dair
Temel Prensipler*
İlke 3

Yerel koşulların gerektirmesi halinde, mahpusların ait oldukları grubun dinsel inançlarına ve kültürel gereklerine saygı gösterilir.

*Avrupa Cezaevi
Kuralları*
Kural 29.1

Mahpusların düşünce, din ve vicdan özgürlüklerine saygı duyulmalıdır.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Din özgürlüğü temel bir insan hakkıdır ve tutulanlar dini hizmetlere toplu olarak katılma hakkı da dâhil olmak üzere bu haklarını kullanma olanağına sahip olmalıdırlar.

Ancak bu bir yükümlülük değildir. Herhangi bir dini inanca sahip olmayan tutulanlar ve dini gerekleri yerine getirmek istemeyenler zorlanmamalı ve ayrımcılığa maruz kalmamalıdırlar.

Ziyaret mekanizmaları, ibadet hakkının çoğunluğun inandığı din ya da devlet dinine indirgenip indirgenmediğine ve azınlık gruplarının haklarının unutulup unutulmadığına dikkat etmelidirler. Tutulanlar, dini temsilciler tarafından ziyaret edilebilmeli ve bu ziyaret özel bir alanda ya da en azından diğer tutulanların ve personelin duymayacağı bir biçimde gerçekleştirilmelidir.

Ziyaret ekibi, dinle ilgili konularda şu referans noktalarından yararlanabilir:

- Alıkonulma yerine bir dini temsilci atanmasına yönelik kriterler nelerdir (örn; bir dine inananların asgari sayısı vb...)?
- Atanmış din görevlisi, verilen dini hizmetler açısından hangi dinleri temsil etmektedir? Bunlar tutulanların tamamı tarafından inanılan dinleri kapsıyor mu?
- Dini temsilcilere ulaşabilmek için tutulanların yerine getirmesi gereken koşullar var mı?
- Dini hizmetler ne zaman, hangi sıklıkta ve nerede veriliyor? İsteyen kişilerin katılabilesini sağlayacak düzenlemeler yapılmış mı? Katılanların ortalama sayısı nedir?
- Tutulanların dini gerekleri (yemek, giysi, temizlik, özel din görevlisi gibi) yerine getirmesini sağlayacak düzenlemeler var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Hükümlü, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.
2. Hükümlünün, mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmemek koşuluyla izin verilir.

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 70 (Ayrıca bkz. Tüzük
m. 93)

ULUSLARARASI STANDARTLAR

*Mahpuslara Karşı
Davranışlara Dair
Temel Prensipler*
İlke 8

Mahpusların ülkedeki iş piyasasına dâhil olabilmelerine ve kendilerine ve ailelerine maddi destek yaratmalarına yardımcı olacak anlamlı ve gelir getiren bir işte çalışabilmeleri için gerekli ortam sağlanacaktır.

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kuralları*
Kural 71

1. Mahpusların çalışması, cefa verici bir tarzda olamaz.
2. Hapis cezası alan bütün mahkûmlardan, sağlık görevlisi tarafından belirlenmiş fiziksel ve ruhsal şartlarına uygun bir işte çalışmaları istenir.
3. Normal bir çalışma gününde mahpusların aktif olarak çalışmaları için, kendilerine yararlı nitelikte bir iş yaptırılır.
4. Yaptırılan iş, mümkün olduğu kadar, mahpuslara tahliye edildikten sonra geçimini sağlama yeteneği kazandırır ve bunu artırır.
5. Mahpusların ve özellikle genç mahpuslara kazanç sağlamaları için yararlı olabilecekleri alanlarda kendilerine mesleki eğitim verilir.
6. Seçilebilecek uygun meslekler arasından ve kurum idaresinin ve kurum disiplin şartlarına uygun olarak, mahpuslara yapmak istedikleri işi seçme imkânı verilir.

*BM Medeni ve
Siyasi Haklar
Sözleşmesi*
m. 8/3

Hiç kimse zorla veya angarya işte çalıştırılmaz.

*BM İnsan Hakları
Komitesi*
(21 No.lu Genel Yorum,
13. Paragraf)

10. maddenin 3. Paragrafı kapsamında, genç suçlular, yeniden biçimlenmeleri ve rehabilitasyonlarını ilerletmek amacıyla, yaşları ve yasal statülerine uygun muamele göreceklerdir, örneğin daha kısa çalışma saatleri (...)

*Avrupa Cezaevi
Kuralları*
Kural 26.1

Cezaevinde çalışma olgusuna cezaevi rejiminin olumlu bir unsuru olarak yaklaşılmalı ve çalışma asla bir cezalandırma aracı olarak kullanılmamalıdır.

Kural 26.2

Cezaevi yetkilileri uygun ve özünde faydalı işler sağlamak için çaba göstermelidir.

Kural 26.3

Verilen işler mümkün olduğunca mahpusun tahliye sonrasında yaşamını sürdürebilmesini sağlayacak veya bu konudaki yeteneğini artıracak nitelikte olmalıdır.

- Sağlanan iş tipinde, 13.Kurala uygun olarak cinsiyete dayalı bir ayrımcılık yapılmamalıdır. Kural 26.4
- Yararlanma imkânı bulunan ve özellikle genç mahpuslara mesleki eğitimi de içeren işler sağlanmalıdır. Kural 26.5
- Mahpuslar mevcut işler, uygun mesleki seçim ve düzen ve disiplin kuralları sınırları dâhilinde kalmak kaydıyla katılacakları işi seçebilirler. Kural 26.6
- Mahpusların olağan mesleki yaşamın koşullarına hazırlanmalarını sağlamak amacıyla kurumlardaki işin organizasyonu ve çalışma yöntemleri toplumsal hayattaki benzer işlere olabildiğince yakın bir şekilde düzenlenmelidir. Kural 26.7
- Kurumlarda yapılan işlerden ekonomik gelir sağlanması standartların yükseltilmesi ve eğitimin kalite ve işlevselliğinin artırılması açısından değerlendirilebilirse de mahpusların çıkarları bu amaca feda edilmemelidir. Kural 26.8
- Mahpusların yapacağı işler cezaevi içinde ya da dışında, kendi imkânlarıyla ya da sözleşme yapacakları kişilerle işbirliği içerisinde cezaevi yetkilileri tarafından sağlanmalıdır. Kural 26.9
- Mahpuslara, yaptıkları iş karşılığı uygun bir ücret her durumda ödenmelidir. Kural 26.10
- Mahpuslara kazandıkları paranın en azından bir kısmını cezaevi idaresince izin verilen kişisel eşyaları satın almak için harcamak ve ailelerine göndermek imkânı tanınmalıdır. Kural 26.11
- Mahpuslar kazandıkları paranın bir kısmını tahliyelerinde kendilerine verilmek veya uygun bulacakları bir amaç doğrultusunda kullanılmak üzere biriktirmeleri yönünde teşvik edilmelidir. Kural 26.12
- Mahpuslar için alınacak sağlık ve güvenlik önlemleri onları korumaya yeterli düzeyde ve en az dışarıdaki işçilere uygulanan önlemler kadar sıkı olmalıdır. Kural 26.13

- Kural 26.14* >>> Mahpusların iş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı en az mevzuatın dışarıdaki işçilere sağladığı imkânlar düzeyinde sigortalanmalarının sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Kural 26.15* >>> Mahpusların günlük ve haftalık azami çalışma saatleri yerel kurallara veya dışarıdaki işçilerin çalışma saatlerini düzenleyen adetlere uygun olarak ayarlanmalıdır.
- Kural 26.16* >>> Mahpuslara haftada en az bir gün tatil yapma imkânı ve eğitim ve diğer faaliyetlere katılmak için yeterli zaman verilmelidir.
- Kural 26.17* >>> Çalışan mahpuslar mümkün olduğunca ulusal sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmelidirler.
- Kural 105.1* >>> Sistematik bir çalışma programı hükümlüler için öngörülen rejimin amacına ulaşmasına katkıda bulunmayı amaçlamalıdır.
- Kural 105.2* >>> Normal emeklilik yaşına ulaşmamış olan hükümlüler doktor tarafından onaylanacak fiziksel ve ruhsal sağlıklarının elvermesi halinde çalışmaları istenebilir.
- Kural 105.3* >>> Hükümlülerin çalıştırılmaları halinde söz konusu işin şartları normalde dışarıda uygulanan standart ve düzenlemelere uygun olmalıdır.
- Kural 105.4* >>> Hükümlüler iş saatleri içerisinde kendileri için öngörülen rejimin bir parçası olarak eğitim veya başka programlara katıldıklarında bu süreler iş süresinden sayılmalı ve ücretleri ödenmelidir.
- Kural 105.5* >>> Hükümlüler açısından, ücretlerinin bir kısmı veya ücretlerinden kesilerek biriktirilen miktar mahkemece emredilmesi veya söz konusu mahkûmun kabul etmesi halinde tazminat olarak kullanılabilir.

**Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar**
Kural 75

1. Mahpusların günlük ve haftalık çalışma saatleri, mahpus olmayan işçiler için uygulanan yerel kurallar veya gelenekler dikkate alınarak, yasayla veya idari düzenlemelerle belirlenir.
2. Çalışma süresi, dinlenmek için haftanın bir günü ve mahpusların islah ve rehabilitasyonunun gereği olarak eğitim ve diğer faaliyetler için yeterli zaman ayrılacak biçimde düzenlenir.

1. Mahpusların çalışmalarına karşılık eşit ücret alabilecekleri bir sistem kurulur.
2. Kurulan sisteme göre, mahpusların kazançlarından en azından bir kısmını izin verilen maddeleri kullanmak üzere alabilmeleri için harcamalarına ve bir kısmını da ailelerine göndermelerine izin verilir.
3. Bu sistemde aynı zamanda, mahpusların kazandıklarının bir kısmı, salıverildiklerinde kendilerine geri ödenmek üzere, idare tarafından bir fonda biriktirilir.

««« Kural 76

Kurumun idari gerekleri ve seçilebilecek meslekler dikkate alınarak, küçüklere çalışmak istedikleri işin türünü seçme imkânı tanınır.

««« **Özgürlüklerinden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar**
Kural 43

Mümkün olduğu takdirde küçüklere ücret karşılığında çalışabilecekleri bir iş bulunur; eğer mümkünse, küçüğe toplum içine döndüğü zaman uygun bir iş bulması imkânı yaratmak için verilen mesleki öğrenimin tamamlayıcısı olarak, kurum dışında bir işyerinde çalıştırılır. Küçük salıverildikten sonra kendisinin menfaatine uygun bir öğrenim görmesini sağlayacak türde bir işte çalıştırılır. Küçükleri normal meslek yaşamının şartlarına hazırlamak amacıyla, alıkonulma kurumlarının içinde çalıştıkları işin organizasyonu ve metodu, mümkün olduğu kadar dışarıdaki çalışma yaşamının şartlarına uygun olur.

««« Kural 45

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, cezaevi yönetimleri tarafından çalışma ile ilgili önceliğinin tutulanların, işgücü potansiyeli olarak görülmesi değil, mesleki uygulamaya yöneltilmesi gerektiğinin bilinmesini isteyeceklerdir. Tutulanların çalışmasına ilişkin standartlar her tutulanın anlamlı, ücretlendirilmiş ve öte yandan ucuz işgücü olarak istismar edilmediği bir iş olanağının güvence altına alınmasını amaçlar.

Düzenli ve anlamlı iş, tutulanların toplumla yeniden bütünleşmesi ve dış dünyadaki işyerlerine yabancılaşmaması için dış dünyaya hazırlamada temel bir unsur olarak görülür. Yeniden bütünleşme açısından tutulanlar, gelecekte yasal bir iş bulma potansiyellerini artıracak becerileri kazanacak fırsatlara sahip olmalıdırlar. Dış dünyanın işgücü piyasasına uyarlanmış mesleki beceri eğitimleri burada çok temel bir rol oynar.

Hüküm giymiş kişilerin çalışması ancak belirli koşullar altında zorunlu

tutulabilir. Zorunlu ya da zorla çalıştırma yasaklanmıştır ancak tutulanların yaptığı zorunlu işlerin hepsi bu kategoriye girmemektedir.

Bazı ülkelerde mahkemeler, ağır çalışmayı hala bir cezalandırma aracı olarak kullanmaya devam etmektedir. Bu durum Zorla Çalıştırmaya İlişkin Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerini de ihlal eder.

Tutuklular çalışmaya zorlanamazlar, ancak istedikleri takdirde çalışma olanağı verilmelidir.

Yalnızca çalışmak kapasitesine sahiptir tutulanlar çalışmalıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakılmış bir çalışanın hasta olması durumunda hekim tarafından muayene edilmeli ve eğer gerekiyorsa ücret kaybına uğramaması için kendisine rapor vermelidir.

Kadın tutulanların, serbest bırakıldıktan sonra yaşamlarını kazanmalarına olanak sağlayabilecek iş fırsatlarına eşit erişimleri sağlanmalıdır ve el işleri gibi faaliyetlerle sınırlandırılmamalıdır.

Çalışma konusunda aranan en önemli koşullar şunlardır:

- Çalışma cezalandırıcı nitelikte olmamalıdır;
- Çalışma ücretlendirilmelidir (bazı ülkelerde tutulanların her çalışılan gün için cezalarında indirim yapılır);
- Çalışma saatleri dışındaki çalışma saatlerini aşmamalıdır;
- İş yerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin ulusal standartlar uygulanmalıdır.

Ziyaret ekibi, çalışma konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Cezaevi içinde iş olanakları nelerdir ve dış dünyadaki iş olanakları ile karşılaştırıldığında nasıldır?
- Cezaevleri dışında iş olanakları var mı (özellikle gençler ve serbest bırakılma tarihi yakın olanlar için)?
- Tutulanların tümü için yeterli iş yoksa çalışacak olanlar nasıl seçiliyor? Bütün işlerin dağıtım süreci adil, şeffaf ve ayrımcı davranmama ilkeleri çerçevesinde mi yürütülüyor?
- Ne tür mesleki eğitim sunuluyor?
- Çalışma gönüllük temelinde mi?
- Çalışma koşulları nedir ve dış dünya ile kıyaslanınca nasıl?
- Cezaevi dışında çalışanların hakları korunuyor mu?

- Bütün kazançlar tutulanlar, cezaevi idaresi ve devlet arasında paylaşılıyor mu? Yanıt evetse nasıl paylaştırılıyor ve bu konudaki ölçütler şeffaf mı?
- Tutulanların kazançlarını harcama ve tasarruf etme hakkı var mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Kurum hekimi tarafından ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olduğu belirlenen meslek sahibi olmayan hükümlüler ile meslek sahibi olan istekliler, kurum imkânları ölçüsünde belirlenen ücret karşılığında atölye veya işyurtlarında çalıştırılabilirler.
2. Çalıştırmanın amacı, hükümlülerin salıverilmelerinden sonra yaşamlarını sürdüreceği meslek ve sanatları öğrenmelerini sağlamak, çalışma ve üretme isteklerini geliştirmek veya güçlendirmektir. Çalıştırmada hükümlünün yeteneği, becerisi, eğilimi, zihinsel ve bedensel durumları göz önünde bulundurulur.
3. Çocuk hükümlülerin çalıştırılması yalnızca meslek eğitime yönelik olur. Öğretim kurumlarına veya örgün eğitime devam eden çocuk ile genç hükümlüler, öğretim yılı içinde atölye ve işyerlerinde çalıştırılmazlar. (...)

««« **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**
m. 29 (Ayrıca bkz. Tüzük m.96-100)

1. Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ile kapalı ceza infaz kurumlarında bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanmış hükümlüler, kurum dışındaki iş alanlarında çalıştırılabilirler.
2. Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ceza infaz kurumu görevlileri gözetiminde, kapalı ceza infaz kurumunda bulunanlar ise iç ve dış güvenlik görevlilerince alınacak tedbirler altında çalıştırılırlar.
3. Çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin, kurum dışında çalıştırılmaları sırasında kurum görevlilerinin gözetimi ve muhafazası aranmaz.
4. İş alanlarına sahip kuruluşların hükümlü çalıştırmaları teşvik olunur.
5. Hükümlülerin kurum dışında çalışma esasları tüzükte gösterilir.

««« m. 30

1. İyi halli hükümlüler, idare ve gözlem kurulu kararı ile kurum yönetimi tarafından durumlarına uygun kurum içi hizmetlerde çalıştırılabilir. Çocuk hükümlüler, kendi yaşam alanları veya eğitsel amaçlar dışında çalıştırılmazlar.

««« m. 31

2. Hükümlü, yöneticilerin ve görevlilerin kişisel işlerinde çalıştırılmaz.

m.32 >>>

1. Çalışan hükümlülere ürettiklerinden elde edilen gelirden, çalışmaları karşılığı ücret ödenir ve bu hükümlüler sosyal haklardan yararlandırılırlar.

2. Sosyal güvenlik kurumlarına tâbi olanlar ile bunların hak sahiplerine yapılan her türlü yardım ve giderler, kendi mevzuatları çerçevesinde ilgili sosyal güvenlik kurumunca karşılanır.

m.114/1 >>>

Tutuklulardan çalışmaları istenebilir; ancak, buna mecbur tutulamazlar. Tutuklular istediklerinde idare, barındırıldıkları odalarda çalışmalarına izin verebilir. Odada çalışma imkânı yoksa tutukluların iş yerlerinde çalışmalarına da izin verilebilir. Bu takdirde kendileri hakkında çalışmakta olan hükümlülere ait rejim uygulanır.

SAĞLIK HİZMETLERİ

- Sağlık Hizmetlerine Erişim
- Sağlık Çalışanları
- Kadınlar ve Bebeklere Özgü Sağlık Bakımı
- Psikolojik Rahatsızlığı Olanlara Özgü Sağlık Bakımı

ULUSLARARASI STANDARTLAR

Sağlık görevlisi, mahpusların özellikle fiziksel ve ruhsal hastalıklarını teşhis etmek ve gerekli bütün önlemleri almak, bulaşıcı hastalık taşıdığından kuşkulandığı mahpusu diğerlerinden ayırmak, rehabilitasyonu önleyebilecek fiziksel ve ruhsal kusurları not etmek ve her birinin fiziksel kapasitesini tespit etmek amacıyla, her mahpusun kuruma girişinden sonra en kısa sürede ve daha sonra gerektiği her zaman mahpusu görür ve muayene eder.

««« *Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*
Kural 24

1. Her kurumda, psikiyatriden de anlayan en az bir nitelikli sağlık görevlisi hizmet verir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, toplumun veya ulusun genel sağlık yönetimiyle yakın ilişki içinde düzenlenir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, psikiyatrik vakalarda teşhisi ve gerektiğinde ruh sağlığındaki normal dışı olan halleri tedavi etmeye imkân verecek şekilde düzenlenir.
2. Durumu özel bir tedaviyi gerektiren mahpuslar, uzman kurumlara veya sivil hastanelere sevk edilirler. Hastane hizmetlerinin kurum içinde verilmesi halinde, bu kurumların araçları, donanımları ve ilaç stokları hasta mahpusların tıbbi bakım ve tedavilerini karşılayabilecek uygunlukta olur ve buralarda bu işe uygun eğitim görmüş görevliler bulunur.
3. Her mahpusa, nitelikli bir dışının hizmetinden yararlanma imkânı verilir.

««« Kural 22

1. Sağlık görevlisi, mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının bakımını yapar ve bütün hasta mahpusları, hastalıktan şikâyet edenleri ve sağlığı bakımından özel olarak dikkat çekenleri her gün görür.

««« Kural 25

Cezaevi yetkilileri, sorumlulukları altında bulunan mahpusların sağlıklarını korumakla yükümlüdürler.

««« *Avrupa Cezaevi Kuralları*
Kural 39

Gözaltında tutulan ya da hapsedilen bir kişinin, gözaltı yerine ya da hapisaneye girişi yapıldıktan sonra mümkün olan en kısa sürede, tam ve doğru şekilde tıbbi muayenesi yapılır; bundan sonra da gerekli olduğu zaman tıbbi bakım ve tedavisi yapılır. Bu bakım ve tedavi ücretsiz verilir.

««« *Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin İlkeler Bütünü (TUHAK)*
İlke 24

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(3 No.lu Genel Rapor, 33.
paragraf)

Cezaevine girerken bütün tutuklular gecikme olmaksızın cezaevinin sağlık hizmetlerinde görev yapan tıbbi personel tarafından görülmelidir. AİÖK bugüne kadarki raporlarında yeni gelen her mahpusla görüşülmesini ve gerekli ise girişinden sonra mümkün olan en kısa süre içinde bir hekim tarafından fiziksel muayenesinin yapılmasını tavsiye etmiştir. Bazı ülkelerde, girişteki tıbbi taramanın bir hekimle birlikte çalışan yetkin bir hemşire tarafından yapıldığı da vurgulanmalıdır. Bu ikinci yaklaşım, mevcut kaynakların daha etkin kullanımını sağlayabilir.

Cezaevine gelişlerinde mahpuslara, sağlık hizmetleri ve işleyişi hakkında bilgi veren ve hijyenle ilgili temel önlemleri hatırlatan bir kitapçık veya broşür verilmesi de faydalı olacaktır.

(3 No.lu Genel Rapor, 34.
paragraf)

Tutukluların gözetim altında tutuldukları süre boyunca, tutukluluk sürelerinden bağımsız olarak (özellikle tek başına hücre hapsinde tutulanlar için hekime erişim konusunda, bkz AİÖK 2. Genel Raporu, 56. paragraf) her zaman bir hekime erişimlerinin bulunması gereklidir. Sağlık hizmetleri, mahpusların bir hekim tarafından görülme taleplerinin gereksiz bir gecikme olmaksızın karşılanmasını sağlayacak biçimde düzenlenmelidir.

Mahpuslar sağlık hizmetine, mahremiyetin/gizliliğin sağlanması temelinde ve bu yöndeki talebini örneğin kapalı bir zarfta bir not yoluyla idareye iletmek suretiyle ulaşabilmelidir. Ayrıca cezaevi yetkilileri hekimle görüşme taleplerini bir incelemiden geçirmeden yerine getirmelidir.

**Türk Hükümeti'ne
iletilen ziyaret
raporu,**
57.paragraf*

Kapsayıcı hedef mahpusların, dışarıdaki kişilere sağlanana eş düzeyde bir sağlık hizmetinden yararlanmalarının güvence altına alınmasını gerektirir ki bu da Sağlık Bakanlığının cezaevindeki sağlık hizmetlerine daha fazla katılımı ile mümkündür. Cezaevi hekimlerin, görevlerini tatminkâr biçimde yapmaları için özel bir eğitim almalarının gerekli olması kadar görevlerini yaparlarken bağımsız olmaları ilkesine ve tıbbi mahremiyet/gizlilik ilkesine özel bir önem verilmelidir.

**Yasa Uygulayan
Görevliler İçin
Davranış Kuralları**
m. 6

Yasa uygulayan görevliler gözetimlerdeki kimselerin sağlıklarının tam korunmasını sağlar ve özellikle gerektiği her durumda tıbbi bakım sağlamak üzere ivedi önlem alır.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizması, cezaevi ile cezaevi dışında, "sivil"de sağlanan sağlık hizmeti arasında bir karşılaştırma yapmaya olanak tanıyacak gerekli bilgiye sahip olmalıdır. Tutulanlara sunulan bakımın kalitesi, ceza sistemi dışında kalanlara sağlanan bakım sistemi ile eşit olmalıdır (eşitlik ilkesi).

Cezaevine yeni getirilen bir kişi kabul sırasında hekim ya da nitelikli bir hemşire tarafından muayene edilmelidir. Bu muayene, tıbbi personelin daha önceden var olan bir hastalığını ya da kişinin daha önce tutulu olduğu yerde meydana gelmiş olabilecek yara bereyi tespit etmesini olanaklı kılar. Muayene, tutulanların ve personelin bulaşıcı bir hastalıktan korunması açısından da önemlidir.

Bütün tutulanların, gereksiz bir gecikme olmadan (acil bir durum olmadığında, bir gün içinde) hekime erişimi sağlanmalıdır. Muayene koşullarının insan onuruna saygılı olması gerekir. Tıbbi muayenenin bu nedenle özel olarak veya en azından diğer tutulanların ve personelin duymayacağı bir ortamda yapılması gerekir.

Personel, muayene talebinde bulunan tutulanın bir gerekçe göstermesini istemeksizin hekime erişimini sağlamalıdır.

Uzman tedavisi gereken durumlarda, uzman hekimin cezaevine gelmesi ya da tutulanın sevk edilmesi yolu ile tedavi edilmesi sağlanmalıdır. Her alıkonulma yerinde hastaneye acil nakiller için özel düzenlemeler olmalıdır.

Tıbbi tedaviye erişimin reddedilmesi kötü muamele anlamına gelir.

Tutulanlar sağlık bakımı hizmetleri için para ödememelidir.

Eğer ziyaret ekibi içinde uzman bir hekim yoksa ekip üyeleri tutulanların sağlık durumuna ilişkin genel bilgi istemeyi unutmamalıdır. Bu bilgi, en sık rastlanılan hastalıklar, ölümlere ilişkin verileri içermelidir. Ekiplerin ayrıca tıbbi bakıma erişim sistemini de incelemeleri gerekir.

Ziyaret ekibi, alıkonulma yerlerinde sağlık hizmetlerine erişim konusunda şu referans noktalarına dikkat etmelidir:

- En yaygın görülen hastalıklar nelerdir?
- Cezaevinin bunlara dair bir stratejisi var mı?
- HIV/AIDS, tüberküloz ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye ilişkin ulusal stratejinin içinde cezaevi de yer alıyor mu?
- Konsültasyonlar nerede ve hangi koşullarda yapılıyor?

- Tutulanların tıbbi hizmetlere kolayca erişimi mümkün mü? (Doktordan randevu almak için ne kadar bekliyorlar, bu süre olağan koşullarda dışarıda ne kadar?)
 - Tutulanlar talep ettiğinde usul nedir?
 - Tıbbi personel hangi sıklıkta cezaevini geziyor?
 - Cezaevi personeli aracılığı ile hekime erişimde usul nedir?
- Tıbbi personel gece ve gündüz görev yapıyor mu?
- Alıkonulma yerini tıbbi nedenlerle acilen tahliye etmek gerektiğinde uygulanmak üzere oluşturulmuş usuller var mı?
- Psikologa erişim nasıl düzenlenmiş?
- Tıbbi personele erişimde ayrımcı uygulamalar yapıldığı yönünde şikâyet var mı?

İlaç

- İlaçlar uygun biçimde saklanıyor mu (örn; soğukta)?
- İlaçlar nasıl sipariş ediliyor?
- Stoklar üzerindeki kontrol nasıl sağlanıyor?

İÇ HUKUK DÜZENLEMESİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 21/1

Hükümlüler kuruma giriş işlemleri sırasında üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odasına konulur ve hekim muayenesinden geçirildikten sonra kuruma yerleştirilir.

m. 25/1

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlü hakkında uygulanacak tüm sağlık tedbirleri, tıbbî tetkik ve zorunluluklar hariç ceza infaz kurumlarında, mümkün olmadığı takdirde tam teşekküllü devlet ya da üniversite hastanelerinin tek kişilik ve yüksek güvenli mahkûm koşullarında uygulanır.

m. 57

1. Hastaneye sevki zorunlu görülen hükümlü, bulunduğu yere en yakın tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesinin hükümlü koşullarına yatırılır.
2. Bu hastanelere gönderilen hükümlülerin başka yerlerdeki hastanelere sevki, sağlık kurulu raporuyla, acil ve yaşamsal tehlikesi bulunması

hâlinde, varsa biri hastalığın uzmanı olmak üzere iki uzman hekim tarafından verilir, başhekim tarafından onaylanan ve hastalığın sebebi, tedavinin hangi sebeple bulunduğu hastanede gerçekleştirilemediği, hastaya nerede ve ne tür bir tedavi gerektiğini açıkça belirten bir raporla mümkündür. Bu durumda da en yakın ve hükümlü koğuşu bulunan Devlet veya üniversite hastaneleri tercih edilir.

3. Hükümlünün bu hastanelerde kontrol ve tedavisinin devam edip etmeyeceğinin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi gerekir; aksi hâlde hükümlü ait olduğu kuruma iade edilir.
4. Hükümlü, acil hâller dışında özel sağlık kuruluşlarında tedavi edilemez. Acil hâllerin varlığı hâlinde Adalet Bakanlığına bilgi verilir.
5. Hükümlü, sağlık nedenleriyle bulunduğu kurumda kalmasının uygun olmadığı, kurum hekiminin önerisi ve en üst amirinin isteği üzerine alınacak sağlık kurulu raporuyla belirlendiği takdirde, başka kurumlara nakledilebilir.

Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koğuşlarında tedavi ettirilir.

««« m. 71

1. Kurumun sağlık koşullarının düzenlenmesi, hükümlünün acil veya olağan muayene ve tedavisi kurumun hekimi tarafından yapılır. Genel veya hastalık nedeniyle yapılan tüm muayene ve tedavi sonuçları, sağlık izleme kartına işlenir ve dosyasında saklanır.
2. Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile üniversitelerin sağlık kuruluşları, hükümlülerin tedavileri bakımından gerekli yardımları yapmakla görevlidirler.
3. Rızası olsa bile hiçbir hükümlü üzerinde tıbbî deney yapılamaz.

««« m. 78

Kurum hekimi, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek genel ve özel önlem alınması gereken hastalıklar ile kurumda sağlık koşulları yönünden alınması gereken önerileri içeren bir rapor düzenler ve kurum yönetimine verir.

««« m. 79

Hükümlünün sağlık nedeniyle hastaneye sevkine gerek duyulduğunda durum, kurum hekimi tarafından derhâl bir raporla ceza infaz kurumu yönetimine bildirilir.

««« m. 80

ULUSLARASI STANDARTLAR

*Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar*
Kural 25

1. Sağlık görevlisi, mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlık bakımını yapar ve bütün hasta mahpusları, tıbbi yakınması olanları ve sağlığı bakımından özel olarak dikkat çekenleri her gün görür.
2. Sağlık görevlisi, bir mahpusun fiziksel veya ruhsal sağlığının bozulmuş olmasını ve mahpusun sağlığının mahpusluğun devamı veya mahpusluk şartlarından biri nedeniyle kötü biçimde etkilenmiş olmasını kurum yöneticisine bildirir.

Kural 22

1. Her kurumda, psikiyatriden de anlayan en az bir nitelikli sağlık görevlisi hizmet verir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, toplumun veya ulusun genel sağlık yönetimiyle yakın ilişki içinde düzenlenir. Kurumdaki sağlık hizmetleri, psikiyatrik vakalarda teşhisi ve gerektiğinde ruh sağlığındaki normal dışı olan halleri tedavi etmeye imkân verecek şekilde düzenlenir.
2. Durumu özel bir tedaviyi gerektiren mahpuslar, uzman kurumlara veya sivil hastanelere sevk edilirler. Hastane hizmetlerinin kurum içinde verilmesi halinde, bu kurumların araçları, donanımları ve ilaç stokları hasta mahpusların tıbbi bakım ve tedavilerini karşılayabilecek uygunlukta olur ve buralarda bu işe uygun eğitim görmüş görevliler bulunur.

*Avrupa Cezaevi
Kuralları*
Kural 40

Cezaevindeki sağlık hizmetleri genel toplumsal sağlık sistemiyle yakın ilişki içinde örgütlenmelidir.

Cezaevlerindeki sağlık sistemi ulusal sağlık sistemiyle entegre edilmeli ve uyum içinde olmalıdır.

Mahpuslar yasal durumları nedeniyle ayrımcılığa tabi tutulmaksızın ülkedeki sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânına sahip olmalıdır.

Cezaevindeki sağlık hizmetleri mahpusların karşılaşılabilecekleri fiziksel ya da ruhsal hastalıkların teşhis ve tedavisine yeterli düzeyde olmalıdır.

Genel sağlıksisteminde mevcut olan gereklitüm tıbbi, cerrahi ve psikiyatrik olanaklara ulaşma imkânı bu amaçla mahpuslara sağlanmalıdır.

Kural 41.3

Tam gün çalışan bir doktorun bulunmadığı yerlerde yarım gün çalışan bir doktor mahpusları düzenli olarak ziyaret etmelidir.

Her mahpusa uzman dış hekimlerinin ve göz doktorlarının sağlayacağı hizmetlerden yararlanma olanağı tanınmalıdır.

«« Kural 41.5

Bir cezaevinin sağlık hizmetleri en azından düzenli ayakta konsültasyon ve acil durumlarda tedavi sunabilmelidir (tabi ki, bunların dışında genellikle yataklı hastane tipi bir birim de olabilir). Her mahpusa yetkin bir dış hekimi de hizmet sunmalıdır. Bunun dışında, cezaevi hekimleri uzmanların hizmetlerinden yararlanabilmelidir.

«« **Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi**
(3 No.lu Genel Rapor, 35. paragraf)

Acil durum tedavisine gelince, her zaman bir hekim nöbette olmalıdır. Ayrıca ilk yardım sunabilecek yetkin, tercihen de hemşirelik niteliklerine sahip bir kişinin her zaman cezaevi sınırları içinde bulunması gereklidir.

Ayakta tedavi, uygun hallerde sağlık bakım personeli gözetiminde yapılmalıdır. Birçok durumda, devam eden bakımın mahpusun inisiyatifine bırakılması yeterli değildir.

Herhangi bir cezaevindeki sağlık personeli muhtemel risk altındadır. Hastalarına (hasta mahpuslara) bakma sorumlulukları çoğu kez cezaevi yönetimi ve güvenlik gerekçeleriyle çelişebilir. Bu da zorlu etik sorunların ve seçeneklerin doğmasına yol açabilir. AİÖK bu tür personelin sağlık konularında bağımsızlıklarını teminat altına almak için, toplumda sunulan sağlık hizmetlerine mümkün olduğu kadar uyumlaştırılmasına önem vermektedir.

«« (3 No.lu Genel Rapor, 71. paragraf)

Sağlık personelinin, özellikle de hekimlerin;

Mahpusların fiziksel ya da ruhsal sağlığını olumsuz etkileyecek ve ilgili uluslararası belgelerle de çelişen muamele ve cezalandırmaları onaylaması ya da onaylamaya katılması ya da uluslararası belgelere uymayan muamele ve cezalandırmalara katılması tıbbi etik ilkelerin ihlalidir.

«« **Sağlık Personelinin ve Özellikle Hekimlerin Mahpus ve Tutsakların İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Korunması Konusunda Tıbbi Etik İlkeler**
İlke 4/b

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, alıkonulma yerlerindeki sağlık hizmetlerini incelerken sağlık çalışanlarının rolüne ve karar alırken özerk olup olmadıklarına dikkat etmelidir. Sağlık çalışanlarının görevleri şunlardır:

- Muamele ve alıkoyma koşullarının sağlık üzerindeki olası etkilerini ilgili yetkililere rapor ederek, genel alıkoyma koşullarının sağlıklı bir ortama [olumlu] katkı sağlamasını güvenceye almak;

- Bulaşıcı hastalıkları teşhis etmek ve yayılmasını engelleyecek tedbirler önermek;
- Mahpusların bireysel konsültasyon ve tedaviye erişimlerini sağlamak;
- Gerekli bireysel vakaları uzmanlara havale etmek.

Birden fazla olan bu görevler, cezaevleri bağlamında hekimin hem mahpusun kişisel hekimi, hem de cezaevi yönetiminin danışmanı olduğu anlamına gelir. Bu durum bir menfaat çatışmasına yol açabilir.

Cezaevi yönetiminin danışmanı olduğu durumlarda hekimlerin rolü, genel ve kişisel sağlık koşullarının nasıl iyileştirileceğine ilişkin tavsiye sunma ile sınırlandırılmalıdır. Hiçbir koşul altında bir hekim ya da bir hemşirenin bir cezanın uygulamasına katılması istenmemelidir. Bu, tıbbi etik kurallarına ve Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kuralların (kural 19) çağdaş yorumuna aykırıdır.

Tıbbi kararların verilmesinde, tıbbi personelin alıkoymaya yetkili mercilere karşı bağımsızlığının azami düzeyde korunması gerekir. Bu bağımsızlık, tıbbi personelin alıkonulma yerinden sorumlu makamlara bağlı olmasındansa ülkenin genel sağlık sistemi içinde yer almalarıyla en iyi biçimde sağlanabilir.

Sağlık çalışanlarının hastayla ilişkisindeki mahremiyet ilkesi ve sır saklama yükümlülüğü devam etmektedir.

Sağlık çalışanlarının yeterliliği, bağımsızlığı, mesleki etik kurallar ve verilen hizmetin niteliği yalnızca sağlık uzmanları tarafından değerlendirilebilir. Bu nedenle ziyaret organlarında nitelikli bir sağlık uzmanının yer alması ya da ziyaretlerde bunlarla görüşülmesi tavsiye edilir.

Ziyaret ekibi, sağlık çalışanları konusunda şu referans noktalarını dikkate alabilir:

- Sağlık çalışanları kimlerden oluşuyor (hekim, hemşire, psikolog, psikiyatri uzmanı ve diğer personelin sayısı)?
- Uygun mesleki niteliklere sahipler mi?
- Sağlık çalışanları gerekli malzemelere, sağlanan hizmetlere, gerekli bilgi ve eğitim de dahil olmak üzere halk sağlığı ne ölçüde bütünleşmiştir?
- Çalışma saatleri tutulanların gereksinimlerine uygun mu?
- Görevleri neler?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Sağlık Servisi

1. Kurumda koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerini cezaevi tabibinin başkanlığında yerine getiren servistir. Sağlık servisinde cezaevi tabibi, dış tabibi, eczacı, veteriner, diyetisyen, sağlık memuru ve hayvan sağlık memuru görev yapar.
2. **Cezaevi tabibinin görevleri:**
 - a. Kurumun sağlık koşullarını düzenleyerek, hükümlülerin ve kurum personelinin muayene ve tedavilerini yapar,
 - b. Kurumun sağlık koşullarını bozan hareketlerin önlenmesi amacıyla, tedavi olmayı reddedenlerin ve kurumun sağlığını bozacak şekilde hareket edenleri kurum en üst amirine bildirir,
 - c. Kurumda ortaya çıkan hastalıklar ve bu hastalıkların önlenmesi için alınacak tedbirler ile ayrıca iaşenin kalitesine, miktarına ve dağıtım şekillerine, hükümlülerle personelin temizliğine, kurumun sıhhi tesisat, ısıtma, aydınlatma ve havalandırma tesislerinin sağlık şartlarına elverişli bir şekilde işleyip işlemediğine, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin sağlık şartlarına uygun bir şekilde yürütülüp yürütülmediğine ilişkin hususları tespit etmek maksadıyla, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek hazırlayacağı raporu kurum en üst amirine sunar ve sağlık istatistiklerini düzenler,
 - d. Merkezi bütçe ve işyurdu tarafından alınan tüm gıda maddelerinin muayenesini yapar ve tüketilmesinde sakınca görülen ve imha edilmesi gereken gıda maddelerini tespit eder,
 - e. Kurumda eczacının bulunmaması durumunda ilaçların dağıtımını sağlar,
 - f. Sağlık servisinin; tıbbi, idarî ve teknik hizmetlerini mevzuata uygun yürütür ve denetler,
 - g. Sağlık servisinin, tıbbi kayıt ve arşiv sistemini oluşturur ve kayıtların düzenli ve doğru bir şekilde tutulmasını sağlar,
 - h. Tıbbi atıkların kontrolü ve imhası için gereken önlemleri alır.
3. **Dış tabibinin görevleri:** Hükümlülerle kurum personelinin, ağız ve dış sağlığıyla ilgili koruyucu ve tedavi edici hizmetlerini yapar ve sağlık istatistiklerini düzenler.

«««
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
 m. 25

4. **Tabiplerin ortak görev ve sorumlulukları:** Cezaevi tabibi ve dış tabibi, sağlık servisinde çalışan diğer personel ile birlikte, aşağıda belirtilen işleri yapmak amacıyla, ortak görev anlayışı içinde hareket eder.
 - a. Sağlık gözetimi: Tabipler kurumu sık sık denetler ve kurumun mevcuduna göre ayda bir veya iki kez olmak üzere kurumun tamamını gezerek, kurumun genel sağlık durumunu kontrol eder, acele önlem alınmasını gerektiren bir hastalığın bulunması hâlinde durumu derhâl kurum en üst amirine bildirir,
 - b. Tabipler, diğer unvanlardaki personel gibi kurumun özelliği dikkate alınarak vardiya sistemine göre çalıştırılabilir. Vardiya sisteminin uygulanmadığı hâllerde, önemli bir rahatsızlığın bildirildiği durumlarda, günün her saatinde kuruma gelerek gerekli önlemleri alır.
5. **Eczacının görevleri:**
 - a. Eczacı; cezaevi tabibinin vereceği reçetelere göre ilaçları hazırlar, yeşil ve kırmızı reçeteyle satılan uyuşturucu ve uyarıcı nitelikteki ilaçların tane olarak verilmesini ve huzurda içirerek kontrolünü yapar, diğer ilaçları ise cezaevi tabibinin belirlediği miktarda hastalara verir,
 - b. Kurumda bulunan ilaçları korur ve gereken ilaçları almak için cezaevi tabibine zamanında haber verir.
6. **Veterinerin görevleri:** Hayvancılık faaliyetinde bulunan işyurtlarında, üretimin sağlıklı biçimde yapılabilmesi için koruyucu ve tedavi edici önlemleri alır, üretimi plânlar, ırkların seçimi ve geliştirilmesini sağlar, alanıyla ilgili olarak her ay kurum en üst amirine rapor sunar ve istatistikleri düzenler.
7. **Diyetisyenin görevleri:** Kurumlarda kalan hükümlüler ile iâşe edilen personelin yeterli kalori esasına göre sağlıklı beslenmesini sağlayıcı düzenlemeler ile günlük, haftalık ve aylık iâşe plânlamalarını yapar, rahatsızlığı bulunanlar için, uygun yemeklerin hazırlanması ve bu konularla ilgili diğer işlerin yerine getirilmesini sağlar.
8. **Sağlık memurunun görevleri:** Cezaevi tabibinin gözetimi altında olup, onun göstereceği işleri yapar. Meslekî bilgisi ve yetkisi çerçevesinde koruyucu ve tedavi edici hizmetleri yerine getirir.
9. **Hayvan sağlık memurunun görevleri:** Hayvancılık faaliyetinde bulunan işyurtlarında meslekî bilgisi ve yetkisi çerçevesinde koruyucu ve tedavi edici hayvan sağlık hizmetlerini yerine getirir.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

(...) Özgürlüğünden yoksun bırakılan kadınlar söz konusu olduğunda, bakımda eşdeğerlilik ilkesine uymak, jinekoloji dâhil kadınlara ait sağlık sorunları hakkında eğitim almış hekim ve hemşirelerin sağlık hizmeti sunmasını sağlamayı gerektirir.

Ayrıca meme ve rahim kanseri taramaları gibi kadınlara özel konularda önleyici sağlık hizmetleri toplumda sunulduğu oranda özgürlüğünden yoksun kadınlara da sunulmalıdır.

Bakımda eşdeğerlik, toplumda olduğu gibi gözetli yerlerinde de kadınların vücudunun bütünlüğüne saygı duyulması hakkına sahip olması anlamına gelmektedir. "Ertesi sabah alınan hap ve/veya gebeliğin ileri aşamalarında kürtaj için kullanılan diğer imkânlar özgür kadınlara sunulduğu oranda, özgürlüğünden yoksun kadınlara da aynı şartlar altında sunulmalıdır.

Bebeklerin cezaevinde doğmaması gerektiği açıktır ve Avrupa Konseyine üye ülkelerdeki genel uygulama, zamanı geldiğinde hamile mahpusların dışarıdaki hastanelere sevk edilmeleridir.

Ancak AiÖK, zaman zaman hamile kadınların jinekolojik muayene ve/veya doğum sırasında zincire vurulduğunun ve yataklarına veya diğer mobilyalara bağlandığını görmüştür. Bu tür yaklaşımlar hiçbir şartta kabul edilemez ve kesinlikle insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele sayılabilir. Güvenliği sağlamak için başka yöntemler bulunabilir ve bulunmalıdır.

1. Kadın mahpusların tutulduğu kurumlarda doğum öncesi ve doğum sonrası her türlü bakım ve tedavi için özel bir yer bulunur. İmkân bulunan yerlerde, çocukların kurum dışında bir hastanede doğmaları için gerekli düzenlemeler yapılır. Bir bebek hapisanede doğmuş ise, hapisanede doğduğu doğum belgesine işlenmez.
2. Bebeklerin anneleri ile birlikte kalmalarına izin verilen kurumlarda, bebeklerin annelerinin bakımı altında olmadığı zamanlarda bırakılabilecekleri ve nitelikli kişiler tarafından hizmet verilen bir kreş sağlanır.

Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi
(10 No.lu Genel Rapor,
32. paragraf)

(10 Nolu Genel Rapor, 27.
paragraf)

Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar
Kural 23

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, cezaevlerinin kadınların özel ihtiyaçlarına cevap vermeyecek nitelikte olduklarının ve bu durumun kadınların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını etkilediğinin farkında olmalıdırlar. Buna ek olarak, kadınlar cezaevine konulmadan önce cinsel taciz de dâhil olmak üzere her türlü tacize maruz kalmış olabilirler. Pek çok ülkede ise cezaevine konulduktan sonra bile savunmasız kalabilirler.

Jinekolojik bakım, güvence altına alınmalıdır. Hamilelik ve annelik ihtiyaçlarına da özellikle değinilmelidir.

Ziyaret ekibi, kadınlar ve bebeklere özgü sağlık bakımı konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Sağlık çalışanları arasında jinekolog var mı? Varsa çalışma saatleri nedir?
- Bir jinekologa erişimin koşulları nelerdir?
- Hamile kadınların özel sorunları ile meşgul olunuyor mu?
- Bebekli annelerin kendilerine özgü gereksinimleri karşılanıyor mu?
- Kadınlar nerede doğum yapıyor?
- Anneleriyle kalan küçük çocukların pediatristlere erişimi var mı?
- Kadınlar, erkeklerle eşit standartta sağlık bakımı alıyorlar mı?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

**Ceza ve Güvenlik
Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Kanun**
m. 16/4

Hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Akıl hastası olduğu tespit edilen kişiler cezaevlerinde tutulamazlar ve bu kişilerin mümkün olan en kısa süre içinde akıl hastanelerine sevk edilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılır.
2. Diğer ruhsal hastalıklardan veya anormalliklerden şikâyetçi olan mahpuslar, uzman tıbbi kurumlarda gözlem altına alınır ve tedavileri yapılır.
3. Bu tür bir mahpus hapisanede kaldığı sürece, bir sağlık görevlisinin özel olarak gözetimi altında tutulur.
4. Cezaevlerinin sağlık ve psikiyatri servisleri, bu tür bir tedaviye ihtiyaç duyan diğer mahpusların psikiyatrik tedavilerini de sağlar.

««« *Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*
Kural 82

Ciddi boyutta ruhsal hastalığı olan mahpuslar, yeterli donanıma ve uygun eğitilmiş personele sahip bir cezaevinde alıkonulmalı ve burada bakılmalıdır. Bu tesis, sivil bir akıl hastanesi ve cezaevi sistemi içerisindeki özel donanımlı bir psikiyatrik birim olabilir.

««« *Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi*
(3 No.lu Genel Rapor, 43. paragraf)

Hangi yol seçilirse seçilsin, söz konusu psikiyatrik birimin kalış kapasitesi yeterli olmalıdır. Çoğu yerde, gerekli naklin yapılabilmesi için uzun bir bekleme süresi gerekmektedir. Söz konusu kişinin, bir psikiyatrik birime nakli en üst düzeyde öncelik olarak kabul edilmelidir.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Alıkonulma mekânlarında, psikolojik yakınması olanların sayısı genellikle genel nüfusa oranla daha yüksektir. Dolayısıyla ziyaret mekanizmaları, zihinsel sorunları olan özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin ne ölçüde yeterli tedavi ve bakım hizmetleri aldıklarını izleyebilmelidirler. Tedavi ve bakım ise ancak psikiyatri uzmanları tarafından belirlenebilir ve psikiyatrlar tarafından süpervize edilmelidir.

Gerekli olduğunda bakım, yeterli donanıma sahip bir kurumun içinde sağlanmalıdır. Uluslararası standartların çoğu, psikiyatri hastanelerinin bu tür bir uzmanlaşmış tedaviyi vereceği inancına dayanır ve bu nedenle ciddi zihinsel rahatsızlığı olan tutulanların psikiyatri hastanelerine sevk edilmesini tavsiye eder.

Öte yandan Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin 3 No.lu Genel Raporu'nda da ortaya konulduğu gibi cezaevi sistemi içinde de

uzmanlaşmış psikiyatri olanaklarını sağlamak bir avantaj olabilir. Komite bu durumun zihinsel rahatsızlığa ve hastalığa sahip tutuklu ve hükümlülerle uğraşmada profesyonellik düzeyini artıracağını umut etmektedir.

Alıkonulma yerlerindeki psikiyatri hizmetlerinin yeterli olup olmadığına karar verebilmek için ziyaret ekibinin içerisinde yüksek nitelikli bir psikiyatri uzmanının, belki de geçici olarak, yer alması gerekebilecektir. Böyle bir uzmanın bulunmaması durumunda ziyaret organı cezaevinde zihinsel sağlık bakımı politikasının var olup olmadığını ve bu politikaların cezaevi dışındaki uygun sağlık bakım hizmetleri yoluyla ve onlarla eşgüdüm içinde oluşturulup oluşturulmadığını gözlemek durumundadır.

Bu konuyla ilişkili olmakla birlikte farklı bir konu da psikiyatri hastanelerinde tutulan kişilerle ilgilidir. AlÖK gibi ziyaret mekanizmaları ya da İşkenceye Karşı Sözleşmenin Seçmeli Protokolü çerçevesinde kurulan mekanizmalar bu tür kişilerin alıkonulma koşullarını kendi görev alanlarına dâhil edebilirler.

Ziyaret ekibi, psikolojik rahatsızlığı olan tutulanlara özgü sağlık bakımı konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Son on iki ayda kuruma kabul edilenlerden psikolojik bir rahatsızlık ya da bozukluk teşhisi konan var mı?
- Böylesi bir teşhis durumunda tutulana ne oluyor (örneğin, dışarıdaki bir psikiyatri hastanesine nakil, kurum içinde özel bir bölüme yerleştirilme, özel bir düzenleme yok)?
- Bu tutulanların tedavisinden kim sorumlu (psikiyatri uzmanı, pratisyen hekim)?
- Kurumda kaç psikiyatri uzmanı çalışıyor ve hangi sıklıkta geliyorlar?
- Zihinsel rahatsızlığı olan tutulanlara ne tür tedavi uygulanıyor (tıbbi, rehabilitasyon faaliyetleri vs.)?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57. maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır.

2. Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır.
 3. Yukarıdaki fıkralarda belirtilen geri bırakma kararı, Adli Tıp Kurumunca düzenlenen ya da Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan rapor üzerine, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca verilir. Geri bırakma kararı, mahkûmun tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Mahkûmun geri bırakma süresi içinde bulunacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Mahkûmun sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca veya onun istemi üzerine, bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelerle, bir süre bulunmadığı takdirde üçer aylık dönemlere göre bu fıkroda yazılı usule uygun olarak incelettilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca, geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmun izlenmesine yönelik tedbirler, bildirim yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Bu fıkroda yazılı yükümlülüklerle aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet Başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabilir. (...)
1. Hapsedilme ve diğer nedenlerden kaynaklanan akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlıkları bulunup da ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde tutulmaları gerekli görülmemek infaz kurumlarına geri gönderilenlerin cezaları, belirlenen infaz kurumlarının mahsus bölümlerinde infaz edilir.
 2. Birinci fıkroda belirtilenlerin cezalarının infazı için belirlenen infaz kurumlarının ihtiyaç duyduğu uzman ve diğer tıp görevlileri, Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

PERSONEL

Personel

Cezaevi Personelinin Eğitimi

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Hapishane idaresi her derecedeki personeli dürüstlük, insancılık, mesleki ehliyet ve kurumun yönetimi için gerekli olan çalışmaya şahsen uygunluk gibi kıstasları uygulayarak dikkatlice seçer.
2. Hapishane idaresi, hem personelin hem de halkın gözünde bu işin büyük öneme sahip sosyal bir hizmet olduğu şeklinde bir kanaati sürekli olarak ayakta tutmaya ve bunu devam ettirmeye çalışır ve halkın bu yönde bilgilendirilmesi amacıyla her türlü uygun araç kullanılır.
3. Yukarıda belirtilen amaçların yerine getirilmesini sağlamak için, kurum personeli tam gün çalışma esasına göre hapishane görevlileri olarak atanırlar. İyi halleri, meslekte etkinlikleri ve fiziksel kapasitelerine göre memurluk statüleri devam eder. Personel maaşı cazip ve erkekleri ve kadınları geçindirmeye yetecek kadar olur, işten elde edilen gelir ve çalışma şartları, işin niteliğine göre yüksek düzeyde olur.

**Mahpusların Islahı
İçin Asgari Standart
Kurallar**
Kural 46

Cezaevleri asker, polis veya cezai soruşturma birimleri dışındaki kamu otoritelerinin sorumluluğunda olmalıdır.

**Avrupa Cezaevi
Kuralları**
Kural 71

Cezaevleri mahkûmlara insanca ve insan onurunun gerektirdiği saygınlıkla davranmayı yükümlülük olarak gören bir etik yaklaşım dâhilinde yönetilmelidir.

 Kural 72.1

Personel cezaevi sisteminin amacı konusunda net bir anlayışı yansıtmalıdır. Yönetim bu amaca en iyi ne şekilde ulaşılacağı konusunda yol gösterici olmalıdır.

 Kural 72.2

Personelin görevleri yalnızca koruma amacının gerektirdikleriyle sınırlı olmamalı, mahpusların pozitif ilgi ve destek programından geçerek cezalarını tamamladıktan sonra topluma yeniden kazandırılmalarını kolaylaştırmak ihtiyacı da göz önünde bulundurulmalıdır.

 Kural 72.3

Personel yüksek mesleki ve kişisel standartlara uygun olarak görev yapmalıdır.

 Kural 72.4

İşin ayrıcalık ve şartları kolluk kuvvetlerinin bir parçası olarak yapılan görevin çok emek ve sabır isteyen doğasını yansıtmalıdır.

 Kural 79.2

Kural 80 >>>

Yarım zamanlı çalışacak personele ihtiyaç duyulduğunda da bu kriterler koşullar uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır.

**Avrupa İşkenceyi
Önleme Komitesi**
(10 No.lu Genel Rapor,
23. Paragraf)

>>>

AİÖK'nin 9. Genel Raporu'nda belirtildiği gibi, hem kadın hem erkek personelin olması gözaltı yerlerinde kötü muamelenin önlenmesi açısından son derece önemlidir. Kadın ve erkek personelin bir arada bulunması hem gözetim uygulaması, hem de gözaltı ortamında belirli derecede normallik hissinin uyanması açısından faydalı olabilir.

Kadın ve erkek personelin olması, üst arama gibi cinsiyet açısından hassas olan işlerin yapılmasında doğru personelin kullanılmasını mümkün kılar. AİÖK bu bağlamda, yaşı ne olursa olsun özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin sadece aynı cinsiyetten personel tarafından aranması gerektiğine ve bir mahkûmun soyunmasını gerektiren türdeki aramaların diğer cinsiyetten olan gözaltı personelinin göremeyeceği bir yerde yapılması gerektiğine dikkat çeker.

(11 No.lu Genel Rapor,
26. Paragraf)

>>>

İnsani bir cezaevi sisteminin temel taşı, tutuklu ve hükümlülerle ilişkilerinde doğru yaklaşımın ne olması gerektiğini bilen, işini sadece bir görev değil meslek olarak gören, iyi seçilmiş ve eğitilmiş cezaevi personeli olmuştur. Tutuklu ve hükümlülerle olumlu ilişkiler kurmak, bu mesleğin temel özelliği olarak görülmelidir.

AİÖK, personel ve tutuklu ve hükümlüler arasındaki ilişkilerin maalesef resmi ve soğuk olduğunu, personelin mahpuslara karşı otoriter bir tutum takındığını ve tutuklu ve hükümlülerle sözlü iletişimi işlerinin önemsiz bir parçası olarak gördüklerini gözlemlemektedir. AİÖK'nin sık sık şahit olduğu şu uygulamalar söz konusu yaklaşımın göstergesidir:

Mahpusların cezaevi personelinin onlarla ilgilenmesini veya ziyaretçilerin geçmesini beklerken, yüzleri duvara dönük olarak ayakta durmasını zorunlu kılmak; mahpusların tesis içinde dolaşırken başlarını öne eğilmiş ve ellerini arkalarında kavuşturmuş olarak dolaşmalarını şart koşturmak; nezaret personelinin coplarını görülür ve hatta tahrik edici biçimde taşımaları. Bu tür uygulamalar güvenlik açısından gereksizdir ve personel ve mahpuslar arasında olumlu ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunmamaktadır.

Cezaevi personelinin gerçekten profesyonelce davranması için, biryandan güvenlik ve iç düzen konularına dikkat ederken, diğer yandan tutuklu ve hükümlülerle ilişkilerinde ölçülü ve insani bir biçimde davranmaları gerekir. Bu bağlamda, personelin mahpusların iyi davranmaya hazır olduğu konusunda makul bir güven duyması ve bu yönde beklentileri

olması cezaevi yönetimi tarafından desteklenmelidir. Cezaevi personeli ve tutuklu ve hükümlüler arasında yapıcı ve olumlu ilişkilerin oluşması, sadece kötü muamele riskini azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda kontrol ve güvenliği de artıracaktır. Bunun sonucu cezaevi personelinin işi de daha tatminkâr hale gelecektir.

Personel ile tutuklu ve hükümlüler arasında olumlu ilişkiler kurulması, gözaltı bölgelerinde ve mahkûm faaliyetleri için kullanılan tesislerde her zaman yeterli sayıda personelin mevcut bulunmasıyla da doğrudan ilişkilidir. AİÖK heyetleri, genelde durumun böyle olmadığını görmektedir. Genel olarak personel sayısının düşük olması ve/veya tutuklu ve hükümlülerle doğrudan temas kurma imkânlarını azaltan personel sistemleri, olumlu ilişkiler kurulmasını kesinlikle engellemektedir; ayrıca genel olarak hem personel, hem de tutuklu ve hükümlüler için daha güvensiz bir ortam oluşmasına neden olmaktadır.

Personel sayısının yetersiz olduğu durumlarda, söz konusu kurumda temel güvenlik ve yönetim düzeyinin tutturulabilmesi için oldukça fazla mesai yapılması gerekebileceği de unutulmamalıdır. Bunun sonucu olarak personelin stres düzeyi aşırı artabilir ve personel gereğinden hızlı yorulabilir, bu durum da herhangi bir cezaevi ortamında zaten bulunan gerilimi artırabilir.

Alıkonulma kurumu personel kadrosunda eğitimciler, meslek öğretmenleri, danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları, psikiyatrlar ve psikologlar gibi nitelikli ve yeterli sayıda uzman yer alır. Bu personel ve diğer uzman görevliler normal olarak daimilik esasına göre istihdam edilir. (...)

««« *Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar*
Kural 81/1

Alıkonulma kurumlarının gereği gibi işlemesi bu kurumlarda çalışanların erdemine, insaniliğine, kabiliyetine ve çocuklarla ilgili mesleki kapasitelerine olduğu kadar, bu işe kişisel uygunluklarına da bağlı olduğundan, idare, her dereceden ve türden personel için dikkatli bir seçim ve istihdam politikası uygular.

««« Kural 82

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmaları, alıkonulma yerlerinin genel havasını belirlemede temel role sahip personelin davranışlarına özel önem göstermelidir. Bu nedenle bu yerlerde istihdam edilecek personelin beceri ve kişisel

özelliklerine ilişkin net kriterler uygulanmalıdır. Çalışan sayısı, hem fiziki güvenlik hem de personel ve tutulanlar arasında insani ilişkilerin oluşturulması açısından yeterli olmalıdır. Kadın ve erkek personel arasındaki denge toplumdaki dengeyi yansıtmalıdır.

Hizmet verme koşulları ve personelin statüsü, personelin tutulanlara yönelik davranışlarını doğrudan etkiler. Ücretler, çalışma saatleri, meslek, görev değişikliği ve yükselme olanaklarının hepsi dikkat edilmesi gereken önemli alanlardır.

Tutulanların korunması için ceza ve tutukevi personeli net bir raporlama sistemiyle disiplin altına alınmalıdır. Ancak bir cezaevi hizmetinin, askeri rütbeler vererek hizmetin askeri bir yapıya dönüştürülmesi için bir operasyonel neden yoktur.

Tutulanlara yönelik olarak personelin davranışları, aldıkları resmi ve gayri resmi emirlere dayanır. Personel, içinde buldukları hiyerarşik sistemin yaklaşımı ve davranışından, siyasetçilerin yaptığı açıklamalardan ve yurttaşların mahpuslara yönelik davranışlarından etkilenir.

Müdürün etkisi, her türlü alıkonulma yerinde özel bir önem taşır. Ziyaret ekibi, dilin seçimi, sesin tonu, vücut dili ve özel durumlardaki tepkileri ile ifadesini bulan personel ile tutulanlar arasındaki ilişkinin niteliğini yakından gözlemlemelidir.

Ziyaret ekibi, personelle ilgili genel konularda şu referans noktalarını kullanabilir:

Ziyaret ekibi aşağıdaki bilgileri toplamalıdır;

- Tutulanlarla doğrudan temasta bulunan personel sayısı ve oranı,
- İşe alma kriterleri –eğitim seviyesi ve kişisel özellikleri,
- Temel eğitim ve sürekli eğitim,
- Ortalama maaş,
- Kadın personelin sayısı ve yetki düzeyleri,
- Personelin tutulanlara ve tutulanların personele hitap tarzı,
- Personel ile tutulanlar arasındaki temas,
- Personelin tutulanlara, kendi üstlerine ve işlerine karşı davranışı,
- Cezaevi müdürünün tutulanlar açısından erişilebilirliği,
- Cezaevi müdürünün tüm cezaevini ziyaret etme sıklığı.

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. Kurumlar, yönetim bakımından müdürü bulunan ve bulunmayan olmak üzere ikiye ayrılır. Müdürü bulunmayan kurumların amiri, idare memurudur.
2. Müdürü bulunan kurumlarda; bir müdür ve yeteri sayıda ikinci müdür ile hükümlü ve tutuklu sayısına ve kurumların önem ve niteliğine göre, imkânlar ölçüsünde aşağıda sayılan personel bulundurulabilir.
 - a. Yönetim servisinde; idare memuru, ambar memuru ve cezaevi kâtibi,
 - b. Güvenlik ve gözetim servisinde; infaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru,
 - c. Teknik serviste; mühendis, mimar, tekniker, teknisyen, teknisyen yardımcısı,
 - d. Psiko-sosyal yardım servisinde; psikolog ve sosyal çalışmacı,
 - e. Sağlık servisinde; cezaevi tabibi, dış tabibi, eczacı, veteriner, diyetisyen, sağlık memuru ve hayvan sağlık memuru,
 - f. Eğitim ve öğretim servisinde; öğretmen ve kütüphaneci,
 - g. İşyurdu servisinde; işyurdu müdürü, sayman, veznedar, tahsildar, işyurdu ambar memuru, satın alma memuru, bütçe, pazarlama ve benzeri işlerden sorumlu görevliler, işçi statüsünde çalışan personel ile gerektiğinde bütçeden aylık alan kadrolu personel,
 - h. Yardımcı hizmetler servisinde, santral memuru, gemi adamı, şoför, kaloriferci, aşçı, hizmetli.
3. Kurumlarda, ikinci müdürler ile diğer personel nöbet ve vardiya yöntemiyle çalıştırılabilir. Nöbet ve vardiya çizelgeleri kurum müdürlüğünce düzenlenir.

««« *Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük* m. 18

1. Kurumlarda çalışan personel, kamu görevlilerinin tâbi olduğu mevzuata uygun hareket eder.
2. Görevin özelliği nedeniyle, hükümlülere karşı ciddi, dürüst ve tarafsız davranır. Görev gerekleri ve hükümlülerin eğitilerek yeniden topluma kazandırılması çalışmalarının zorunlu kıldığı ilişkiler dışında, hükümlüler ve yakınları ile herhangi bir suretle kişisel ilişki kuramaz.

««« m. 29

Kurum personeli, bütün hükümlü ve yakınlarına dil, din, mezhep, ırk, renk, cinsiyet ve düşünce ayrımı gözetmeksizin eşit işlem yapmak zorundadır.

««« m. 30

- m.31 »» 1. Kurum personeli, kamu görevlileri için yasaklanmış tutum ve davranışlarda bulunmamak zorundadır.
2. Hükümlü veya yakınlarından, her ne ad altında olursa olsun, para, hediye veya buna benzer şeyleri almaları, vermeleri veya bunlarla alım satım işlemleri yapmaları yasaktır.
- m.32 »» Kurum personeli, görevi nedeniyle kendisine verilen veya edindiği bilgileri ve gizli kalması gereken diğer belgeleri kanunlarla belirtilen hâller dışında açıklayamaz veya yayınlamaz.

ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. Kurum personeli, yeterli eğitimi almış ve bilgiye sahip kişilerden seçilir.
2. Göreve başlamadan önce kurum personeline genel ve özel görevleri hakkında eğitim verilir. Personelin teorik ve pratik sınavlarda başarı göstermesi aranır.
3. Kurum personeli göreve başladıktan sonra ve mesleki kariyerleri boyunca, uygun aralıklarla düzenlenen meslek içi eğitimlere katılarak, bilgilerini artırır ve mesleki ehliyetlerini yükseltirler.

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar
Kural 47

Personel dikkatle seçilmeli, başlangıçta ve görev içerisinde tam anlamıyla eğitilmeli, profesyonel işçiler gibi ücretlendirilmeli ve toplumun saygı duyabileceği bir statüye sahip olmalıdır.

Avrupa Cezaevi Kuralları
Kural 76

Yeni personel seçerken cezaevi yetkilileri yapılması istenen çok yönlü işin gerektirdiği bütünlük, insancılık, mesleki kapasite ve kişisel liyakat üzerinde önemle durmalıdırlar.

Kural 77

Profesyonel cezaevi personeli normal olarak kalıcı bir temelde atanmalı ve iş güvenliğini de kapsayan kamu görevlisi statüsüne, iyi ahlak, liyakat, fiziksel ve ruhsal sağlık ve yeterli eğitim düzeyine sahip olmalıdır.

Kural 78

Personelin eğitimi Avrupa Cezaevi Kurallarının uygulanması kadar uluslararası ve bölgesel insan hakları aygıtları ve standartları, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani Veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme hakkında bilgi aktarımını da içermelidir.

Kural 81.4

Yasa uygulayıcıları, tıbbi personel, polis görevlileri ve gözaltına alınan, tutuklanan veya hapsedilen kişilerle muhatap olan diğer personel uygun emir ve eğitim almalıdırlar.

BM İnsan Hakları Komitesi
(20 No.lu Genel Yorum, 10. Paragraf)

AİÖK son olarak, kolluk güçlerinin eğitimine verdiği özel önemi vurgulamak ister (bu eğitim kapsamında insan hakları konuları da yer almalıdır – aynı zamanda bkz İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 10. Maddesi). Özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kişinin kötü muamele görmesinin engellenmesinde en iyi teminat, hiç kuşkusuz,

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
(2 No.lu Genel Rapor, 59. Paragraf)

doğru eğitilmiş bir polis veya cezaevi yetkilisidir. Nitelikli görevliler, kötü muameleye başvurmaksızın görevlerini başarı ile yerine getirebilecekler ve gözaltındaki kişiler ve tutuklularla ilgili temel önlemlere saygı göstereceklerdir.

(2 No.lu Genel Rapor, 60. Paragraf)

AİÖK bu bağlamda, kolluk görevlerinin göreve alınma sürecinde kişiler arası iletişim yeteneğinin önemli bir faktör olması ve eğitim sırasında, insan onuruna saygı esasına dayalı kişiler arası iletişim becerilerinin geliştirilmesine önem verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu becerilere sahip olmak, polis veya cezaevi görevlisinin farklı şartlarda şiddete dönüşebilecek bir olayı önlemesini veya daha genel olarak, gerilimin azaltılmasını sağlayacak, aynı zamanda emniyet ve cezaevi kurumlarında yaşam kalitesini söz konusu bütün kişilerin yararına olacak şekilde iyileştirmeye yarayacaktır.

Özgürlüğünden
Yoksun Bırakılan
Küçüklerin
Korunması İçin
Kurallar
Kural 85

Alıkonulma kurumlarında çalışan personelin görevlerini etkili bir biçimde yerine getirilebilmelerini sağlayabilmek için kendilerine özellikle çocuk psikolojisi, çocuk sağlığı ile bu kurallar da dâhil insan haklarının ve çocuk haklarının uluslar arası standartları konularında eğitim verilir. Kurum personeli, mesleki yaşamları süresince, belirli aralıklarla düzenlenen meslek içi eğitim kurslarına katılarak bilgi ve kapasitelerini sürdürür ve geliştirirler.

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME DERNEĞİ'NİN YORUMLARI

Ziyaret mekanizmasının, insani bir ceza sisteminin temelini iyi eğitim almış nitelikli personelin oluşturduğuna, verilen eğitimin ne olduğu ve uygun olup olmadığına dair bilgisinin olması gerekir. Eğitim, başka insanlarla insani koşullarda çalışmanın temel etik değerlerini vurgulamalıdır ve ancak ondan sonra gerekli teknik becerilere (güvenlik ve zor kullanımı gibi) yoğunlaşmalıdır. Eğitim kişiler arası iletişim, düzensizliğin önlenmesi, şiddet içermeyen çatışma yönetimi ve stres yönetimi gibi alanları kapsmalıdır.

Sürekli eğitim fırsatları yaş, cinsiyet, rütbe gibi herhangi bir ayrımcılık gözetmeksizin tüm personel için sağlanmalıdır.

Personele özellikle şiddet içeren olaylardan sonra psikolojik gözetim ve destek sağlanmalı ve olaylara ilişkin geri bildirim alınmalıdır.

Ziyaret ekibi, cezaevi personelinin eğitimi konusunda şu referans noktalarını kullanabilir:

- Mevcut işe alma kriterleri nelerdir?

- Yeni işe başlayanlara nasıl eğitim verilmektedir (türü, uzunluğu, içerik, konulara verilen ağırlık)?
- Sürekli eğitim olanakları nedir? Bu olanaklar kullanılıyor mu?
- Özel kategoriler örneğin küçüklerle, kadınlarla v.b. hassas gruplarla çalışan personele alana özgü eğitim veriliyor mu?
- Personele verilen eğitim işkence yasağına ilişkin esasları, şikayet sistemini, denetlemeyi ve (ziyaret mekanizmaları tarafından yapılacak dış ziyaret de dahil olmak üzere) izlemeyi kapsıyor mu?

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Bu Kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde görev yapacak personelden idare memurluğu öğrencileri ile infaz ve koruma memurluğu öğrencilerinin hizmet öncesi eğitimi ile bu kurumlarda görev yapan personelin aday memurluk, hizmet içi ve görevde yükselme eğitimlerini kapsar.

««« *Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu**
m. 2

Eğitim merkezlerinin görevleri şunlardır:

««« m.4

1. Ceza infaz kurumları ve tutukevleri personelini mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları kazanmış, hukuk devletine ve insan haklarına saygılı, adalet, onur ve tarafsızlık duygularına sahip kişiler olarak yetiştirmek ve bu görevlere hazırlamak,
2. Ceza infaz kurumları ve tutukevleri personelinin idare memurluğu öğrencileri ile infaz ve koruma memurluğu öğrencilerinin hizmet öncesi eğitimi, bu kurumlarda görev yapan personelin aday memurluk, hizmet içi ve görevde yükselme eğitimlerini yapmak,
3. Eğitime tabi tutulacaklara genel hukuk bilgisi, insan hakları, yönetim hukuku, ceza ve infaz hukuku, toplumsal ilişkiler, sosyal hizmetler ve bedensel ve toplu savunma sporları gibi alanlarda eğitim vermek,
4. Konferans, seminer ve benzeri toplantılar düzenlemek,
5. Personelin yetiştirilmesi için kanun, tüzük ve yönetmeliklerle verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

* Ayrıca bkz. "Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kurulu, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" ve "Ceza İnfaz Kurumu Personelinin Eğitimi Hakkında Genelge".

UYGULAMA KILAVUZU

ZİYARET ÖNCESİ HAZIRLIK

İNCELEME - ZİYARET

ZİYARETİN TAKİBİ

Bu bölümde ziyaret ekiplerinin bir cezaevi ziyareti için yapacağı hazırlıklar, ziyaret sırasında dikkat edilmesi gereken noktaların yanı sıra cezaevi görevlileri ve mahpuslarla yapılacak görüşmeler, incelenmesi gereken kayıtlar ve yerler, en nihayetinde de ziyaretin takibine ilişkin pratik öneriler yer almaktadır.

Bu öneriler Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından yürütülen İstanbul Protokolü* eğitimleri ve Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi Cezaevi Komisyonu'nun bu alanda uzun yıllardır sürdürdüğü çalışmalarının sonucunda oluşan birikimi yansıtmaktadır.

Ayrıca Avrupa İşkencenin Önlenmesi Derneği tarafından hazırlanan Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi- Bir Uygulama Kılavuzu isimli kitaptan da yararlanılmıştır.

Bu bölümde yer alan soru listelerinin birer öneri olarak ele alınması son derece önemlidir. İlgili konularda sorulması gerekenlerin, öneri olarak sunulan sorularla sınırlı olmadığı da akılda tutulmalıdır.

Ziyaret ekiplerinin bu soruları kendi gereksinimlerine göre yeniden düzenlemesi, ek sorular formüle etmesi ya da var olanları azaltarak kullanması da mümkündür.

* İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu

ZİYARET ÖNCESİ HAZIRLIK

- Ziyareti Hangi Amaçla Yapıyoruz?
- Elimizde Ne Tür Bilgi ve Belgeler Var?
- Ziyaret Ekibi Olarak Nasıl Hazırlanmalıyız?
- Ziyaret Edilecek Kurumla Önceden Bağlantı Kurulmalı mı?

Ziyaret ekibi, ziyaretin hazırlıklarının ilk aşamasında bu ziyareti hangi amaçla yapacağını netleştirmelidir.

- Ziyaretin en genel hedefi, ziyaret edilen yerdeki alıkonulma koşullarının genel bir değerlendirmesini yapmak olabilir.
- Ziyaretin;
 - Belli bir alıkonulma koşulunun incelenmesi (örneğin; ısınma sorunu);
 - Tutulanlardan gelen yakınmaların incelenmesi (örneğin; hastane sevklerinde sıkça yaşanan sorunlar);
 - Daha önceki bir ziyaret sonrasında yapılan tavsiyelerin yerine getirilip getirilmediğinin incelenmesi;
 - Diğer

amaçları olabilir.

Amacın net olarak ortaya konması ziyaretin hazırlanmasını ve planlanmasını kolaylaştıracaktır.

Ziyaret öncesinde elimizde hangi bilgi ve belgelerin olduğuna bakmak ve elde edilmesi gereken başka bilgiler varsa onları saptayarak gerekli yerlerden ulaşmak önemli olabilir.

Bunlar, ziyaret ekibine nelerin hazırlanması, ziyaret sırasında nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda yol gösterecek ve daha sonra raporlama sırasındaki değerlendirmelerde katkıda bulunacaktır.

Aşağıda belirtilen belge ve bilgilere ulaşmak bu bakımdan yararlı olabilir.

- **Ziyaret mekanizmasınca** daha önce hazırlanmış raporların incelenmesi suretiyle edinilen bilgiler
- Bu raporlarda yapılan tavsiyeler üzerine **yetkililer** tarafından verilmiş yanıtlar ve diğer bilgi ve belgeler
- **Mahpuslardan** gelen bilgi ve belgeler
 - Halen cezaevinde bulunanlardan
 - Tahliye olmuş olanlardan
- **Mahpus ve yakınlarının**
 - mektupları
 - başvuruları
- **Ailelerden** elde edilen bilgi ve belgeler
- **Avukatlardan** elde edilen bilgi ve belgeler
- **Kurum sorumlularından** elde edilen bilgi ve belgeler
- **Kurumlardan** elde edilen bilgi ve belgeler
- **Bakanlık yetkilileri**
- **Başsavcı/Savcı**
- **Müdür ve yardımcısı**
- **Basından** elde edilen bilgi ve belgeler
- **İnfaz Hâkimliği dosyalarından** edinilen bilgiler
- **Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü** verileri
- **UYAP'tan** elde edilecek bilgiler
- **Cezaevleri alanında çalışan dernekler ve vakıfların** hazırladıkları raporlar
- **Baroların** raporları
- **Uluslararası kurum ve örgütlerin** raporları
- **Siyasi partiler** tarafından hazırlanmış raporlar
- **Meclis İnsan Hakları Komisyonu** raporları
- **İnsan Hakları Başkanlığı** raporları
- **Cezaevi İzleme Kurulları** raporları
- **İl/İlçe İnsan Hakları Kurulları** raporları
- Diğer...

EĞİTİM

Alıkonulma yerlerinin izlenmesi oldukça özellikli bir alandır. Özgürlüğünden yoksun bırakılma mekânlarının çeşitliliği, bu yerlerin büyüklüğü, bu yerlerde tutulan kişi sayısının çokluğu, bu kişilerin farklı özelliklere ve arka planlara sahip oluşu, tutulanların travma görmüş kişiler olma olasılığı gibi farklı değişkenler nedeniyle aynı zamanda çeşitli zorlukları da içinde barındırır.

Ayrıca buna yetkililerle girilecek diyaloglar ve işbirlikleri, yapılması gereken tavsiyeler, tavsiyelerin yaşama geçirilip geçirilmediğinin takibi gibi işler de eklendiğinde ulusal mekanizma üyelerinin, izleme yapma konusunda ciddi bir eğitim süreci yaşaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Mekanizma üyeleri her ne kadar farklı disiplinler ve mesleklerden gelseler de bu özellikleri tek başına onlara iyi ve etkili bir izleme yapma becerisi kazandırmaya yeterli değildir.

Mekanizma üyelerinin, alıkonulma yerlerinin izlenmesine ilişkin bilgi düzeyinin eşitlenmesi de önemli bir noktadır. Mekanizma içinde yer alan hukukçular, alıkonulma yerlerine ilişkin mevzuatı bilme potansiyeline sahip olsalar da diğer üyelerin de bu alanda, özellikle haklar ve yetkiler bakımından asgari bir bilgiye sahip olmaları gereklidir.

Travma gören kişilerle görüşmeler ayrıca bilgi ve beceri gerektiren, özel bir alandır. Alıkonulma yerlerinin izlenmesine yönelik bir çalışmada, görüşmede dikkat edilmesi gereken noktaların da yer aldığı bir görüşme becerileri eğitimi yapılması kaçınılmaz bir gereksinimdir.

Bu nedenlerle eğitim çalışmaları, teorik ve pratiğe yönelik olmak üzere iki boyutlu düşünülmelidir. Aşağıda mekanizma üyelerine yönelik olası bir eğitim için konu önerileri yer almaktadır.

I. Genel eğitim konuları*

● Teorik konular

- İnsan hakları genel teorisi. Uluslararası insan hakları hukuku ve iç hukuk bağlamında;
 - İşkence ve kötü muamele bağlamında devletlerin negatif ve pozitif yükümlülükleri
 - Alıkonulma yerlerinin izlenmesi kavramı, önemi, önleme işlevi
 - Alıkonulanların korunmasına ilişkin devletlerin yükümlülükleri
- Alıkonulanların korunmasına ilişkin sorun alanları

● Uygulamaya ilişkin konular

- Ziyaretler sırasında dikkat edilecek noktalar
- Ziyaret sırasında incelenecek mekânlar

* Bu konuda bir eğitim modeli önerisi için bkz. Ek I

- Ziyaret sırasında incelenecek kayıtlar
- Ziyaretler sırasında yapılacak görüşmelerde temel ilkeler
- Özgürlüğünden yoksun bırakılanlarla ilgili görüşme yöntemleri-görüşme becerileri
- Güvenlikle ilgili konular
- Raporlama biçim ve teknikleri
- İşbirliği olanakları
- Mekanizma çalışmalarının koordinasyonu

II. Ziyaret öncesi eğitim

- Ziyaret edilecek yere ilişkin yasa, tüzük, yönetmelik vb. belgelerin incelenmesi
- Ziyaretin hedeflerinin belirlenmesi
- Ziyaret öncesi, sırası ve sonrasında bu ziyarete ilişkin işbirliği olanakları
- Ziyaretin planlanması
 - Kimlerle görüşülecek?
 - Hangi kayıtlar incelenecek?
 - Hangi birimler gezilecek?
 - Kim hangi bölümde görev alacak?
- Güvenlikle ilgili konular
- Ziyaretin raporlanması ve takibi
- Koordinasyon

İNCELEME YAPILACAK YERİN BELİRLENMESİ

- Ziyaret edilecek mekânın belirlenmesi
 - Ziyaretin hazırlık safhasında toplanan, özellikle alıkonulan kişiler, salıverilmiş olanlar ve başka güvenilir kaynaklardan edinilen sorun, ihlal ve yakınma bilgileri analiz edilmelidir.
 - Ziyaretin genel amacı alıkonulma koşullarının incelenmesi ise bu durumda elde edilmiş genel bilgilerden yola çıkılarak hangi birimin ziyaret edileceğine karar verilebilir.
 - Sorunlu olarak bilinen mekânlar arasında seçim yapılabilir.
 - Bir alıkonulma mekânına çok sayıda ziyaret planlanıyorsa ziyaret programı her bir ziyaret için farklı hedefler oluşturabilir.

Örneğin; ilk ziyarette binalar, barınma yerleri, hücreler, havalandırmalar, ortak alanlar gibi tutulanların günlük yaşamını sürdürdükleri bölümler incelenebilir.

Revir, muayene odası, mutfak, çamaşırhane gibi hizmet birimleri farklı zamanlarda incelenebilir.

- Ziyaret sırasında, izlenen bölümle ilgili kayıtların incelenmesi ve buraların kullanımıyla ilgili tutulanlar ve personelle görüşmeler yapılması gerektiği unutulmamalıdır.
- Mekânda incelenme kapsamındaki birimlerin listesinin hazırlanması
 - Örneğin; çeşitli birimleri olan bir cezaevi kampusunun ziyaret edilmesi planlanmış olabilir.
- İnceleme yapılacak yerle ilgili önemli bilgilerin toplanması

(Yukarıda belirtilmiş olan bilgi ve belgelerin yanı sıra daha özel bilgilere gereksinim duyulabilir)

Örneğin;

- Sorun yaşayan kişi/kişilerden ön bilgi alınabilir,
- Bu kişiler hakkında dosya bilgilerine, ziyaret gerçekleşmeden önce ulaşılabilir,
- Mekândaki sorunlu birimler hakkında bilgiler toplanabilir,
- Uygulamadaki aksaklıklara ilişkin bilgiler toplanabilir...
- Mekân içinde özellikle mercek altına alınması gereken yerlerin saptanması ve bunların lokalizasyonları vb. hakkında bilgi toplanması

Örneğin;

- İşkence yapıldığı iddia edilen bir mekân
- Örn; çok kötü koşullara sahip hücreler

EKİBİN HAZIRLIĞI

- Ziyareti yapacak ekip belirlenmelidir.

Ziyaret ekibi;

- Ziyaret edilecek yerin büyüklüğü
- Ziyaretin süresi
- Gerekli uzmanlık alanları
- Mesleki ve kişisel becerileri

dikkate alınarak belirlenir. Ziyaret mekanizması üyeleri çok sayıda ise ve ziyaret için daha

küçük bir ekibe gereksinim duyuluyorsa yukarıda belirtilen kıstaslar dikkate alınarak daha dar bir ekip görevlendirilir.

Ekip, gerekli olan sayıya sahip değil ve/veya gerekli uzmanlık alanlarında üyeye sahip değilse, bu alanda çalışan uzmanlar da ziyaret ekibine destek sağlayabilir.

- Alıkonuların korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası standartlar gözden geçirilmelidir.
- İlgili yasa, tüzük ve yönetmelikler gözden geçirilmelidir.
- Daha önce yapılmış olan ziyaret raporların gözden geçirilmelidir.
- Ekip üyeleri, mesleki arka planlarına göre hazırlık yapmalıdır.
- Alıkonulma koşullarına ilişkin form, soru formları ya da kontrol listeleri hazırlanmalıdır.
- Ekip içindeki bilgi düzeyi ortaklaştırılmalıdır. Ziyaret edilecek yere ilişkin ayrıntılar, hedef, ziyaretin formatı, formların kullanımı gibi konularda ekip üyelerinin aynı bilgiye sahip olması sağlanmalıdır.
- Ziyaretin planlanması
 - Ziyaret ekibine başkanlık edecek ve ziyareti koordine etmekten sorumlu kişi belirlenmeli,
 - Ziyaret edilecek mekânda kimlerle görüşüleceği planlanmalı ve alt gruplar oluşturulmalı,
 - Görüşme yapılacak kişilerin listesi oluşturulmalı,
 - Özellikle görüşülmesi gereken kişiler varsa onlar belirlenmeli,

Örneğin; ciddi sağlık sorunları olanlar, sık sık disiplin cezası alanlar, işkence ve kötü muameleye maruz kalanlar gibi...
 - Bu kişilerle, uzmanlık alanlarına göre kimlerin görüşme yapacağı planlanmalı,
 - İncelenecek kayıtların;
 - Listesi çıkarılmalı,
 - Kimler tarafından inceleneceği planlanmalıdır.

Ziyaretler, periyodik ve derinlemesine olabileceği gibi daha kısa ve belirli bir amaca özgülenmiş de olabilir. Ziyaretlerden beklenen “önleyici” etkinin sağlanabilmesi için her iki ziyaret türünü de içeren bir programlama yapılması önerilmektedir.

Derinlemesine ziyaretler, çok sayıda görüşme yapılmasını, ayrıntılı bir şekilde kayıt ve mekân incelemesini gerektirecektir. Alıkonulma mekânında bu tarz bir ziyaret için gereken süre ise mekânın büyüklüğü ve mevcudu ile doğru orantılı olacaktır. Doğaldır ki ortalama bir-üç gün ya da daha fazla sürecek bir ziyaretin yetkili makamlardan habersiz gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Bu durumlarda, ziyaret öncesinde ilgili makamlarla önceden bağlantı kurulmasının genel olarak daha verimli sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Böylelikle kurumda ayrıntılı inceleme ve görüşmeler yapılırken idarenin herhangi bir konuda zorluk çıkarması riski de asgari düzeye indirilebilir. Ayrıca, uzun sürecek ziyaretler nedeniyle kurumun günlük rutin işleyişine engel olmamak için de yetkililerle önceden bağlantı kurmak gerekebilir.

Belirli bir amaca özgü ve göreceli olarak daha kısa süreli ziyaretler ise bir ziyaret sonrasında önerilen tavsiyelerin hayata geçirilip geçirilmediğini tespit etmek ya da tutulan kişilerin herhangi bir misillemeyle karşılaşmasını engellemek için gerçekleştirilebilir. Bu tür ziyaretlerin beklenmedik bir durum karşısında (örneğin gözaltında ölüm, isyan gibi) ya da belirli bir konuyu incelemek için de gerçekleştirilmesi mümkündür.

Ziyaret mekanizmalarının alıkonma mekânlarındaki günlük yaşam gerçeğini görebilmelerinin en önemli yolunun kısa ve özel amaçlı ziyaretler olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle periyodik ve derinlemesine ziyaretlerden farklı olarak bu tür ziyaretlerin caydırıcı bir etkiye sahip olabilmesi için yetkililer tarafından “öngörülemmez” olması gerekecektir. Yetkililerin haberdar olması önceden her türlü tedbiri almalarına neden olabilir ve böyle bir durumda ziyaretin “caydırıcı” etkisinden söz edilemeyeceği açıktır.

İNCELEME - ZİYARET

Görüşme

Kayıtlar

Mekânsal İnceleme

İDARE/PERSONEL İLE GÖRÜŞMELER

- ⇒ müdür
- ⇒ müdür yrd.
- ⇒ infaz koruma memuru
- ⇒ hekim
- ⇒ psikolog, sosyal hizmet uzmanı
- ⇒ öğretmen
- ⇒ atölye sorumlusu
- ⇒ diğer personel

TUTULANLARLA GÖRÜŞMELER

- ⇒ tutuklular
- ⇒ hükümlüler

GÖRÜŞMELER SIRASINDA GENEL OLARAK DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Ziyaret ekibi her görüşme öncesinde;
 - ☛ Kendilerini ve ziyaret mekanizmasını tanıtmalıdır,
 - ☛ Neden orada olduklarını ve yapabileceklerinin sınırlarını net bir şekilde aktarmalıdır,
 - ☛ Görüşmelerin “gizlilik kuralı” içinde yapılacağını ve kişinin onayı olmaksızın elde edilen bilgilerin hiçbir yerde kullanılmayacağını açıklamalıdır,
 - ☛ Sağlıklı bir görüşme yapabilmek için öncelikle kişinin güvenini kazanmalıdır.
- ☛ Ziyaretçiler kendilerini basit, net ve anlaşılabilir bir şekilde ifade etmelidir. Açıklama ya da sorular, görüşülen kişinin cevaplarını sınırlayacak ya da etkileyecek şekilde olmamalıdır.
- ☛ Yönlendirici sorular yerine açık uçlu sorular tercih edilmelidir.
- ☛ Güven oluşturma ve bilgi alma için tutulan ve görevlilerle yapılandırılmamış sohbetlere zaman ayrılması yararlı olabilir.
- ☛ Her görüşmenin sonunda görüşülen kişiye, eklemek ve söylemek istedikleri, kendisinin önemli gördüğü noktaları aktarması için fırsat verilmelidir.
- ☛ Ziyaret ekibinde yer alan kişilerin, mutlaka önceden “görüşme teknikleri” konusunda eğitim almış olmaları önerilir.

CEZAEVİ MÜDÜRÜ/YARDIMCISI İLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Kuruma girişte öncelikle cezaevi müdürü ile görüşülmelidir. Aynı zamanda ya da müdürün kurumda bulunmadığı durumlarda müdür yardımcısıyla da görüşülebilir.
- ☛ Ziyaret ekibinin tanıtılması amacı ile ekibin tümünün bu aşamada hazır bulunması önemlidir.
- ☛ Ziyaretin amacı, nasıl yürütüleceği ve ne kadar süreceği konularında önceden bilgi verilmelidir.
- ☛ Cezaevi işleyişi, tutulanlar ve personele ilişkin genel bilgiler, varsa özel durumu olan tutulanlar, kayda değer değişimler ya da olaylar (şiddet, isyan, güç kullanımı, ölüm vb.) hakkında bilgi istenmelidir.
- ☛ İncelemeler sona erdiğinde, ziyarete ilişkin geri bildirimde bulunmak ve ek bilgi almak üzere ekip içinden küçük bir heyet müdürü tekrar ziyaret etmelidir.

Görüşme sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

KİŞİSEL BİLGİLER

- Mezun olduğu okul?
- Ayrıca mesleki eğitim aldı mı? Evetse;
 - Neler?
 - Bu eğitimler aşağıdakileri içeriyor mu?
 - Uluslararası düzenlemeler
 - Genel insan hakları
 - Tutuklu ve hükümlülerin hakları
 - Cezaevlerine ilişkin uluslar arası düzenlemeler
 - İzleme kurullarına ilişkin
 - Uluslararası kriterler
 - Bu kurulların yapısı ve işleyişi
 - Sorumlulukları ve yetkileri

- Tutulanlar ve personele yaklaşıma ilişkin
 - Kişiler arası dinamikler ve iletişim becerileri
- Kriz çözmeye ilişkin (conflict management)
- Yeni yasal düzenlemeler

ALIKONULMA YERİNE İLİŞKİN BİLGİLER:

- Kapasitesi?
- Cezaevinin fiziksel yapısı?
- Tutulanların kaldığı birimlerin sayısı fiziksel özellikleri?
- Özel bölümleri var mı? (kadın, çocuk, genç, akıl hastalığına varmayan ruhsal rahatsızlığı olanların kapatıldığı bölümler vs.)
- Özel bölümler bina içerisinde ne şekilde ayrılıyor? Ayrı personeli var mı?
- Merkezi havalandırma ve ısıtma sistemi var mı?
- Yangın, su baskını, deprem gibi afet anlarında güvenliği ve binanın tahliyesini sağlayacak alarm ve otomatik kapı, yangın söndürücü vs. unsurlar var mı?
- Güvenlik kamerası var mı? Kaç adet? Nerelerde? Kim tarafından izleniyor? Ne kadar süre saklanıyor, hangi durumlarda kullanılıyor ve nasıl imha ediliyor?
- Tutulanların yararlandığı telefon, faks, bilgisayar türü materyallerin sayısı ve buldukları bölümler?
- Ortak alanların sayısı ve nitelikleri?
- İç ve dış güvenlik nasıl ve kimler tarafından sağlanıyor?
- Oda lambalarının açılıp kapanması kimin kontrolünde?
- Pencere/havalandırmaların açılıp kapanması kimin kontrolünde?
- Hoparlörler nasıl kullanılıyor? (Ne yayını yapıyor? Sürekli müzik vs. uygulaması var mı? Yoksa sadece duyuru için mi kullanılıyor?)
- Cezaevinin yapısında kendisinin gördüğü sorun alanları, kısıtlılıklar?

TUTULANLARA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

- Cezaevi mevcudu ne kadar?
 - Erkek
 - Kadın
 - Çocuk
 - Genç
 - Başkaca özel kategori

- Hükümlü/tutuklu sayısı?
- Adli/siyasi mahpus sayısı?
- Tutulanlar hangi suçlardan yargılanıyor ya da hükümlü?
- Bulaşıcı veya kalıcı hastalığı olanların sayısı ve hastalık türleri?
- Eğitime devam edenlerin sayısı ne kadar ve hangi eğitimden yararlanıyorlar?
- Hamile ya da çocuklu tutulan var mı? Varsa sayısı?

PERSONELE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

- Kaç personel çalışıyor?
- Çalışma saat ve düzenlemesi nasıl?
 - Vardiyalı çalışanlar kimler, kaç kişiler?
 - Sekiz saatlik mesai yapanlar kimler, kaç kişiler?
 - Fazla mesai yapmaları gerekiyor mu?
 - Fazla mesai uygulamaları için ödeme yapıyor mu?
 - Personelin yaşadığı en önemli sıkıntılar, sorun alanları nedir?

SAVCI İLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Savcı kurumun idari hiyerarşik yapılanması içinde yer almamaktadır. Cezaevlerinde kurumun en üst amiri müdürlerdir.
- ☛ Cezaevi savcısı (adli görevinin yanısıra) temel olarak kurumun mevzuata uygun yönetilmesi ve infaz hizmetlerinin hukuka uygun yapılıp yapılmadığını başsavcı adına denetlemekle yükümlüdür.
- ☛ Bu nedenle ziyaret başlangıcında ilk görüşmenin cezaevi müdürü ya da yardımcısı ile yapılması daha sağlıklı olacaktır.
- ☛ Ancak eğer kurumda savcı da varsa, müdürle görüşme sonrasında savcıyı da ziyaret etmek nezaketen yerinde bir davranış olacaktır.
- ☛ Diğer yandan savcı ile yapılacak görüşme denetim, başvuru ve şikâyet mekanizmaları gibi konularda ziyaret ekibinin genel olarak bilgi sahibi olmasını da sağlayacaktır.

Görüşme sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

- Görev ve yetkisinin kapsamı,
- Bağlı bulunduğu kurum ve kişi,
- Sürekli cezaevinde bulunup bulunmadığı,
- Cezaevi denetimini hangi sıklıkla ve ne şekilde gerçekleştirdiği,
- Tutulanların kendisine hangi şekilde ulaşabildiği/doğrudan ulaşma olanaklarının olup olmadığı,
- Gelen yakınmalar konusunda nasıl bir işlem yaptığı;
 - Suç niteliğinde eylemlerle ilgili yakınmalar,
 - Diğer yakınmalar.

İNFAZ KORUMA MEMURLARI İLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ İnfaz koruma memurları ile şu temel bilgiler üzerinden görüşme yapılabilir;
 - ☞ Cezaevindeki işleyiş ve mahpuslarla ilişkiler konusunda genel bilgi almak üzere.
(Bu durumda ekipten iki kişinin bu görüşmeyi gerçekleştirmesi uygun olabilir.)
 - ☞ Mahpuslar ve ailelerden gelen şikâyetler konusunda.
(Bu durumda bir hukukçu ve bir hekimden oluşan iki kişilik ekip şikâyetleri değerlendirmek üzere görüşme yapabilir.)
 - ☞ Personelin çalışma koşulları ve yaşadıkları sorunlar hakkında.
(Ekipten iki kişi tarafından görüşmeler gerçekleştirilebileceği gibi doğal sohbetler sırasında da bilgi edinilebilir.)
- ☛ Görüşmeye başlamadan önce infaz koruma memurunun hangi birimlerde, vardiyada ve görevde çalıştığı konularında bilgi almak ve soru yöneltirken bu bilgileri dikkate almak faydalı olacaktır.

Cezaevi müdürü/müdür yardımcısı ve infaz koruma memurlarına genel olarak aşağıdaki sorular yöneltilebilir:

MUAMELE

● İşkence/kötü muamele

- Cezaevi idaresi/personeli tarafından yapıldığı iddia edilen fiiller var mı? Varsa sayısı nedir? Sorumlular hakkında adli ve idari anlamda ne tür işlemler yapıldı?
- Mahpuslar arası şiddet iddiaları var mı? Varsa ne tür işlemler yapıldı ve herhangi bir önlem alındı mı?

● Tecrit

- Kalma yerlerinden ayrı olarak eşitli amaçlarla kullanılan ayrı birimler var mı? Neler? Özellikleri ne?
- Hangi durumlarda kişi bu birimlere konuluyor?
 - Disiplin nedeniyle
 - Kişi ya da cezaevi güvenliği nedeniyle
 - Diğer...
- Azami ne kadar süre uygulanıyor?
- Kararı vermeye yetkili kişinin kim ve prosedür nasıl uygulanıyor?
- Hücre dışında, tecrit amacıyla kullanılan başka birim/mekân var mı?
- Bu durumda hekimin fonksiyonu nedir? (Hücreye konulmadan önce muayene, uygulama sırasında ziyaret, muayene vs.)
- Hücre ceza/tedbiri ardı ardına uygulanabiliyor mu? Bu durumda hücrede kalınan en uzun süre nedir?

● Kısıtlama araçları

- Hangi gerekçelerle kullanılıyor?
- Hangi kısıtlama araçları kullanılıyor?
- Kararı vermeye yetkili kişinin kim ve prosedür nasıl uygulanıyor?
- Kayıt altına alınıyor mu?
- Hekimin fonksiyonu nedir?

● Güç kullanımı

- Hangi durumlarda mahpuslara yönelik güç kullanılıyor?
- Güç kullanmaya kim karar veriyor?
- Kurum yöneticisine bilgi veriliyor mu?
- Kayıt altına alınıyor mu?

- Güç kullanımına yetkili personele bu konuda eğitim verildi mi?
- Güç kullanmaya yetkili ayrı bir birim/personel var mı?
- Mahpuslarla doğrudan temas kuran personel ateşli silah taşıyor mu?

KORUMA TEDBİRLERİ

● Cezaevi Kayıtları

- Giriş - çıkış kayıtları düzenli bir şekilde tutuluyor mu?
 - Kuruma kabul,
 - Tahliye,
 - Nakil,
 - Sevk bilgileri (mahkeme, hastane, çalışma vs. geçici çıkışlar dâhil)
- Tutulana ilişkin şu bilgiler kayıt altına alınıyor mu?
 - Tutulananın kimlik bilgileri
 - Hukuksal durumuna ilişkin bilgiler
- Önemli olaylar kayıt altına alınıyor mu?
- Başka hangi kayıtlar tutuluyor?

● Tutulanların bilgilendirilmesi

- Cezaevine ilk girişte tutulanlara hangi bilgiler veriliyor?
- Bilgiler nasıl veriliyor (yazılı/sözlü)?
- Haklar ve yükümlülükler konusunda verilen bilgiler yeterli mi?
- Kullanılan dilin tutulanlar tarafından anlaşılır olmasına dikkat ediliyor mu?
- Şikâyet ve başvuru mekanizmaları konusunda bilgilendirme yapılıyor mu?
- Cezaevi işleyişi/kuralları tutulanların her zaman görebilecekleri bir yerde asılı mı?
- Görme ve işitme engelliler ve Türkçe bilmeyenlere bilgilendirme nasıl yapılıyor?

● Denetim

- Denetim Türleri:
 - İdari denetim : (müdür, savcı, vali, kaymakam ve diğer)
 - Yapılıyorsa kimler tarafından?
 - Hangi sıklıkla?
 - Denetimin kapsamı?
 - Denetimler ne kadar sürebiliyor?
 - Denetlemelerden çalışanlar ya da tutulanlar önceden haberdar ediliyor mu?

- Yapılan işlemler ve sonuçları kayıt altına alınıyor mu?
- Rapor düzenleniyor mu? Başka bir kişi/kuruma sunuluyor mu? Kime / hangi kuruma?
- Yargısal denetim: (İnfaz hâkimi, savcı vs.)
 - Hangi yargı makamı tarafından?
 - Hangi sıklıkla?
 - Denetimin kapsamı?
 - Denetimin biçimi?
- Tutulanlar idari ya da yargısal denetim mekanizmalarına başvuru yapıyor mu? Sonuçları ne şekilde bildiriliyor?
- Tutulanların denetim mekanizmalarına gizli erişim olanakları var mı?
- **Disiplin prosedürü**
 - Hangi tür davranış ve filler cezalandırılıyor?
 - Disiplin prosedürü nasıl işliyor ve karar vermeye yetkili makam kim?
 - Hangi tür cezalar ne kadar süre ile uygulanıyor?
 - Kişiye kendisini savunma olanağı veriliyor mu?
 - Kişi soruşturma sürecinde ve sonrasında bir avukatın hukuki yardımından faydalanabiliyor mu?
 - İtiraz mekanizması:
 - Tutulanlar tarafından;
 - Ceza kararlarına itiraz ediliyor mu?
 - Kararların kaçta kaçına itiraz ediliyor?
 - İtirazların kaçta kaçını kabul ediliyor?
 - Savcı tarafından;
 - İnfaz hâkimliğinin işlem iptaline ilişkin kararlarına itiraz ediliyor mu?
 - İtirazların kaçta kaçını kabul ediliyor?
 - Disiplin cezası alan kişilerin tutulanların toplam sayısına oranı nedir? Adli ve siyasi mahpuslar açısından bu oran nasıldır?
 - Disiplin cezasının uygulanması sürecinde, tutulunun başkaca hakları kısıtlanıyor mu? Hangileri?
- **Şikâyet prosedürü**
 - Tutulanlar en fazla hangi konu/konular hakkında başvuru ve şikâyette bulunuyor?
 - Tutulanlar cezaevi müdürüne yazılı/sözlü şikâyetlerini iletiyor mu?
 - Şikâyetler kayıt altına alınıyor mu? Ne işlem yapılıyor?
 - Şikâyetçi olanlar herhangi bir misilleme ya da tehditle karşılaşılıyor mu?

- Şikâyetlere yanıt veriliyor mu? Yazılı/sözlü mü? Ne kadar süre içinde?
- Cezaevi idaresinin uygulamalarında şikâyet sonucunda değişiklik yapıldığı oldu mu? Neler değiştirildi?
- Şikâyet konuları ve sonuçları hakkında istatistik tutuluyor mu? Analiz yapılarak elde edilen verilerden hareketle girişimlerde bulunuluyor mu?
- **Tutulanların kategorilere ayrılması**
 - Tutulanlar arasındaki kategorizasyon ve yerleştirme neye göre yapılıyor?
 - Tutulanlar yer değiştirebiliyorlar mı? Taleplerinin kabul edilmesi için belirli kıstaslar var mı?
 - Küçükler ve yetişkinler, kadınlar ve erkeklerin bir araya geldikleri zaman ve durumlar var mı? Neden?
 - Kadın mahpusların temel olarak kadın personelin sorumluluğu altında olması sağlanabiliyor mu?
 - Tutulanlar arasındaki taciz riskine karşı ne tür önlemler alınıyor? Böyle bir durumla karşılaşıldığında hangi işlemler yapılıyor?

MADDİ KOŞULLAR

- **Beslenme**
 - Yemeklerin miktar, çeşitlilik ve besin değeri standartları nasıl belirleniyor? Yemek seçimine kim karar veriyor?
 - İçme suyu nasıl karşılanıyor?
 - Yemek için ayrılan yıllık bütçe ve tutulan için belirlenen günlük iâşe bedeli ne kadar?
 - Günde kaç öğün yemek veriliyor ve hangi saatlerde?
 - Tutulanlar, öğünler dışında yiyecek ve su ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor?
 - Hangi durumlarda tutulanlara diyet yemek veriliyor? Diyet yemeğin verilmesi kararını kim veriyor ve yemek içeriği nasıl belirleniyor?
 - Mutfağın sağlık ve hijyen kontrolü yapılıyor mu? Yapılıyorsa denetimi kim gerçekleştiriyor?
 - Tutulanların yiyecek satın alabileceği bir kantin var mı? Kantin çeşitlilik açısından ihtiyacı karşılamaya uygun mu? Fiyatlar nasıl belirleniyor?
 - Ailelerin yiyecek maddesi getirmesi mümkün mü? Mümkünse nelerin kuruma alınmasına izin veriliyor? Kim tarafından?
- **Aydınlatma ve havalandırma**
 - Barınma yerlerinin büyüklükleri (alanı ve yüksekliği)? Kaçar kişi kalındığı (her biri için ayrı ayrı)?

- Barınma yerleri doğal ışık ve temiz hava alıyor mu?
- Işık ve temiz hava alması için gerekli pencere ve havalandırma kapısının büyüklüğü?
- Pencere ve havalandırma kapısı gündüz ve gece tutulanlarca açılabilir mi? Hayır ise; açık kaldığı süre ve koşullar?
- Havalandırmalar;
 - Kaç m²?
 - Kaç kişi yararlanıyor? Aynı anda mı / ayrı zamanda mı?
 - Üstü açık mı?
 - Güneş görme olanağı nasıl?
 - Duvarların yüksekliği?
- Tutulanlar günde kaç saat havalandırmaya çıkabiliyor? Tutulanlar arasında süre yönünden bir ayırım yapılıyor mu?
- Hücre cezasının uygulandığı yerlerde havalandırma var mı ve tutulanlar gün içinde ne kadar süre ile ne kadar süre yararlanabiliyor?
- Cezaevinde merkezi ısınma/soğutma sistemi var mı?
- Tutulanlar aydınlatma, havalandırma ve ısınmayı kendileri ayarlayabiliyor mu?
- **Temizlik /kişisel hijyen**
 - Tutulanların yaşadıkları mekânın temizliği nasıl sağlanıyor?
 - Tutulanlara temizlik yapabilmeleri için idare tarafından malzeme veriliyor mu?
 - Bir banyo/tuvalet kaç tutulan tarafından kullanılıyor?
 - Tutulanlar mahremiyete olanak sağlayan koşullara sahip mi?
 - Banyo vb. ihtiyaçlar için tutulanlara günde/haftada kaç saat sıcak su veriliyor?
 - Tutulanlara kişisel temizlik maddeleri idare tarafından veriliyor mu? Veriliyorsa, neler veriliyor?
 - İdare tarafından tutulanların çamaşırları yıkıyor mu? Ne kadar sıklıkla?
 - Tutulanların istediklerinde çamaşır yıkama (iç çamaşırı vb.) olanakları var mı?
- **Giyecek ve yatak**
 - Tutulanlara, mevsim koşullarına uygun şekilde giysi veriliyor mu?
 - Giysilerin sayısı, çeşidi ve özellikleri nasıl belirleniyor ve kim tarafından karar veriliyor? Giysi seçimi konusunda sınırlama var mı?
 - Çalışan mahpuslara uygun giysi temin ediliyor mu?
 - Tutulanlara dışarıdan giysi gönderilebiliyor mu? Verilebiliyorsa sınırı nedir ve prosedürü nasıl?
 - Yatak, çarşaf, nevresim gibi malzemeler ne kadar sürede bir yenisi ile değiştiriliyor?

- **Aşırı kalabalıklık ve yerleştirme**

- Cezaevinin kapasitesi ve tutulanların sayısı ne kadar?
- Tutulanların yaşadıkları mekânlarda kişi başına kaç m²'lik bir alan düşüyor?
- Tutulanların her birinin ayrı yatağı var mı?

YÖNETİM VE FAALİYETLER

- **Dış dünya ile temas,**

- Ziyaretler (yakın, avukat, diplomatik temsilci, noter vb.)
 - Tutulanları hangi yakınları ve ne kadar süre ile ziyaret edebiliyor?
 - Belirli kategorideki tutulanlar için bir kısıtlama var mı? Varsa nasıl?
 - Yakınların ziyareti idare tarafından hangi durumlarda, hangi gerekçelerle ve ne kadar süre ile engellenebiliyor?
 - Tutulanlar avukatları ile denetim ve sınırlama olmaksızın görüşme, yazışma yapabiliyor mu?
 - Farklı kategoride yer alan tutulanlar arasında herhangi bir farklılık var mı?
 - Hangi durumlarda tutulanın avukatı ile ilişkisi sınırlanabilir ya da denetim altına alınabilir? Bu konudaki prosedür nasıl işliyor?
- Haberleşme
 - Tutulanların telefonla görüşme hakkı var mı? Varsa hangi sıklıkta ve hangi koşullarda yapılabiliyor? Ödeme sistemi nasıl?
 - Görüşmeler dinleniyor mu? Kim tarafından? Kayıt altına alınıyor mu? Kayıtları dinleme yetkisi kimde? Saklanma ve imha koşulları?
 - Yakınlarla iletişim idare tarafından hangi durumlarda, hangi gerekçelerle ve ne kadar süre ile engellenebiliyor?
 - Tutulanların avukatları ile yaptıkları yazışmalar denetime tabi tutuluyor mu? Tutuluyorsa hangi durumlarda, hangi gerekçe ile ve kim tarafından?
 - Resmi kurumlarla yapılan yazışmalar idare tarafından denetleniyor mu?
- Yazılı ve Görsel İletişim Araçları
 - Kişi istediği gazete - dergiyi okuyabiliyor mu?
 - TV kanalını seçebiliyor mu? Kısıtlamalar neler?
 - Günlük gazeteler ne şekilde temin ediliyor? Aynı gün vermede aksamlar olabiliyor mu? Neden?
 - Kitap, dergi sayısında kısıtlama var mı?
- **Açık hava egzersizleri**
 - Açık havada yapılan egzersizler neler?

- Kullanılan alanlar nereler?
- Günde/haftada kaç saat?
- Herkes eşit biçimde yararlanabiliyor mu? Yararlanmada belirli kriterler ya da öncelikler var mı?
- Bu olanaktan yararlanamayanlar var mı? Neden?
- **Boş zamanları değerlendirme ve kültürel faaliyetler**
 - Eğlence ve kültürel faaliyetler neler?
 - Bunlara her tutulan katılabiliyor mu? Kısıtlamalar neler?
 - Faaliyet ve etkinliğin kapsamını kim belirliyor?
 - Dışarıdan başkaca kişi ve kurumlarla ortak çalışmalar yapılıyor mu? Kim/hangi kurum?
- **Çalışma**
 - Cezaevi içinde çalıştırılan, yardımcı olan tutulan var mı? Varsa;
 - Kaç kişiler? Cezaevindeki toplam tutulanlara oranı nasıl?
 - Bu kişiler tutuklu mu hükümlü mü?
 - Nerede kalıyorlar (koşullar bakımından diğer tutulanlarla aralarında bir fark var mı)?
 - Çalışan tutulanlar hangi kriterlere göre belirleniyor?
 - Çalışma karşılığında tutulanlara ödeme yapılıyor mu? Yapılıyorsa ne kadar?
 - Kendilerine ve ailelerine sosyal güvence sağlanıyor mu?
 - Günde/haftada kaç saat çalışıyorlar?
 - Kurum dışında çalışan tutulan var mı? Varsa;
 - Kimler cezaevi dışında çalışabiliyor? Bu kişileri kim belirliyor ve aranan kriterler neler?
 - Hangi işlerde çalıştırılıyorlar?
 - Çalışma karşılığı hak edilen ücret tutulanlara ne şekilde ödeniyor?

PERSONEL

- **Genel olarak;**
 - Cezaevinde çalışan personel sayısı?
 - İşe alınan kişilerde aranan kriterler neler? İşe alma prosedürü nasıl işliyor?

- Çalışma düzeni nasıl? Günde kaç saat çalışılıyor? Nöbet var mı? Personeller arasında mesai saatleri açısından farklılıklar var mı?
- Personele yönelik eğitim veriliyor mu? Veriliyorsa hangi alanlarda? Bu eğitimlerin kapsam ve içeriği nasıl?
 - Göreve başlamadan önce verilen eğitim yönünden
 - Meslek içi eğitim yönünden
- Cezaevinde kayıt sistemi nasıl? Hangi kayıtlar tutuluyor ve bunların tutulmasından kim/kimler sorumlu? Bu kayıtlar nasıl korunuyor?
- **Kişisel sorular;**
 - Ne zamandır burada çalışıyor? Mesleki deneyimi ne kadar (yıl olarak)? Daha önce görev yaptığı yerler?
 - Bu cezaevine ilişkin genel algısı nasıl? Olumlu ve olumsuz bulduğu yanları neler?
 - Hangi alanlarda sorun olduğunu düşünüyor ve sorunun kaynakları neler? Çözüm önerileri?
 - İdareyle, diğer personelle ve tutulanlarla ilişkileri nasıl? Ne tür sorunlar yaşıyor?

SAĞLIK ÇALIŞANLARI İLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Görüşmeyi ekipte yer alan hekimler veya diğer sağlık çalışanlarının yapması öncelikli olarak tercih edilmelidir

Görüşme sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

KİMLİK BİLGİLERİ VE MESLEKİ DENEYİMİ

- Adı- soyadı
- Yaşı
- Mesleki deneyimi (yıl olarak)
- Ne kadar zamandır burada çalışıyor?
- Burada görevlendirilme süreci (gönüllü, kura, zorunluluk)
- Önceki mesleki yaşantısı?

- Çalışma düzeni nasıl?
 - Hangi saatler?
 - Nöbetler var mı?
 - Kaç sağlık çalışanı var? Aynı meslek grubundakiler arasındaki işbölümü nasıl?
 - Nerede yaşıyor (Ulaşım, lojman koşulları, dış dünyayla iletişim, vb.)?

GENEL

- Cezaevi hekimi/sağlık çalışanı olmanın olumlu ya da olumsuz yönleri neler?
- Bu cezaevine ilişkin genel olarak algısı nasıl? (olumlu-olumsuz yanlar)
- Hangi alanlarda sorun olduğunu düşünüyor? Sorunun kaynakları neler?
- Daha iyi olması için önerileri ne?
- İhtiyaçları ne?
 - Eğitim (hangi alanlarda; halk sağlığı, hak-yetkiler, insan hakları, uluslar arası düzenlemeler, vb)
 - Mesleki iletişim
 - Meslek içi dayanışma
 - İdari düzenleme
- Genel değerlendirmeleri (gördüğü olumlu ve olumsuz yanlar; sorun oluşturan alanlar)
 - Çalışma ortamına ilişkin değerlendirmesi
 - Ekip çalışmasına ilişkin değerlendirmesi
 - Psikolog, sosyal hizmeti vb ilişkin değerlendirmesi
 - İdareye ilişkin değerlendirmesi
 - Personele ilişkin değerlendirmesi
 - Tutuklu- hükümlülere ilişkin değerlendirmesi
- Güvenlik duygusu (Kendisini güvende/emniyette hissediyor mu?)

TIBBİ EKİP

- Kimlerden oluşuyor? Kaç kişi, meslekleri ne?
- Çalışma düzenleri nasıl?
- Yeterli mi? (Sayı, eğitim düzeyi, uzmanlık vb.)
- Ek ihtiyaçları var mı?

ÇALIŞMA ORTAMINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMESİ

- Muayene odası ve revir
 - Olanaklar neler? Neler var, nasıl?
 - Nasıl ve ne olması gerekiyor?
 - Mekânların düzenleniş şekli nasıl? Standartlara uygun mu?
- İş yoğunluğu
 - Nelerden sorumlu?
 - Neleri yapabiliyor?
 - Günde kaç hasta görüyor, ne kadar süreyle?
 - Revirde yatan hasta sayısı, süreleri?
 - Hangi komisyonlarda görev yapıyor?

EĞİTİM

- Ek eğitimler aldı mı?
 - Cezaevleri
 - Cezaevi hekimliği
 - Uluslararası düzenlemeler
 - Yasal düzenlemeler
 - İşkence ve diğer kötü muamelenin tıbbi bulguları/delillerin araştırılması ve raporlandırılması (İstanbul Protokolü)
 - Ruhsal değerlendirme ve izleme
 - Genel hekimlik uygulamalarına ilişkin
- Cezaevi hekiminin ve diğer sağlık çalışanlarının yetki ve sorumlulukları alanında bilgi sahibi mi?

CEZAEVİ KOŞULLARINA İLİŞKİN GENEL GÖRÜŞ

- Barınma koşulları
- Tutuklu ve hükümlülerin sağlık durumları
- Hijyen
- Isınma

UYGULAMA

- Kayıt sistemi
 - Neler kayıt altına alınıyor, nasıl?
 - Kim kayıtları tutuyor?
 - Tıbbi kayıtlar nasıl korunuyor?
- Tıbbi bakım uygulaması
 - Muayene sırasında ve ortamında kimler oluyor, süreç nasıl işliyor?
 - Herhangi bir kısıtlama aracı (kelepçe vb) uygulanıyor mu?
 - Her hastayı muayene etme şansı oluyor mu?
 - Kontrol muayenesi sağlanabiliyor mu?
- Konsültasyon, laboratuvar ve radyoloji incelemeleri
 - Cezaevi içinde olanaklar neler?
 - Sevk sistemi nasıl?
 - Sevk sonrası diğer (hastanedeki) hekimlerden yeterli bilgi ve destek alınabiliyor mu?
 - İhtiyaç ve önerileri neler?
- Tedavi olanakları
 - Aksayan noktalar neler?
 - İlaç kullanımında sistem nasıl?
 - Tedaviye uyum nasıl?
- Ruhsal muayene ve tedavi
 - Olanaklar ve koşullar nasıl?
- Tutuklu ve hükümlülerin genel sağlık durumları
 - Fiziksel sorunlar
 - Ruhsal sorunlar
- Müşahede odası
 - Nasıl kullanılıyor?
 - Kimlere?
 - Süreç nasıl işliyor?
- 'Kendine veya başkalarına zarar verme olasılığı olan kişiler' için uygulama
 - Uygulama nasıl?
 - Kendisinin fonksiyonu ne?
 - Bunun için ayrılmış bir oda var mı? Kendisi oraya giriyor mu, orada muayene gerçekleştiriyor mu?

- Bu odalara kişilerin alınma ve çıkarılma kararı nasıl veriliyor?
- Kişiler ne kadar süreyle, ne şekilde tutuluyor?
- Disipliner hücre cezaları
 - Karar süreci nasıl işliyor?
 - Kendisinin rolünü var mı? Varsa nasıl görüyor, değerlendiriyor?
 - Uygulamaya başlamadan önce ve süresince hekim tarafından muayene ve tıbbi değerlendirme yapılıyor mu?
- Cezaevine giriş muayenesi
 - Ne zaman, hangi koşullarda, nasıl?
 - Gözlem birimlerinde izlem (süre, sıklık, neler, nasıl)
- İşkence ve kötü muamele iddiaları
 - Muayene olanakları (ne zaman, nasıl)
 - Süreç
 - Bu iddialarla karşılaşma sıklığı ne?
 - Bu iddialarla karşılaştığında ne yapıyor? Süreç ne oluyor?
 - Bu iddialara ilişkin tıbbi bulgular saptadığı oldu mu?
 - Bu konuda hiç rapor düzenledi mi?
- İçinde yer aldığı komisyonlardan her biri için;
 - Komisyon işleyişi nasıl?
 - Ne kadar süresini alıyor?
 - Oradaki fonksiyonunu nasıl tanımlıyor, neler yapıyor?

CEZAEVİ DENETİMİ (sıklık, süre, süreç)

- Yemek düzenleme ve kontrolleri
- Mutfak ve mutfak personeli kontrolleri
- Alım kontrolü-onayı
- Düzenli cezaevi kontrolleri (hijyen, su tahlilleri) yapılıyor mu?
- Tutuklu ve hükümlülerin kaldığı yerlerin ziyareti (tüm birimler)
- Tutuklu ve hükümlülerin düzenli muayenesi

PSİKOLOG VE SOSYAL HİZMET UZMANI İLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- Görüşmenin ekipte yer alan psikolog ya da hekimler tarafından yapılması öncelikli olarak tercih edilmelidir.

Görüşme sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

KİŞİSEL BİLGİLER

- Adı- soyadı
- Yaşı
- Ne kadar zamandır burada çalışıyor?
- Mesleki deneyimi (yıl olarak) ve önceki mesleki yaşantısı
- Burada görevlendirilme süreci (gönüllü, kura, zorunluluk)
- Çalışma düzeni nasıl?
 - Hangi saatler? Nöbetler var mı?
 - Bölümde çalışan kaç personel var? Aralarındaki işbölümü nasıl?
 - Nerede yaşıyor (Ulaşım, lojman koşulları, dış dünyayla iletişim, vb.)?

GENEL BİLGİLER

- **Görev tanımı ve kapsamı**
- **Psiko-Sosyal Yardım Servisi**
 - Servisin görev ve yetkileri neler?
 - Kaç kişi çalışıyor ve aralarındaki işbölümü nasıl?
 - Tutulanlara psikolojik destek ve müdahale hangi durumlarda yapılıyor? Tedavi süreci nasıl?
 - Tretman (iyileştirme) programı kapsamında tutulanlar hakkında raporlar düzenlenirken perspektif ve kriterleri neler?
 - Tutulanlar hakkında düzenlenen diğer raporlar neler?
 - Tutulanların dış dünya ile ilişkileri ve salıverilme sonrası dış dünya ile adaptasyonlarının sağlanması için nasıl çalışmalar yapılıyor?

- **Diğer Kurul/Komisyonlar**

- İçinde yer aldığı başka komisyon ya da kurul var mı?
- Varsa (her biri için ayrı ayrı);
 - Komisyonun/kurulun görev ve yetkileri ne?
 - Ne kadar süresini alıyor?
 - Oradaki fonksiyonunu nasıl tanımlıyor, neler yapıyor?
 - Bu kurullardaki görevinin, tutulanlarla arasındaki güven ilişkisine etkisini nasıl değerlendiriyor?

- **Genel değerlendirmeleri**

- Çalışma ortamına, ekip çalışmasına, diğer sağlık çalışanlarına, idareye, personele ve tutuklu-hükümlülere ilişkin değerlendirmesi (gördüğü olumlu ve olumsuz yanlar; sorun oluşturan alanlar)
- Cezaevi psikologu/sosyal hizmet uzmanı olmanın olumlu ya da olumsuz yönleri neler?
- Bu cezaevine ilişkin genel olarak algısı nasıl? (olumlu-olumsuz yanlar)
- Hangi alanlarda sorun olduğunu düşünüyor? Sorunun kaynakları neler?
- Daha iyi olması için önerileri ne?
- İhtiyaçları ne?
- Psikolog/sosyal hizmet uzmanı ve diğer sağlık çalışanlarının yetki ve sorumlulukları alanında bilgi sahibi mi?

- **Eğitim**

- Ek eğitimler aldı mı?
 - Cezaevleri
 - Uluslararası düzenlemeler
 - Yasal düzenlemeler
 - İşkence ve diğer kötü muamele
 - Tıbbi bulgular/delillerin araştırılması ve raporlandırılması
 - Ruhsal değerlendirme ve raporlandırma, olası ruhsal bulgular
 - Cezaevinde tutulmaya bağlı ortaya çıkabilecek ruhsal tablolar, bunların ruhsal sağaltım ve desteği
 - Ruhsal değerlendirme ve izleme
 - Kriz çözmeye ilişkin (conflict management)
 - Etkili iletişim vb.

ÖĞRETMEN VE ATÖLYE SORUMLUSU İLE GÖRÜŞME

Görüşme sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

KİŞİSEL BİLGİLER

- Adı- soyadı
- Yaşı
- Ne kadar zamandır burada çalışıyor?
- Mesleki deneyimi (yıl olarak) ve önceki mesleki yaşantısı
- Burada görevlendirilme süreci (gönüllü, kura, zorunluluk)
- Çalışma düzeni nasıl?
 - Hangi saatler? Nöbetler var mı?
 - Kaç öğretmen/atölye sorumlusu var?
 - Branşları ne? Aynı meslek grubundakiler arasındaki işbölümü nasıl?
 - Nerede yaşıyor (Ulaşım, lojman koşulları, dış dünyayla iletişim, vb.)?

GENEL

- **Görev tanımı ve kapsamı**
- **Eğitim ve Öğretim Servisi**
 - Serviste temel olarak hangi çalışmalar yürütülüyor?
 - Kaç personel çalışıyor? Her birinin görev ve yetkileri neler?
 - Ne tür eğitim ve kurslar veriliyor? Milli eğitim müfredatına uygun mu?
 - Bu kurslara kimler katılabiliyor? Katılan kişiler nasıl belirleniyor/seçiliyor?
 - Kaç kişiye eğitim/kurs veriliyor?
 - Eğitim sonunda diploma ve sertifika veriliyor mu? İş bulma ve eğitimini devam ettirme de geçerliliği var mı?
 - Kurum dışında eğitim almak mümkün mü? Hangi koşullarda, kimler yararlanabiliyor? Kitap ve malzemeler kim tarafından nasıl temin ediliyor?
 - Açık lise, açık öğretimden yararlanma olanakları var mı? Kimler, hangi koşullarda?
- **İşyurdu Servisi**
 - Serviste kaç personel çalışıyor ve bunların görevleri nedir?

- Kaç atölye mevcut ve fiilen kaç tutulan çalışıyor? Çalışanların cezaevi nüfusuna oranı ne kadar?
- Hangi çalışma alanları mevcut? Bu alanlar kim tarafından ve nasıl belirleniyor?
- İşyurtlarında çalışan tutulanlar kim tarafından ve hangi kriterlere göre seçiliyor?
- İşyurtlarında çalışabilmek için herhangi bir ön koşul var mı? Tutulanların tamamı eşit bir şekilde bu haktan yararlanabiliyor mu?
- İşyurtlarında çalışma hakkının herhangi bir nedenle engellendiği durumlar var mı? Varsa gerekçeleri neler?
- Çalışma zorunlu mu? Çalışmak istemeyen tutuklu ya da hükümlülere bir yaptırım uygulanıyor mu?
- Elde edilen kazanç ne şekilde değerlendiriliyor?
- Tutulanlara çalışmaları karşılığında ne kadar ücret ödeniyor? Ödemeler nasıl yapılıyor?
- Çalışan tutuklu-hükümlülerin kendileri ve ailelerine sosyal güvence sağlanıyor mu?
- **Diğer Kurul/Komisyonlar**
 - İçinde yer aldığı başka komisyon ya da kurul var mı?
 - Varsa (her biri için ayrı ayrı);
 - Komisyonun/kurulun görev ve yetkileri ne?
 - Ne kadar süresini alıyor?
 - Oradaki fonksiyonunu nasıl tanımlıyor, neler yapıyor?
 - Bu kurullardaki görevinin, tutulanlarla arasındaki güven ilişkisine etkisini nasıl değerlendiriyor?
- **Genel değerlendirmeleri**
 - Çalışma ortamına, ekip çalışmasına, diğer sağlık çalışanlarına, idareye, personele ve tutuklu-hükümlülere ilişkin değerlendirmesi (gördüğü olumlu ve olumsuz yanlar; sorun oluşturan alanlar)
 - Cezaevinde görev yapıyor olmanın olumlu ya da olumsuz yönleri neler?
 - Bu cezaevine ilişkin genel olarak algısı nasıl? (olumlu-olumsuz yanlar)
 - Hangi alanlarda sorun olduğunu düşünüyor? Sorunun kaynakları neler?
 - Daha iyi olması için önerileri ne?
 - İhtiyaçları ne?
 - Öğretmen ve atölye sorumlularının yetki ve sorumlulukları alanında bilgi sahibi mi?
- **Eğitim**
 - Kendi alanına ilişkin ek eğitimler aldı mı?
 - Aldıysa neler?

DİĞER PERSONELLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- Genel işleyiş ve fiili uygulamalara dair sağlıklı bilgi edinebilmek için idare ve tutulanlarla görüşmelerin yanı sıra, cezaevinde çalışan diğer personellerle de görüşme yapılması önemlidir.
- İletilen ya da ziyaret sırasında tespit edilen spesifik sorun alanlarına ilişkin olarak mutlaka sorumlu personelle de görüşülmelidir.

(Örneğin; yemeklere ilişkin yakınmalar var ise cezaevi aşçısı ile, ısınmaya ilişkin yakınmalar var ise kaloriferci ile görüşmek gerekecektir.)

- Ayrıca cezaevinde mekân incelemesi sırasında, ilgili bölümlerde çalışan personelle yapılacak sohbetler sayesinde genel işleyişe dair oldukça önemli bilgiler edinilebileceği unutulmamalıdır.

Bu kategoride yer alan personelin her biriyle görev ve yetki alanlarına göre daha önce önerilen soru başlıklarından ilgili olanları referans alınarak görüşme yapılmalıdır.

(Örn; aşçıya ya da mutfak çalışanlarına “beslenme” başlığı altındaki sorular yöneltilebilir.)

TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERLE GÖRÜŞME

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR*

GENEL OLARAK;

- Görüşmelerin başlangıcında, heyet üyeleri tutulanların güvenini kazanmaya çalışmalı, kendilerini ve ziyaret mekanizmasını tanıtmalıdır.
- Ziyaret ekibi, neden orada olduklarını, neyi yapıp neyi yapamayacaklarını ve görüşmelerin gizlilik kuralını net bir şekilde açıklamalıdır.
- Ekip kendi sınırlılıkları ve yapabilecekleri/yapamayacakları konusunda net bilgi vermek, açık ve dürüst olmak zorundadır.
- Görüşmeye açık uçlu sorularla başlanmalı, giderek daha detaylı bilgilere geçilmelidir.
- Kişinin kendisini ve önem verdiği konuları dile getirebilmesi için olanak tanınmalıdır.
- Önceden hazırlanmış soru formu ya da kontrol listesinin olması, görüşmecinin alınacak bilgileri eksik bırakmasını engelleyebilir. Ancak bu kontrol listeleri birebir kullanılmamalı, görüşme kişinin ihtiyaçları, görüşmedeki doğal akışa uygun yürütülmelidir.
- Görüşme sırasında tutulanların rahat olması sağlanmalı, düşüncelerini ifade etmeleri için yeterli duraklamalara izin verilmelidir.
- Tutulanın kullandığı dile bağlı olarak ziyaretçi ekibe bir çevirmenin eşlik etmesi gerekebilir.
- Ziyaretçi heyetin cinsiyet dağılımı tekil görüşmeler açısından özellikle önemlidir.
- Görüşme için seçilen kişiler tutulanların farklı kategorilerini mümkün olduğunca iyi temsil etmelidir.
- Ziyaretçiler, yalnızca kendilerine ulaşmaya çalışan ya da görevliler tarafından önerilen kişilerle görüşmemeye özen göstermelidir.

* Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği Uygulama Kılavuzu (Monitoring Places of Detention - A Practical Guide, s. 78-79)

! DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR****GRUP GÖRÜŞMELERİ (TOPLU GÖRÜŞMELER);**

- ☛ Ziyaretçi heyete daha fazla sayıda kişi ile görüşme olanağı sağlar. Ancak hassas konuların ele alınma olasılığının yok olmasına yol açabilir.
- ☛ Ortak sorunların saptanması, doğal önderlerin fark edilmesi, kültür ve ruhsal durum hakkında fikir edinilmesi ve kişisel görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi için yararlıdır.
- ☛ Görüşmelerin süresi önceden belirlenmelidir.
- ☛ Görüşmeye açık uçlu bir soruyla başlamak faydalı olacaktır. Böylece, görüşmeye katılanların asıl sorun olarak gördükleri (ya da bahsetme cesareti buldukları) konuları dile getirmeleri mümkün olur.
- ☛ Sonraki ziyaretlerde konuşmalar, ilgilenilmesi gerektiği tespit edilen konularla ilgili bilgi elde etmeye yönelik olarak daha yönlendirilmiş olmalıdır.
- ☛ Çelişkili ya da şüpheli bilgilerin doğruluğu özel görüşmeler, ziyaretçi heyetin kendi gözlemleri ya da başka kaynaklara danışmak yoluyla tekrar sınanabilir.

** Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği Uygulama Kılavuzu (Monitoring Places of Detention - A Practical Guide, s. 79)

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

ÖZEL GÖRÜŞMELER;

- ☛ Görüşme yapılacak tutuklu ve hükümlüler tesadüfi örneklem ile belirlenmelidir. Buna göre;
 - ☛ Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almış (varsa) en az;
 - 1 siyasi
 - 1 adli
 - ☛ Uzun süreli hapis cezası almış mahpuslardan en az birer;
 - Organize suçlar
 - Nitelikli adam öldürme
 - Siyasi
- ☛ hükümlü ile görüşülmelidir.
- ☛ Bu yöntemle belirlenmiş mahpuslarla iki kişiden oluşan ekipler görüşme yapmalıdır.
- ☛ Önceden belirlenmiş, inceleme kapsamına alınmış tutuklu ve hükümlülerin dosyaları incelendikten sonra bir kez daha görüşmek gerekebilir (1 hukukçu ve 1 hekimden oluşan ekipler halinde görüşme yapılması önerilir).
- ☛ Görüşme yeri seçilirken ziyaretçiyi tutulunun gözünde görevlilerle eşit kılacak herhangi bir mekân (örn; müdür odası) kullanılmamalıdır.
- ☛ Görüşme için tutuluların yaşam alanlarının tümü (hücre, koğu, ziyaretçi odası, havalandırma, kütüphane vb.) uygun alanlardır.
- ☛ Görevliler tarafından görüşmenin dinlenilmesine karşı olabildiğince güvenli bir mekân belirlenmeye çalışılmalıdır.
- ☛ Yer belirlenirken, görüşülecek kişinin düşüncesi de sorulmalıdır.

Görüşmeler sırasında aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi alınması önerilir:

KİŞİSEL BİLGİLER

- Adı Soyadı
- Doğum tarihi, yeri
- Cinsiyeti

- Tıbbi kimlik
- Eğitim durumu
- Meslek
- Köken

MEVCUT HUKUKİ DURUMU

- Tutuklu
- Hükümlü
- Hükmen tutuklu

GÖZALTI

- Gözaltına alındı mı? Kaç kez?
 - Hangi tarihte?
 - Hangi birim?
 - Ne kadar süre?
 - Bir avukatın hukuksal yardımından yararlandı mı?
 - İşkence-kötü muameleye maruz kaldı mı?

TUTUKLULUK

- Hiç tutuklandı mı? Yanıt evet ise;
 - Kaç kez?
 - Ne kadar süre tutuklu kaldı?
 - Devam eden tutuksuz davası var mı?

CEZAEVİ SÜRECİ

- **Genel olarak:**
 - Daha önce hangi cezaevlerinde ne kadar sürelerle kaldı? Kaç kişi kalıyorlardı?
 - Tutulduğu cezaevine geliş tarihi?
 - Geldiği yer? (Gözaltı birimi, başka bir cezaevi, diğer)
 - Başka bir cezaevinden geldiyse;
 - Cezaevinin tipi?

- Geliş nedeni?
- Başka bir cezaevine gitmek için başvuru yaptı mı?
 - Neden?
 - Kaç kez?
 - Hangi cezaevlerine?
 - Ne zaman?
 - Akıbeti?
- **Kabul muayenesi:**
 - Cezaevine geldikten ne kadar süre sonra?
 - Nerede?
 - Kim tarafından?
 - Ayrıntılı mı? Ne şekilde?
- **Tutulanların bilgilendirilmesi**
 - Cezaevine ilk girdiğinde kendisine hangi bilgiler verildi? Nasıl (yazılı-sözlü)?
 - Hakları ve yükümlülükleri konusunda kendisine verilen bilgiler anlaşılır mıydı?
 - Şikâyet ve başvuru mekanizmaları konusunda bilgilendirildi mi?
 - Cezaevi işleyişi/kuralları her an görebileceği bir yerde asılı mı?
- **Müşahede (varsa):**
 - Ne kadar süre?
 - Kaç kişi?
 - Nasıl bir mekânda?
 - Sosyal hizmetli-hekim ziyareti / görüşmesi yapıldı mı?
 - Müşahedede kaldığı sürede havalandırmaya çıktı mı? Günde kaç saat?
- **Birlikte kalınan kişi sayısı – Mekân:**
 - Koğuş
 - 6-10 kişilik oda
 - 3 kişilik oda
 - Tek kişilik oda
 - Tek kişilikten daha ağır koşulları olan bir yerde tutuldu mu? Neden? Ne kadar süre?
- **Cezaevindeki ilişkiler:**
 - Hangi görevlilerle görüşme/yüz yüze iletişim olanağı var? Görüşme sıklığı nedir (her görevli için ayrı ayrı)?
 - Görüşme için dilekçe verme zorunluluğu var mı? Varsa hangileri için?

- **Heyetler / Cezaevi dışından gelen görevliler:**
 - Yerli ya da yabancı heyetler
 - Cezaevine yerli/yabancı bir heyet ya da kişi ziyaret etti mi?
 - Yanıt evetse;
 - Kim/kimler geldi?
 - Görüşmelerin biçim ve içeriği nasıldı?
 - Tercüme sorunu yaşandı mı? (yabancı heyet üyeleri ya da Türkçe bilmeyen tutulanlar yönünden)
 - Görüşmeleri cezaevi görevlisi duyabiliyor muydu?
 - Özel kurum ya da kişiler
- **Diğer Tutuklu ve Hükümlülerle İlişkiler**
 - Her gün kaç kişi ile düzenli görüşüyor?
 - Nerede ve ne kadar süre ile?

DIŞ DÜNYA İLE İLİŞKİLER

- **Ziyaretler**
 - Kimler ziyaretine geliyor? Ne kadar sıklıkla?
 - Açık görüş yapabiliyor mu? Yanıt evetse ne kadar sıklıkla, hangi koşullarda, nerede ve kimlerle?
 - Avukatı var mı? Ne kadar sıklıkla ziyaret ediyor? Görüşme mekânı nasıl ve görüşme sırasında bir sorun yaşanıyor mu?
- **Telefon Hakkı**
 - Telefon hakkı var mı?
 - Bu hak tutulan tarafından kullanılıyor mu?
 - Kullanıyorsa kaç kişi ile ve ne kadar sıklık ve süre ile?
 - İdare tarafından görüşmeye müdahale ediliyor mu?
 - Herhangi bir dil kısıtlaması/zorunluluğu var mı?
- **Mektup Hakkı**
 - Kendisine düzenli yazan kişi sayısı ve yakınlığı?
 - Ayda ortalama kaç mektup alıyor?
 - Mektup alması ya da göndermesi hiç engellendi mi? Engellendiyse kaç kez ve nedeni?
 - İdare tarafından gönderilmeyen mektup kendisine iade ediliyor mu?
 - Aldığı mektuplarda karalama oluyor mu? Evet ise hangi kısımlar?
 - Mektuplarının içeriği nedeniyle hiç disiplin cezası aldı mı?

- Mektupların idareye teslimine ilişkin belge düzenleniyor mu?
- Avukat mektupları (gelen – giden) okunuyor veya sansürleniyor mu?
- Avukat mektupları idareye nasıl zarfta teslim ediliyor? (Açık-kapalı)
- **Telgraf – Faks**
 - İsteddiği zaman gönderebiliyor mu?
 - Kendisine geliyor mu?
 - İçeriğine müdahale ediliyor mu?
 - Masrafı nedeniyle bu haktan yararlanamadığı oldu mu?
 - Sayfa-kelime sınırlaması var mı?
- **Dilekçe Hakkı**
 - Cezaevi içi;
 - Hangi mercilere verebiliyor? (Müdür, savcı vs)
 - Ne şekilde veriliyor? (Her zaman / belli günde / belli saatlerde)
 - Dilekçe verdiği dair belge veriliyor mu?
 - Dilekçelerine yanıt veriliyor mu?
 - İşleme konulmayan dilekçesi oldu mu?
 - Cezaevi dışı;
 - Hangi makamlara dilekçe gönderdi?
 - Ne şekilde? Açık zarfta/ kapalı olarak?
 - Dilekçe verdiği dair belge veriliyor mu?
 - Yanıt alabiliyor mu?
 - Yerine ulaşmadığını düşündüğü dilekçe var mı?
 - Dilekçe içeriği nedeniyle yaptırıma maruz kaldı mı? Nasıl?
- **TV-Radyo**
 - Kişinin televizyonu var mı?
 - Yoksa neden?
 - Varsa;
 - İsteddiği kanalı ya da programı izliyor mu?
 - Saat sınırlaması var mı?
 - Yayına müdahale ediliyor mu? Hangi durumlarda?
 - TV izlemenin mali bir sonucu var mı?
 - Kişinin radyosu var mı?
 - Yoksa neden?
 - Varsa;
 - İsteddiği kanalı ya da programı dinliyor mu?

- Saat sınırlaması var mı?
- Yayına müdahale ediliyor mu? Hangi durumlarda?
- Radyo dinlemenin mali bir sonucu var mı?
- Teyp-walkman-CD çalar vs. var mı? Varsa hangileri?
- **Sürelili ve Süresiz Yayınlar**
 - İsteddiği yayına ulaşabiliyor mu?
 - Sürelili yayınlar zamanında ulaşabiliyor mu?
 - Yasak olmadığı halde ulaşması engellenen yayınlar var mı?
 - Yayınların belli yerlerinin çıkarılarak teslim edildiği oluyor mu? Yanıt evetse çıkarılan kısımların konuları?
 - Kitap dâhil olmak üzere yayınları edinmede veya biriktirmede sayı sınırlaması var mı? Varsa sınırlama nasıl uygulanıyor?

DISİPLİN

- **Soruşturma**
 - Hakkında disiplin soruşturması açıldı mı? Evet ise kaç kez?
 - Savunması istendi mi?
 - Savunmasını yaparken avukat yardımı aldı mı?
 - Savunması için yeterli süre tanındı mı?
 - Savunması için araştırılması gereken hususlar var mıydı? Varsa araştırıldı mı? Delilleri toplandı mı?
 - Savunmasına itibar edilerek “ceza verilmediği” durumlar var mı? Neler?
- **Disiplin cezasının uygulanması**
 - Disiplin cezası aldı mı?
 - Yanıt evet ise;
 - Karar yazılı olarak tebliğ edildi mi? Yazılı tebliğ edilmedi ise yeterli bilgi verildi mi?
 - Hangi eyleminden dolayı hangi cezayı aldı? Ne kadar süre ile?
 - Karara karşı İnfaz Hâkimliğine başvuru yaptı mı? Yanıt evet ise kaç kez ve akıbeti?
 - Mahkeme kararına itiraz etti mi? Yanıt evet ise kaç kez ve akıbeti?
 - Disiplin cezaları ne kadar sürede uygulanmaya başlandı?
 - Ceza verme konusunda herkese eşit davranıldığını düşünüyor mu?
 - Aldığı disiplin cezaları nedeniyle ek kısıtlamalara uğradı mı?

- Yasal haklarının kısıtlanması
- Bunların dışında kısıtlamalar?
- Hiç hücre cezası aldı mı? Yanıt evetse nasıl uygulandı? Başlangıcında ya da devamında doktor muayenesi yapıldı mı?

KÖTÜ MUAMELE VE İŞKENCE İDDİALARI

- Cezaevinde (ya da sevk- nakil işlemleri sırasında);
 - İşkence/kötü muameleye maruz kaldı mı?
 - Diğer tutulanlar tarafından sözlü ya da fiziksel şiddet gördü mü?
- Yanıt evetse (her iki durum için ayrı ayrı)
 - Kimler tarafından?
 - Şikâyetçi oldu mu? Hangi makamlara?
 - Avukat yardımından faydalandı mı?
 - Dilekçe vermede sorun engelleme yaşadı mı?
 - İfadesi alındı mı? Yanıt evetse kim tarafından ve nerede?
 - Konuyla ilgili soruşturma yapıldı mı?
 - Tıbbi muayene yapıldı mı?
 - Soruşturma sonucu ne oldu ve kendisine bildirildi mi?
 - Tüm aşamalarda şikâyetçi olmaması / vazgeçmesi veya ifadesini değiştirmesi amacı ile kendisine baskı yapıldı mı, yaptırım uygulandı mı / herhangi bir şey teklif edildi mi?

MADDİ KOŞULLAR:

- **Beslenme**
 - Yemekler miktar, çeşitlilik ve besin değeri nasıl?
 - Günde kaç öğün yemek veriliyor ve hangi saatlerde?
 - Öğünler dışında yiyecek ve su ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor?
 - İçme suyu nasıl karşılanıyor?
 - Diyet yemek hangi durum ve koşullarda veriliyor? Kararı kim veriyor? Yemek içeriği nasıl?
 - Yiyecek satın alınabilecek bir kantin var mı? Çeşitler ihtiyacı karşılıyor mu? Fiyatlar nasıl?
 - Dışarıdan yiyecek maddesi kabul ediliyor mu? Kabul ediliyorsa hangi yiyecekler ve prosedürü nasıl?

- **Isınma, ışıklandırma, büyüklük**
 - Kalınan yerlerde doğal/yeterli ışıklandırma var mı?
 - Kalınan yerin büyüklüğü ne kadar (alan ve yükseklik)? Kalınan kişi sayısına göre yeterli mi?
 - Merkezi ısıtma/soğutma sistemi var mı?
 - Tutulanların aydınlanma, havalandırma ve ısınmayı istedikleri şekilde ayarlama olanakları var mı?
 - Merkezi anons / yayın sistemi var mı? Hangi zamanlarda, hangi amaçla kullanılıyor?
 - Tutulanların yaşadıkları mekânlarda ses izolasyonu var mı?
- **Havalandırma ve fiziksel aktivite olanakları**
 - Havalandırma kapısı ne kadar süre açık kalıyor?
 - Ne kadar süre ve sıklıkla havalandırma olanağından yararlanıyorsunuz?
 - Kaç kişiyle beraber?
 - Havalandırma büyüklüğü ve duvar yüksekliği?
 - Güneşe göre konumu ve havalandırmaya güneş düşüyor mu?
 - Havalandırmaya çıkmak için bir ön şart aranıyor mu?
 - Havalandırmada yapılabilen fiziksel aktivite var mı?
 - Zaman akışı içinde uygulama değişiklikleri oldu mu? (olduysa, önce nasıldı, şimdi nasıl?)
- **Giyecek ve Yatak**
 - Şahsi elbiselerin giyilmesine izin veriliyor mu?
 - Tür, renk, sayı vb. kısıtlama var mı?
 - İdarece ekonomik durumu uygun olmayanlara mevsim koşullarına uygun giysi veriliyor mu?
 - Giyecek de dâhil ihtiyaç malzemelerinin dışarıdan karşılanmasına imkân veriliyor mu?
- **Temizlik/kişisel hijyen**
 - Yaşadıkları mekânın temizliği nasıl sağlanıyor?
 - Temizlik/kişisel temizlik için idare tarafından malzeme veriliyor mu? Veriliyorsa neler? Verilmiyorsa nasıl ediniyorlar?
 - Banyo/tuvalet kaç kişi tarafından kullanılıyor?
 - Günde/haftada kaç saat sıcak su veriliyor?
 - Çamaşırlar idare tarafından yıkanıyor mu? Ne kadar sıklıkla?
 - İç çamaşırı gibi özel eşyaları nasıl yıkanıyor? Kendilerinin yıkama olanakları var mı?

TIBBİ DESTEK-SAĞALTIM HİZMETLERİ

- Sağlık sorunu yaşadığında süreç nasıl işliyor?
- Doktora ulaşımında herhangi bir problem yaşıyor mu?
- Muayene sürecine ilişkin bilgiler (Doktor muayenesinde odada kendi dışında biri oluyor mu?; kelepçe vs.)
- Doktorların muayene ve yaklaşımına ilişkin yakınması var mı?
- Konsültasyon, sevk zinciri nasıl?
- İlaçların verilme süreci nasıl?
- Kontrol muayeneleri nasıl?
- Genel sağlık taraması yapıldı mı? Yapıldıysa kaç kez ve ne şekilde?

AÇIK HAVA EGZERSİZLERİ

- Günde/haftada kaç saat faydalanabiliyor?
- Bu haktan faydalanabilmek için herhangi bir ön koşul var mı?
- Hangi egzersizleri yapabiliyor?
- Herkes eşit bir şekilde yararlanabiliyor mu?
- Bu olanaktan yararlanamayanlar var mı? Neden?

BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

- Hangi eğlence ve kültürel faaliyetler var?
- Bunlara herkes katılabiliyor mu?
- Etkinliklerin kapsamı belirlenirken tutulanların isek ve görüşleri dikkate alınıyor mu?
- Dışarıdan etkinlikler için kişi ya da kurumlar geldi mi? Geldiyse neler?

ÇALIŞMA

- Cezaevi içinde çalışma olanağı var mı? Varsa;
 - Hangi işlerde çalışıyorlar?
 - Çalışma için hangi kriterler aranıyor?
 - Günde/haftada kaç saat çalışıyorlar?

- İdare tarafından çalışan ve çalışmayan kişiler arasında herhangi bir ayırım yapılıyor mu?
- Çalışma karşılığı ücret ödeniyor mu? Ne kadar ve ne şekilde?
- Kendilerine ve ailelerine sosyal güvence sağlanıyor mu?
- Cezaevi dışında çalışan kişiler var mı? Varsa;
 - Hangi işlerde çalışabiliyorlar?
 - Kimler çalışabiliyor? Bu kişileri kim belirliyor ve aranan kriterler neler?
 - Ücret ne şekilde ödeniyor?

TUTULANLARA İLİŞKİN

- ⇒ defterler
- ⇒ kişisel bilgiler/kayıtlar

CEZAEVİNE İLİŞKİN

- ⇒ defterler
- ⇒ kayıt ve belgeler
- ⇒ işyurtları kayıtları

ÖNEMLİ NOT:

Bütünlüklü bir ziyaret, idare, personel ve tutulanlarla görüşmeler yapmanın yanı sıra kayıtlar ve mekân incelenmesini de gerektirir.

Bu nedenle ziyaret mekanizması kayıtları incelerken her bir kayıttan ne tür veriler elde edebileceği ve hangi bilgiye nereden ulaşabileceği konusunda bilgi sahibi olmalıdır.

Bu kılavuzun "GÖRÜŞMELER" başlığı altında önerilen soruların ilgili bölümleri kayıtların incelenmesi sırasında da ziyaret mekanizması için yol gösterici olacaktır.

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Ekibin tüm kayıtlara ulaşım hakkının bulunması önemlidir.
- ☛ Tutulanların infaz ve disiplin dosya/kayıtlarının incelenmesinin hukukçular tarafından yapılması önerilir.
- ☛ Eğitim, gözlem-sınıflandırma, tretman (iyileştirme) vb. kayıtların içinde en az bir psikolog, bir sağlık çalışanı ve bir hukukçunun yer aldığı ekip tarafından incelenmesi tercih edilmelidir.
- ☛ Tıbbi kayıtların incelenmesi hekimler tarafından yapılmalıdır.
- ☛ Haberleşme ve dış dünya ile iletişim kayıtları incelenirken ekip içinde en az bir hukukçunun bulunması önerilir.
- ☛ Kayıtlar genel olarak tesadüfi biçimde seçilip incelenmelidir.
- ☛ Kritik önemde olan kayıtların ayrıca ve ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekebilir. Bunlar kişilere, olaylara, malzemelere ilişkin olabilir.
- ☛ Bazı kayıtların ayrıca incelenmesi gerekebilir. Örneğin;
 - ☛ Mahpuslarla yapılan görüşmelerden sonra bu kişilerle ilgili tüm kayıtlar,
 - ☛ Mekânların incelenmesinden sonra bu mekânlarla ilgili tüm kayıtlar,
 - ☛ Sağlık çalışanı, sosyal görevli ile yapılan görüşmelerden sonra bu alanlarla ilgili tüm kayıtlar,
 - ☛ Kantin incelemesinden sonra ilgili tüm kayıtlar.
- ☛ Böylelikle kayıtlarda nelere, hangi günlere bakılması gerektiği, kayıtların tutarlılık düzeyi saptanabilir.

Genel Olarak Aşağıdaki Kayıtların İncelenmesi Önerilir:

TUTULANLARA İLİŞKİN KAYITLAR:

- **Defterler**
 - Hükümlü-tutuklu kayıt defteri
 - Hükümlü salıverilme defteri
 - Psiko – sosyal yardım servisi görüşme kayıt defteri
 - Poliklinik kayıt defteri

- Kurul karar defterleri
 - İdare ve gözlem kurulu
 - İşyurdu yönetim kurulu
 - Disiplin kurulu
 - Eğitim kurulu
- Telefon görüşme defteri
- Ziyaretçi /avukat ziyaret defteri
- Yasaklaması bulunan avukat defteri
- Kütüphane, spor salonu, sohbet vb. kayıt defterleri
- İaşe bedeli takip defteri
- Öğrenci kütük defteri
- Kurum dışında çalıştırılan veya kurum dışında eğitim gören hükümlü takip defteri
- Elektrik bedeli tahsil defteri
- Sayım defteri
- Hükümlü ve tutuklu eşya defteri
- Hediye kayıt defteri
- Emanet para ve kıymetli eşya kayıt defteri
- Hükümlü izin defteri
- Diğer...
- **Kişisel bilgiler/kayıtlar**
 - İnfaz dosyası
 - Gözlem ve sınıflandırma raporu
 - İdare ve gözlem kurulu kararları
 - Tretman/iyileştirme programı kayıtları
 - Sağlık/disiplin kayıtları
 - Öğrenime ilişkin kayıtlar (kurum içi ya da dışı)
 - Çalışmaya ilişkin kayıtlar (kurum içi ya da dışı)

CEZAEVİ İŞLEYİŞİNE İLİŞKİN KAYITLAR

- **Defterler**
 - Muhabere defteri
 - Vizite defteri
 - İlaç dağıtım defteri

- Denetleme defteri
- Karar defteri
- Ambar yevmiye ve esas defterleri
- Yayın dağıtım defteri
- Ders defteri
- Gelen eşya ve havale mutemet defteri
- Zimmet defteri
- Arşiv defteri
- **Kayıt ve belgeler**
 - Nöbet ve vardiya çizelgeleri
 - Nöbet cetvelleri
 - Nöbet devir bilgi cetvelleri
 - Sağlık fişleri
 - Olay bildirme kayıtları
 - Güvenlik kayıtları (kamera vb.)
 - Telefon görüşme kayıtları
 - Elektrik parası tahsilât makbuzları
 - Yayın arama fişleri
 - Yemek tabelası ve ihtiyaç çıkış formları
 - Kıymetli eşya ve evrak iade makbuzu
 - Tahsilât makbuzları
 - Taşıt görev emri formları
 - Ambar ihraç müzekkereleri
 - Diğer...
- **İşyurtları kayıt defter ve belgeleri**

TUTULANLARIN YAŞADIĞI BİRİMLER

TUTULANLARIN BULUNDUĞU MEKÂNLAR

CEZAEVİ İŞLEYİŞİNE DAİR BİRİMLER

ÖNEMLİ NOT:

Ziyaret mekanizması cezaevinde hangi mekân ve birimlerin olduğu, bu birimleri incelerken ne tür veriler elde edebileceği konusunda önceden bilgi sahibi olmalıdır. Bu kılavuzun “GÖRÜŞMELER” başlığı altında önerilen soruların ilgili bölümleri mekân incelemesi sırasında ziyaret mekanizması için yol gösterici olacaktır.

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

- ☛ Cezaevi ilk kez ziyaret ediliyorsa, tutulanların yaşadığı, yararlandığı ya da tutulanlar için kullanılan alanların tamamının görülmesi özellikle önemlidir.
- ☛ Mekân incelemesinin, birimlerin yerleşimi ve kullanım amaçları hakkında bilgi sahibi olan bir yetkili ya da personel ile birlikte gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.
- ☛ Ancak birimlerde aynı zamanda görüşmeler yapılacaksa yetkili ya da personelin bu sırada içeride bulunmaması, en azından konuşulanları duyamayacağı bir mesafede durması sağlanmalıdır.
- ☛ Ziyaret ekibi tarafından bazı bölümlerin incelenmesine öncelik verilebilir;
 - ☛ Cezaevine giriş işlemlerinin yapıldığı yer,
 - ☛ Tutulanların yaşam alanları,
 - ☛ Temizlik ihtiyaçlarını karşıladıkları bölümler,
 - ☛ Disiplin, güvenlik gibi gerekçelerle tutuldukları birimler.
- ☛ Tutulanlar tarafından en fazla yakınmaların iletildiği birim ya da mekânlar da mutlaka görülmeli/incelenmelidir.
- ☛ Bazı birim ya da alanların idare tarafından gizlenmesi ihtimali unutulmamalı, başvuru ya da görüşmelerde iletilen yakınmalar doğrultusunda gerekli araştırma yapılmalıdır.

Genel Olarak Aşağıdaki Mekân ve Birimlerin İncelenmesi Önerilir:

TUTULANLARIN YAŞADIĞI BİRİMLER

- Koğuş
- Oda
 - 6-10 kişilik
 - 3 kişilik
 - Tek kişilik
- Havalandırmalar
- Farklı amaçlar için tutuklu-hükümlülerin tutulduğu yerler
 - Kabul odası

- Gözlem (müşahede) odası
- Disiplin cezası için kullanılan yerler (hücre vb...)
- Kendisine ya da başkasına zarar verme ihtimali olan kişiler ya da durumlar için kullanılan yerler (süngerli oda vb...)
- Tutulanların konulduğu diğer birimler (ani müdahale odası vb...)

TUTULANLARIN BULUNDUĞU MEKÂNLAR

- **Ziyaret (görüş) yerleri**

- Avukat
- Kapalı görüş
- Açık görüş

- **Ortak kullanım alanları**

- Kütüphane
- Spor salonu
 - Kapalı
 - Açık
- İşlik-atölye
- Sohbet odası
- Eğitim odası
- Berber odası
- Diğer

- **Sağlık birimleri**

- Muayene odası (hekim, diş hekimi)
- Revir
- Sosyal hizmet uzmanı/psikolog
- Hastane mahkûm koğuşları

- **Diğer yerler**

- Nakil araçları
- Tanımlanmamış ya da farklı tanımlanmış diğer alanlar

CEZAEVİ İŞLEYİŞİNE DAİR BİRİMLER

- İdari birimler
- Mutfak

ZİYARETİN TAKİBİ

İç Takip

İzleme Raporu

Tavsiyelerin Yaşama Geçirilmesinin İzlenmesi

**Bu bölümde yer alan konular, büyük ölçüde Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği'nin "Monitoring Places Of Detention – A Practical Guide" isimli kitabının III. bölümünden faydalanılarak hazırlanmıştır.*

Ziyaret mekanizması, düzenli olarak ziyaret ettiği yerlerdeki alıkonulma koşullarının zaman içindeki gelişimlerini izleyebilmek için temel gösterge ve referans noktaları belirlemelidir. Ziyaretçi ekip tarafından elde edilen bilgiler gerektiğinde en verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak biçimde analiz edilmeli, tasnif edilmeli ve kaydedilmelidir. Mantıksal biçimde analiz edilmeyen ve kaydedilmeyen bilginin “kayıp bilgi” olduğu unutulmamalıdır.

Ziyaret sırasında standart bir formata uygun olarak iç notlar tutmaları tavsiye edilir. Bu notlar ziyaretin yazılı kayıtlarını oluşturur ve ziyaretçi ekibin kurumsal belleğine katkıda bulunur. Aynı zamanda bu notlar bir sonraki ziyaretin hazırlanması sırasında yol gösterici olacaktır.

Ziyaret mekanizması elde edilen bilgileri;

- Daha üst yetkililer/makamlardan (örn; Adalet Bakanlığı gibi...),
- Cezaevlerinden sorumlu olmayan diğer makamlardan (örn; Sağlık Bakanlığı gibi...),
- Alanda çalışan örgütler, meslek odaları, avukatlar ya da diğer aktörlerden,
- Konuya ilişkin hazırlanmış diğer raporlardan,
- Tutulanların aileleri ve serbest bırakılmış kişilerden,
- Başka cezaevine nakledilmiş tutulanlardan edineceği bilgilere dayanarak doğrulayabilir ya da tamamlayabilir.

İç takip notları şu hususları içerebilir:

- Ziyaret edilen cezaevine ve ziyaretin amacına ilişkin genel bilgi,
- Kuruma ilişkin veriler,
- Ziyaret sırasında elde edilen temel bilgiler;
 - Tespit edilen temel sorunlar,
 - Yapılması gereken faaliyetler,
 - Sonraki ziyarette tekrar kontrol edilmesi gereken konular gibi...

Raporlar, ziyaret mekanizmasının tutulanları korumak ve alıkonulma koşullarını iyileştirmek/ geliştirmek için kullanabileceği en önemli araçtır. Hukuksal metin ve sözleşmeler de mekanizmaların raporlar hazırlama ve tavsiyelerde bulunma haklarından açık biçimde söz eder. Yine bu metinlerde yetkililerin raporları dikkate alması ve mekanizma ile diyaloga girmesi zorunluluğu belirtilmektedir.

Farklı hedefleri olan ve farklı muhataplara yönelik değişik rapor tipleri olabilir. Ziyaret mekanizması raporlama ve izlemeye ilişkin kendi yöntemini belirlemelidir. Her ziyaret sonrasında rapor yazılabileceği gibi, bir ziyaret serisine dair genel bir rapor da yazılması kararlaştırılabilir. Ya da sadece yıllık rapor yayınlamayı uygun bulabilir.

ZİYARET RAPORU*

Ziyaret edilen alıkonma mekânına ilişkin tespit ve değerlendirmeler konusunda öncelikli olarak yetkililerin bilgilendirilmesini amaçlayan rapor türüdür. Bu raporda temel olarak görüşmeler ve incelemeler sonucunda tespit edilen hususlar ve ziyaret mekanizmasının tavsiyeleri yer alır.

Ziyaret raporu hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmesi önerilir:

- Bilgilendirmeler kural olarak yazılı raporlar yoluyla yapılmalıdır. Sözlü bilgilendirme ziyaret mekanizmasının yetkililerle diyalog kurmak ve sürdürmek için çaba harcayacağı periyodik temaslara sınırlı kalmalıdır.
- Ziyaret raporları görüşme ve inceleme sonucunda ortaya çıkan temel olgular, tespitler ve önemli noktaları içermelidir.
- Bu tür ziyaret raporları göreceli olarak daha kısa olabilir ve ziyaretten sonra kısa süre içinde gönderilmelidir.
- Bu raporlar, çözümleri bulma ve tavsiyeleri uygulama sorumluluğu olan alıkonulma yerinin yetkililerine hitap etmelidir. Resmi, yazılı geri bildirimde bulunmak yetkililerle kurulan diyalogu güçlendirir.
- Ziyaret mekanizması her bir ziyaret sonrasında yetkililere hemen bir rapor iletmek zorunda olmadığını düşünebilir. Bu durumda raporlar, kaydedilen sorunların ağırlıklarına göre yetkililere vaka bazında iletilebilir.
- Raporda olumlu görülen düzenleme ve uygulamalara genel olarak yer verilmelidir.
- Sorunlu olduğu tespit edilen alanlarda bir öncelik sırası oluşturulmalıdır. Öncelikle en ciddi sorunlara ve bu sorunların temeline vurgu yapılmalıdır.

* Bir rapor örneği için bkz. Ek II

- Ziyaretçinin tanık olmadığı iddia, yakınma ya da vakalara ilişkin bilgiler aktarılırken kullanılan dile özen gösterilmelidir (“olan”, “bildirilen”, “iddia edilen” gibi...). Amaç, yetkililerin araştırma yapmalarını ve sorunların üzerine gitmelerini talep etmektir.
- Ziyaret ekibi, tutulanlarla ilgili kişisel bilgilerin onların açıkça belirtilmiş rızaları olmaksızın kullanılmadığından ve rapor içeriğinin görüşülen bireyleri tehlikeye atmadığından mutlak surette emin olmalıdır.
- Tespitler sonucunda yapılacak tavsiyeler, doğrudan tavsiyeleri yerine getirme ve değişiklikler yapma yetkisine sahip olan alıkonulma yerinden sorumlu yetkililere iletilmelidir.
- Tavsiyeler ya da düzeltici önlem önerileri zaman unsurunu içermelidir (kısa, orta ve uzun vadede alınması gereken önlemler gibi). Zamanlama gerçekçi olmalı, sorun ile çözümü için öngörülen süre arasında mantıksal bir uyum olmalıdır.

GENEL RAPOR

Genel raporlar **analitik** ya da **yıllık** olarak hazırlanabilir. Mekanizma ziyaret raporları yerine ya da ona ek olarak genel rapor hazırlamayı kararlaştırabilir.

ANALİTİK RAPOR:

Ziyaret mekanizmasının belli bir dönemde gerçekleştirilen bir dizi ziyareti sonrasında hazırlanan ve izleme sırasında ortaya çıkan sorunlarla ilgili daha kapsamlı ve analitik bir görüş içeren rapor türüdür.

Ziyaret raporlarında mutlaka;

- Ziyaret ekibinin bileşimi,
- Ziyaretin tarih ve saati,
- Gerçekleştirilen ziyaretlerin özgün amaçları,
- Bilgilerin nasıl toplandığı ve kontrol edildiği
- Alıkonulma koşulları bilgileri yer almalıdır.

Ziyaret raporunda alıkonulma koşullarına ilişkin tespit edilen sorunlar ortaya konulmalıdır;

- Muamele,
- Koruma tedbirleri,
- Maddi koşullar,
- Yönetim ve faaliyetler,
- Sağlık

Genel raporlar;

- Sadece yetkili makamlara iletilmemelidir.
- Aynı zamanda tavsiyelerin izlenmesi ve hayata geçirilmesinde etkili olabilecek
 - Milletvekilleri,
 - Alanda çalışan örgüt ve meslek odaları,
 - Uluslararası kuruluşlar dahil olmak üzere kamuoyuna sunulmalıdır.
- Raporun tamamı ya da özeti basın kuruluşlarına da verilebilir.

Analitik rapor hazırlanırken özel önem taşıyan belirli sorunlara odaklanmak amacıyla tematik bir yaklaşım tercih edilebilir.

Birçok yere yapılmış olan çok sayıda ziyaretin analizi, sorunlar ya da ihlallerin oluş biçiminin tanımlanmasına yardımcı olur. Bu analizler alıkonulma yerlerindeki sorunların kökeninde yatan nedenlerin aydınlatılmasını da sağlayabilir. Dolayısıyla tavsiyeler, bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabilecek ilgili cezaevi ya da Bakanlığın dışındaki ilgililere, yasa yapıcılara (milletvekillerine), ceza politikasını oluşturanlara, görevlilerin eğitimini hazırlayanlara da iletilebilir.

Analitik raporlar, temel aldığı ziyaret raporları için tamamlayıcı olabilirler.

YILLIK RAPOR:

Ziyaret mekanizması, izleme faaliyetleri konusunda yıllık rapor hazırlamayı da kararlaştırabilir.

Yıllık raporlar;

- Ziyaret raporlarının bir derlemesi olabilir ve ziyaret edilen değişik yerlerde bulunan olgulara ait ayrıntıları içerebilir,
- Analitik olabilir ve yıl içinde tanımlanan temel konulara vurgu yapabilir,
- Bir ya da sınırlı sayıda öncelikli konu üzerine de odaklanabilir ve uygun tavsiyelerde bulunabilir.

Ziyaret mekanizması yalnızca raporlama ile yetinmemeli, rapor sonrasında yaşanan gelişmeleri de takip etmelidir.

Yetkili kişi ya da kurumların, ziyaret mekanizmaları tarafından yapılan eleştiriler ve tavsiyelere yanıt verme ve harekete geçme yükümlülüğü vardır. Ziyaret mekanizmaları da yetkililerin harekete geçip geçmediğini izlemelidir.

Ziyaret mekanizması tarafından, var olan sorunların giderilmesi ve tavsiyelerin hayata geçirilebilmesi için makul süreler öngörülmelidir. Ayrıca yetkililerin tavsiyeler ve muhtemel uygulamalar konusunda ziyaret mekanizması ile diyaloga girmesi gerekmektedir.

Yetkililer tarafından verilen cevaplar ve genel tepkiler, daha sonraki ziyaret programlarının hazırlanmasında dikkate alınmalıdır.

Bir sonraki ziyaretlerde resmi cevapların gerçek duruma uygun olup olmadığı, herhangi bir önlem ya da tavır alınıp alınmadığı kontrol edilmelidir.

Yetkililerin raporu ve tavsiyeleri dikkate almak ya da herhangi bir girişimde bulunmak konusunda gönülsüzlük gösterdiği durumlarda izleme görevinin sürdürülmesi daha fazla önem arz edecektir.

Bu durumda ziyaret mekanizması yetkililer üzerinde kamuoyu baskısı oluşturmak için;

- Milletvekilleri,
- Demokratik kitle örgütleri ve meslek odaları,
- Basın kuruluşları,
- Uluslararası kuruluşlar

ile görüşmek gibi farklı yöntemler düşünmelidir.

ÖRNEK MATERYALLER

EK I. TIHV EĞİTİM MODÜLÜ

**EK II. BM ALAN ÇALIŞANLARI İÇİN
HAZIRLANMIŞ RAPOR FORMATI**

EK I. TİHV EĞİTİM MODÜLÜ

**Ulusal Önleme Mekanizmaları
Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi
Semineri Modülü**

I. OTURUM

AÇILIŞ / ÖN DEĞERLENDİRME

II. OTURUM

İZLEME GRUBUNUN OLUŞTURULMASI VE ÇALIŞMALARI

- İzlemenin çerçevesi
- Programın oluşturulması
- Ziyaretin hazırlanması

III. OTURUM

ZİYARET SIRASINDAKİ GÖRÜŞMELER

- Müdürle görüşme
- Özgürlüğünden yoksun bırakılanlarla görüşme
- Sorumlu personelle görüşme

IV. OTURUM

ZİYARET SIRASINDA İNCELENECEK KAYITLAR

- Özgürlüğünden yoksun bırakılanlara ilişkin kayıtlar
- Sağlanan malzemeye ilişkin kayıtlar
- Gündelik yaşama ilişkin kayıtlar
- Standart dışı kayıtlar

V. OTURUM

ZİYARET SIRASINDA İNCELENECEK ALIKONMA KOŞULLARI

- Muamele
- Koruma tedbirleri
- Maddi koşullar
- Yönetim ve faaliyetler
- Tıbbi hizmetler
- Personel

VI. OTURUM

GÖRÜŞME/TEMEL İLKELER

VII. OTURUM

ZİYARET DENEYİMİ

- Ziyaret hazırlığı
- Resmi bir alıkonma yerine ziyaret

VIII. OTURUM

ZİYARETİN TAKİBİ

- Bulgu-veri paylaşımı
- Raporlama tekniği
- Verilerin rapor haline getirilmesi

IX. OTURUM

DEĞERLENDİRME

I.OTURUM

AÇILIŞ – ÖN DEĞERLENDİRME

AMAÇ

- Katılımcıların birbirini tanınması
- Katılımcıların, seminerin amaçları konusunda bilgilendirilmesi
- Programın tanıtılması
- Etkin bir eğitim için gerekli kurallar üzerinde anlaşma
- Katılımcıların beklentilerinin alınması
- Amaç ve öğrenim hedefleri ve beklentilerle karşılaştırıp ek gereksinimlerin belirlenmesi
- Ön değerlendirme

YÖNTEM VE İÇERİK

1. Tanışma
2. Programın tanıtılması
3. Beklentilerin Alınması / Ek gereksinimlerin belirlenmesi
4. Ön değerlendirme

MALZEME

- Yaka kartları
- Değerlendirme formları
- Flipchart
- Renkli kalemler

II. OTURUM

İZLEME GRUBUNUN OLUŞTURULMASI VE ÇALIŞMALARI

AMAÇ

- İzleme grubunun genel çalışma ilkelerinin oluşturulması
- İzleme programının oluşturulması
- İşbölümü yapılması

YÖNTEM VE İÇERİK

1. İZLEMENİN ÇERÇEVESİ

Aşağıdaki konularda sunum yapılır;

- Alıkonulma koşullarına ilişkin nesnel ve profesyonel belgeleme
- Alıkonulma koşullarının ulusal ve uluslararası standartlara uygunluğunun denetlenmesi
- Tavsiyelerin oluşturulması
- Tavsiyelerin uygulanmasının takibi

2. PROGRAMIN OLUŞTURULMASI

- Ziyaret edilecek yerlerin belirlenmesi
- Ziyaret ekibi
 - Ekibin bileşiminin ne olacağı
 - Kaç kişiden oluşacağı
 - Ekibin ziyaret öncesi eğitim gereksinimi olup olmadığı
- Ziyaretlerin süresi
- Ziyaretlerin sıklığı

3. ZİYARETİN HAZIRLANMASI

- Ziyaret edilecek yere ilişkin mevcut bilginin derlenmesi
 - Ziyaretin genel ve özel hedefleri nelerdir?

- Ziyareti gerçekleştirecek ekibin önceden yapması gereken hazırlıklar nelerdir?
- Ziyaret edilecek yer ile önceden bağlantı kurmak gerekir mi? Hangi konularda?
- Ziyaretle ilgili olarak dışarıda kurulabilecek bağlantılar var mıdır?

Yukarıdaki konularda bilgilendirici sunum yapılır. Sunumda, ziyaret edilecek yer- süre- ekibin kapasitesi arasındaki ilişkinin önemine ve buna uygun planlamaya yapılmasının gerekliliğine vurgu yapılır.

Sunumu izleyen aşamada, önceden izin alınmış olan alıkonulma mekânına göre (Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu ya da Kalecik Açık Ceza İnfaz Kurumu) grup bu ziyareti programlar ve hazırlar.

(Ekibin kimlerden oluşacağı, alıkonulma mekânının hangi bölümlerinin/kimler tarafından gezileceği, hangi kayıtların kimler tarafından inceleneceği...)

MALZEME

- Sunum malzemesi
- Bir alıkonulma mekânı ziyaret edilecekse bu yere ilişkin bilgiler (Bunlar katılımcılara, okumaları için önceden gönderilir.)

III. OTURUM

ZİYARET SIRASINDAKİ GÖRÜŞMELER

AMAÇ

- Katılımcıların, izleme faaliyeti sırasında- görüşmelerde dikkat etmeleri gereken noktaların ve yaklaşımların aktarılması
- Katılımcıların, görüşme yapılacak kişilere göre (yetkililer, çalışanlar ve özgürlüğünden alıkonulanlar) farklı soru kategorilerini oluşturulabilmesi

YÖNTEM VE İÇERİK

Aşağıdaki konularda sunum yapılır;

- 1. Müdürle ilk görüşme**
- 2. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerle görüşmeler**
 - Dikkat edilmesi gereken noktalar
 - Tek tek / grup halinde görüşmeler
 - Tanıtım ve güven oluşturma
 - Ziyaretin amaçları, kapsamı ve gizlilik
 - Güvenlik
- 3. Sorumlu personelle görüşme**
- 4. Müdürle son görüşme**

Grup, sunumu izleyen aşamada kendi ziyareti sırasında kimin-kimlerle-nasıl görüşeceğini planlar.

MALZEME

- Sunum materyali

IV. OTURUM

ZİYARET SIRASINDA İNCELENECEK KAYITLAR

AMAÇ

- Katılımcıların, alıkonma yerlerine tutulan standart ve standart dışı kayıtların neler olabileceğine ilişkin bilgilendirilmeleri
- Uluslararası standartlar ve ulusal uygulamaların katılımcılara aktarılması
- Standart dışı kayıtlara ilişkin prosedürlerin önemine dikkat çekilmesi

YÖNTEM VE İÇERİK

Aşağıdaki konularda sunum yapılır;

1. **Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere ilişkin kayıtlar**
2. **Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere sağlanan malzemeye ilişkin kayıtlar**
3. **Alıkoyma yerlerinde gündelik yaşama ilişkin kayıtlar**
4. **Standart dışı kayıtlar**
 - Kullanılması gereken resmi standart kayıt formu ve defterleri ve o kurumda bulunan standart dışı kayıtlar nelerdir?
 - Kim, ne zaman doldurur?
 - Nelere bakılmaktadır ve sonunda kim nasıl değerlendirmektedir?

MALZEME

- Sunum materyali

V. OTURUM

ZİYARET SIRASINDA İNCELENECEK ALIKONULMA KOŞULLARI

AMAÇ

- Katılımcılara, alıkonulma yerlerinin ziyareti sırasında incelenmesi gereken tıbbi, sosyal ve fiziksel koşulların neler olduğuna ilişkin ilgilendirme.
- İzlemeye hazırlık olarak katılımcıların kontrol listeleri oluşturması

YÖNTEM VE İÇERİK

ALIKONULMA KOŞULLARI

Bu oturuma hazırlık olması için katılımcılardan “alıkonulma koşulları”nı önceden okumaları istenir.

- Katılımcılar uzmanlık alanlarına göre, 3 ya da 4 küçük gruba ayrılır. Altı başlık altında sayılan alıkonulma koşulları (muamele, koruma tedbirleri, maddi koşullar, yönetim ve faaliyetler, tıbbi hizmetler) küçük gruplar arasında paylaşılır.
- Küçük gruplarda, ziyaret edilecek alıkonulma mekânı dikkate alınarak çalışma yapılır.
- Her grupta yer alacak bir hukukçu, alıkonulma koşulları incelenirken incelenen kayıt konusunda çalışmaya katkı sunar.
- Gruplar, ziyaretlerde kullanılmak üzere bir kontrol listesi hazırlar.

-
- Büyük kâğıtlara yazılan kontrol listeleri ile özellikle üzerinde durulması gereken noktalar grubun tümüyle paylaşılır.
-

MALZEME

- Sunum materyali
- Flipchart, renkli kalem

VI. OTURUM

GÖRÜŞME /TEMEL İLKELER

AMAÇ

- Görüşme sırasında dikkat edilmesi gereken temel ilkeler konusunda bilgi vermek,
- Görüşme teknikleri ve vaka öyküsü alma konusunda katılımcıların bilgilenmesini sağlamak,
- Alıkonulan kişilerle yapılacak “grup görüşmeleri” ya da “özel görüşmeler” sırasında dikkat edilmesi gereken hususları vurgulamak.

YÖNTEM VE İÇERİK

Aşağıdaki konularda sunum yapılır.

Görüşme sırasında dikkat edilmesi gereken temel ilkeler;

- Bilgilendirilmiş onam
- Güvenlik ve gizlilik
- Görüşme akışı
- Yeniden travmatizasyondan kaçınma
- Görüşmede ilişki
- Aktarım – karşı aktarım
- Vaka öyküsünün değerlendirilmesi

Sunum sonrasında katılımcıların sayısına göre 3 ya da 4 küçük grup oluşturulur.

Her grup kendi içinde “görüşmeci” ve “alıkonulan/mağdur” olmak üzere ikiye ayrılır.

Önceden hazırlanmış vaka ya da öykü üzerinden gruplarda görüşmeler yapılması sağlanır.

Her grup daha sonra görüşme sonuçlarını, duygu ve deneyimlerini büyük grupta paylaşır.

MALZEME

- Sunum materyali
- Örnek öykü/vaka

VII. OTURUM

İZLEME / ZİYARET DENEYİMİ

AMAÇ

- Katılımcılara, izleme sırasında dikkat etmeleri gereken noktalar konusunda bilgi verilmesi
- Katılımcıların bir izleme deneyimi yaşaması

YÖNTEM VE İÇERİK

Resmi bir alıkonulma mekânının ziyaret edilmesi hedeflenir.

ZİYARET HAZIRLIĞI

- Ziyaret öncesi yapılan tüm hazırlıklar son kez gözden geçirilir.

ALIKONULMA YERİNE ZİYARET

- Grup tarafından ziyaret gerçekleştirilir.

MALZEME

- Grubun kendi hazırladığı materyaller (notlar, kontrol listeleri, ...)

VIII. OTURUM

ZİYARETİN TAKİBİ

AMAÇ

- Grubun, elde ettiği verileri birbiriyle paylaşması
- Verilerin rapor haline getirilmesinin planlanması
- Yapılan ziyaretin nasıl izleneceğine karar verilmesi ve planlanması
- Raporun nasıl değerlendirileceğinin planlanması

YÖNTEM VE İÇERİK

1. VERİLERİN PAYLAŞILMASI

Farklı alt gruplarda yer alan grup üyeleri, bulgularını sunum yaparak büyük grupla paylaşır.

2. RAPORLAMA TEKNİĞİ

Konu ile ilgili sunum yapılır.

3. PLANLAMA

Bir tablo hazırlanarak hangi işin hangi sürede, nasıl ve kimin tarafından yapılacağı bir programa bağlanır.

İŞ	KİM	NE ZAMAN

MALZEME

- Sunum malzemesi
- Tablo (oturum sırasında hazırlanır)

IX. OTURUM

DEĞERLENDİRME

AMAÇ

- Seminerin sonuçlarının ölçülmesi
- Katılımcıların seminerden nasıl bir bilgi ve duygu ile ayrıldıklarına ilişkin geri bildirim alınması

YÖNTEM VE İÇERİK

Katılımcılar, bu seminerden ne aldıklarına ilişkin geri bildirimde bulunur.

EK II. BM ALAN ÇALIŞANLARI İÇİN HAZIRLANMIŞ RAPOR FORMATI*

Alıkonulma Yeri Ziyaret Sonrası Raporu

** Emrah Dertli
tarafından çevirisi
yapılmıştır.*

GİZLİ*

Rapor Tarihi:

İlgili Özet Rapor No:

Ziyaret Rapor No:

Raporu Hazırlayan(lar):

İlgili Merkez/Alan ofisi/Bölge Merkezi:

ZİYARET RAPORU

Bu form Alıkonulma Yeri Ziyaret Sonrası Özet Raporuna ek olarak ve alan çalışması merkez ofisine kişilerin hükümetler tarafından gözetiminde tutulduğu her türlü yere yapılan ziyaretler hakkında ek bilgi sağlanabilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Boşlukların yeterli gelmediği ve yine soruların kapsamına girmeyen bilgiler bulunduğu hallerde lütfen ek sayfa kullanınız.

1 - Giriş - Önemli noktalar

Ziyaret sırasında karşılaştığınız ve idareci/müdür/memur, bölge ofisi, çalışma merkez ofisi veya yetkili makamlarca harekete geçilmesini gerektirebilecek sorun, tepki ve yaklaşımları yazınız.

2 - Yaklaşım, materyal ve yöntemler

a - Alıkonulma yerinin yönetimi (Yöneticinin kimliği vs.)

b - Ziyaret prosedürü (Ziyaret tarihi dahil)

* Bu özet rapor gizlidir ve yalnızca BM İnsan Hakları Alan Çalışması çerçevesinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BM İnsan Hakları Alan Çalışması'nın yazılı izni olmadan yayımlanamaz.

c - Yetkililerin işbirliği konusundaki yaklaşımları

d - Alıkonuların sayısı ve statüleri

- tutuklu
- hükümlü
- idari emirle gözaltında tutulanlar
- diğer kategoriler (açıklayınız)
- toplam
 - yetişkinler
 - > erkek
 - > kadın
 - on sekiz yaşından küçükler
 - > erkek
 - > kadın
- Alıkonuların uyuşu ya da etnik kimliği
- Alıkonuların diğer belirleyici özellikleri/ başka açılardan tasnifi

3 - Başlıca sorunlar

Ziyaret sırasında karşılaştığınız başlıca sorunları yazınız ve her birine yönetici/müdür/memur tarafından getirilen açıklamaları veya sergilenen yaklaşımları belirtiniz.

a - *Alıkonulma yerinin yeterliği ve koşulları*

Hücrelerin boyutlarını, her hücrede kaç kişinin tutulduğunu, cezalandırma veya tecrit hücrelerinin bulunup bulunmadığını, binaların yapısını ve yaşlarını, alıkonulma yerinin kapasitesini, kapasitenin çok üstündeki sayıda insan tutulup tutulmadığını, metrekare başına ortalama kaç insan bulunduğunu, günün kaç saatinin hücrede geçirildiğini, tutulanların farklı kategorilere göre (ör. Yetişkin/çocuk, tutuklu/hükümlü, siyasi/adli, kadın erkek vs.) ayrılıp ayrılmadığını belirtiniz.

Aldığınız yanıtlar veya yaklaşımlar.

b - *Tutukevi defteri veya alıkonuların listesi*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

c - *Hijyen koşulları (tuvalet, duş, banyo vs.)*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

d - *Alıkonuların tıbbi bakımı ve sağlık koşulları (doktor yardımından yararlanma imkanı, tıbbi bakımın yeterliliği, hasta hakları ve hasta-doktor ilişkisinin gizliliği, hastalıklar, AİDS, verem, parazitler, fareler, böcekler, intiharın önlenmesi için alınan önlemler vs.)*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

e - *Su (hangi kaynaktan kullanıldığı, temiz olup olmadığı, kanalizasyon sistemi)*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

f - *Gıda ve beslenme*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

g - *Açık hava etkinlikleri, diğer fiziksel egzersizler ve/veya çalışma*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

h - *Aile ziyaretleri ve diğer ziyaretler, dış dünyayla ilişki imkanları*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

i - *Yakalama anında yapılan muamele*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

j - *Gözaltında yapılan muamele*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

k - *Yargı önüne çıkarılana kadar geçen süre*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

l - *Cezalandırma amaçlı kullanılan hücreler ve disiplin cezaları*

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

m - Tutuklular arasında yaşanan şiddet

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

n - Cezaevi kuralları ve şikâyet mekanizmaları

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

o - Diğer sorunlar

Açıklamalar veya yaklaşımlar.

(İhtiyaç halinde ek sayfa kullanınız.)

4 - Müdür ile son görüşmede ortaya çıkan diğer noktalar

5 - Bölge ofisi tarafından planlanan diğer etkinlikler

Bir sonraki ziyaretin olası tarihini ve şeklini belirtiniz.

6 - Cezaevlerinden sorumlu devlet organları tarafından alınması gereken önlemler konusunda öneriler

7 - Merkez ofis tarafından yapılması gerekenler konusunda öneriler

8 - Sonuç

Merkez ofise elde edilen bilginin değerlendirilmesi ve öneriler konusunda yararlı olabilecek her türlü nihai kanıyı belirtiniz.

9 - Ekler

Lütfen önerilerinizi veya durumu açıklamaya yardımcı olabilecek her türlü belgeyi veya diğer materyali ekleyiniz. Bilgiler yetkililer tarafından tutulmuş olan cezaevi defterinde mevcut ve veya insan hakları görevlileri tarafından derlenmiş ise, eklerden biri alıkonulanların biyografik verilerini, tutukluluğa ve yargılama sürecine ilişkin bilgileri de içeren güncel bir liste olmalıdır. İkinci olarak anket formlarıyla birlikte anket yapılan tutukluların bir listesi eklenmelidir, bkz. Bölüm XX, Ek 1. Cezaevi kuralları ve/veya şikâyet mekanizmaları üçüncü bir ek olabilir.

10 - Koordinatör Onayı

Bölge Ofisi koordinatörü _____ Rapor Tarihi

Özet raporun alıkonma yeri müdürüne sunulduğu tarih ve saat

Raporun merkez ofise gönderildiği tarih ve saat